

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Petra Chourová

ALCHYMISTA EDWARD KELLEY

aneb příběh jednoho „Engellendra“

THE ALCHEMIST EDWARD KELLEY

The story of a man called “Engellender”

Praha 2009

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Na tomto místě si dovolím poděkovat několika osobám, které přispěly ke zdárnému dokončení mé diplomové práce. Nejprve bych ráda vyjádřila svůj dík Prof. RNDr. Vladimíru Karpenkovi, CSc., který byl tak laskav a pořídil mi kopii jedné z klíčových studií, která není k dispozici v České republice, vděčná jsem též Bc. Veronice Kucrové, která mne upozornila na některé důležité prameny v Národním archivu v Praze, a rovněž svému konzultantovi PhDr. et PaedDr. Aleši Stejskalovi, Ph. D. za cenné rady. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svému školiteli Prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. za trpělivý a vstřícný přístup.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím uvedených pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 23. 4. 2009

.....

RESUMÉ

Tato diplomová práce se zabývá alchymistou Edwardem Kelleyem, jenž je dosud v české historiografii neprávem opomíjen. Jedná se o velmi zajímavou osobnost, k níž se pojí řada legend, které je někdy těžké odlišit od reality. Kelley se narodil roku 1555 v anglickém Worcesteru, velkou část svého života však prožil v Čechách. Pro nás je podstatné, že vstoupil do služeb vzdělance působícího u dvora královny Alžběty Johne Dee. Spolu s tímto mužem, který potřeboval Kelleyho jako médium při tzv. andělských seancích, které mu měly ukázat tu správnou cestu k dosažení veškerého vědění, se posléze vydal na cestu po Evropě. Do českého království přijeli pánové roku 1584 a Kelley zde setrval až do své smrti roku 1597. Pražský rudolfínský dvůr představoval ideální prostředí pro učence i umělce z nejrůznějších zemí, lákal též mnoho podvodníků prahnoucích po penězích.

Právě alchymisté jsou často napadáni, že jejich jediným cílem bylo najít štědrého mecenáše, častá kritika této ošemetné disciplíny ale spočívá zejména v jejím nepochopení. Musíme si uvědomit, že se nejednalo o vědu v dnešním slova smyslu a alchymisté svými omyly nevědomky přispěli k rozvoji moderní chemie. Špatnou pověst si tak vysloužil i Edward Kelley, je však třeba říci, že se mu stále trochu křivdí. Pravdou je, že byl tento Angličan velmi vychytralý a věděl, jak si získat přízeň druhých, například okázalou výrobou zlata před užaslými diváky, jež nebyla ničím jiným, než šikovným trikem, nelze mu však upřít ani potřebné alchymistické znalosti, které dokládají jeho traktáty. Edward Kelley si dokázal získat přízeň Rudolfa II., který jej mimo jiné povýšil i do šlechtického stavu, a také nejvyššího purkrabího českého království Viléma z Rožmberka, na jehož třeboňském zámku měl Kelley svou vlastní laboratoř. Jihočeský vladař jej navíc obdařil statky v blízkosti města Jílového.

Tato práce se soustředí jednak na život tohoto alchymisty, který stále skrývá mnohé otázky, ale také na jeho doposud nepříliš zkoumané majetkové poměry či alchymistické spisy. Zajímavý je též Kelleyho tzv. druhý život, neboť se s ním můžeme dnes setkat v historických románech, filmech, ale jeho jménem se pyšní i některé restaurace, a město Most dokonce slaví Den Edwarda Kelleyho.

Klíčová slova: Edward Kelley, John Dee, alchymie, Rudolf II., Vilém z Rožmberka

ENGLISH RESUME

This diploma thesis is focused on the alchemist Edward Kelley who is missed out in Czech historiography so far. He is a very interesting person and there are many legends related to him, which are sometimes hard to differentiate from the reality. Kelley was born in 1555 in an English town called Worcester but he also lived in Bohemia for a long time. It is important that he took service with scholar John Dee who was engaged by the court of the Queen Elizabeth I. With this man which was looking for the right medium in so called angelic conversations, that should show him the way to reach the entire knowledge, he undertook a journey round Europe. They came to Bohemia in the year 1584 and Kelley stayed there until his death in 1597. The Prague court of Rudolf II. represented optimal background for scholars and artists of diverse countries and it was also attractive for a lot of cozeners interested in earning money.

Especially alchemists are often reprehended that their only goal is to find a rich patron, however this criticism of that specious discipline is caused mainly due to not understanding it. We must realise that it was not science in today meaning and alchemists unawares took part on development of modern chemistry by their mistakes. Also Edward Kelley has bad reputation because of it but he is done sort of injustice in this regard. It is true that this Englishman was very cunning and he knew well how to endear people, for example by splendid gold processing in the view of amazed spectators, which was nothing else than a clever artifice. On the other hand we cannot disclaim his alchemical knowledge that is obvious of his tracts. Edward Kelley also ingratiated himself with the Emperor Rudolf II., who ennobled him among other thing, and Bohemian burgrave William of Rosenberg, in whose residence in Trebon he had his own laboratory. Besides this South-Bohemian prince gave him houses and lands near the town Jílové (Eylau).

This study is concerned on life of this alchemist that still evokes many questions and on his property condition which has not been examined too much and alchemistical tracts as well. No less interesting is Kelley's so called "second life" because we can meet him in historical novels, pictures and also some restaurants are named after him, even the town Most (Brix) celebrate the Day of Edward Kelley every year.

Key words: Edward Kelley, John Dee, alchemy, Rudolf II., William of Rosenberg

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. PÁR SLOV K RUDOLFÍNSKÉ PRAZE	19
3. PO STOPÁCH ALCHYMIE	24
4. ALCHYMIE V ČECHÁCH	34
5. KELLEY V PROMĚNÁCH STALETÍ	41
6. KELLEYHO PŘÍBĚH	51
6.1 Chudý lékárník z Worcestru versus dvorní astrolog královny Alžběty	51
6.2 Polské ozvěny	64
6.3 Engellender v Čechách – rytíř z Imany a novolibeňský statkář	67
6.4 Zhrzený mág se vrací do Anglie	92
7. MAJETEK A DLUHY EDWARDA KELLEYHO A JEHO ŽENY JOHANY	95
7.1 Engellender získává v Čechách statky	95
7.2 Alchymista se topí v dluzích	101
8. KELLEY JAKO AUTOR: ALCHYMISTA ČI BÁSNÍK	117
8.1 De lapide philosophorum	117
8.2 Alchymie ve verších	128
8.3 Záhadný Voynichův rukopis	131
9. MÝTUS JMÉNEM KELLEY	134

10. ZÁVĚR	144
11. PRAMENY A LITERATURA	148
12. OBRAZOVÁ DOKUMENTACE V TEXTU	152
13. PŘÍLOHY	153

1. ÚVOD

Téma, které jsem zvolila pro svou diplomovou práci, by se dalo graficky znázornit jako jakási pevnost, kterou se již více než čtyři sta let pokouší tu a tam někdo dobýt. Hrdě se pyšní na kopci zahalena v mlžném oparu a čeká, až dotyčný vezme za kliku. Někteří jedinci pouze krouží kolem, zatímco jiní již stojí před branou, ale pořád ne a ne se dostat dovnitř...

Tento příměr sice může znít poněkud úsměvně, pravdou však je, že málokdo si vysloužil tolik pozornosti jako Edward Kelley, aniž by byla s jistotou známa základní fakta o jeho osobě. Zdá se, jakoby se tento muž, jenž i za svého života vzbuzoval rozpaky, rozhodl zůstat na věky věků onou nedobytnou pevností. Ač jsem si vědoma, že se nejedná o úkol snadný, přesto jsem se rozhodla podívat se mu trochu na zoubek a udělat další krůček k poznání této zajímavé postavy.

Hned na úvod bych ráda zmínila, že jsem na dané téma vytvořila již svou bakalářskou práci s názvem Edward Kelley v Čechách – krátké zamyšlení nad jedním anglickým alchymistou, kterou jsem obhájila v roce 2006 na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Kalovy v Praze. Vzhledem ke skutečnosti, že Kelleyho mozaika stále obsahuje mnoho prázdných míst, které je potřeba doplnit, neváhala jsem ve studování této problematiky pokračovat. Oproti zmiňované práci jsem se nyní soustředila více na zahraniční prameny i na alchymistova „mladá léta“, jádro tedy již nespočívá pouze v českém prostředí, nýbrž mým záměrem bylo podat jakýsi komplexní obraz života a díla Edwarda Kelleyho. V neposlední řadě jsem se zaměřila též na jeho tzv. druhý život, který myslím, konkrétně v našem případě, hraje roli nikoli nepodstatnou. Chtěla bych podotknout, že cílem mého snažení rozhodně není nějaká sonda do světa alchymie, jenž je dozajista vyhrazen fundovanějším v tomto oboru. Touto specifickou disciplínou jsem se

zabývala do té míry, jaká byla potřebná pro pochopení prostředí, ve kterém se pohybovali hlavní aktéři této studie. Zajímal jsem se zejména o to, jakou úlohu měla tato hermetická nauka v šestnáctém a sedmnáctém věku či jaké byly cíle a přesvědčení jednotlivých alchymistů a také jejich postavení v raně novověké společnosti. Myslím, že se jedná o realitu natolik odlišnou od dnešního vnímání světa, že bylo nezbytné alespoň částečně ozřejmit základní alchymistické principy.

Nyní se pojdme podívat, jaké byly klíčové prameny a literatura, z nichž jsem pro tuto diplomovou práci čerpala. Na prvním místě rozhodně stojí deník John Dee, jenž byl naposledy vydán Edwardem Fentonem v roce 2000.¹ Tyto záznamy zachycují léta 1577 až 1607,² tedy i celé období, kdy autor spolupracoval s Edwardem Kelleyem, jenž je samozřejmě v textu hojně zmiňován. Jedná se o velmi pozoruhodné dílo a zejména, jak uvádí sám editor, jeden z prvních soukromých deníků v anglickém jazyce.³ Fenton završil dlouholetou snahu různých osob seskupit dohromady všechny zápisy, navíc jim dal takovou podobu, aby byly srozumitelné. Nebyl to určitě úkol snadný, neboť John Dee některé části deníku smazal, vytrhl nebo dokonce pohřbil pod zem či schoval do komína, aby zůstaly skryty před dychtivými čtenáři.⁴ Určité pasáže jsou ze stejného důvodu napsány řecky.

John Dee si vedl zápisky průběžně, můžeme se tedy vcelku spolehnout na hodnověrnost obsažených údajů, pochopitelně však musíme počítat se subjektivní zabarveností. Autor si zaznamenával osobní prožitky a události vztahující se k jeho rodině, zmínky o počasí či alchymistických pokusech, ale zejména tzv. andělské rozhovory, při kterých mu Kelley asistoval jako médium. Právě díky těmto seancím se Dee jako vědec

---

¹ Edward FENTON, *The Diaries of John Dee*, Charlbury 2000.

² Jsou dochovány i záznamy z předchozích třiceti let, ovšem jedná se pouze o pár poznámek.

³ E. FENTON, *The Diaries*, str. viii (úvod).

⁴ Předchozí vydání je z poloviny 19. století – James Orchard HALLIWELL, *The Private Diary of Dr. John Dee*, London 1842. Před ním např. Meric CASAUBON, *A True and Faithful Relation of What Passed for Many Years Between Dr John Dee and Some Spirits*, London 1659.

v očích svého okolí poněkud zdiskreditoval, k jejich rozboru však bude ještě prostor v samotném textu. Rovněž nám deník poskytuje cenný přehled o osobách, jež se pohybovaly v jeho blízkosti. Můžeme se tak na jedné stránce dočíst, že Edward Kelley odcestoval z Třeboně do Prahy, že poslední den měsíce června roku 1589 byl silný déšť, bouřka a krupobití i že jeho dcera Kateřina nebezpečně krvácela z nosu, poté co ji matka uhodila.⁵

Dále jsou samozřejmě klíčové Kelleyho traktáty o kameni mudrců, které se dočkaly několika vydání, přičemž pro svou diplomovou práci jsem použila anglickou edici, jež vyšla roku 1893 v Londýně.⁶ Vzhledem k tomu, že Edwardově literární činnost je věnována samostatná kapitola, dovolím si zde tuto otázku více nerozvádět.⁷ V neposlední řadě byly dozajista přínosem rukopisy, který ukrývá známá British Library, Národní archiv v Praze či Státní oblastní archiv v Třeboni. Ve dvou posledně jmenovaných institucích jsem se soustředila i na prameny vztahující se ke Kelleyho statkům, které doposud nebyly příliš využity.

Co se týče literatury, narážíme na zásadní problém. Máme sice k dispozici vcelku velké množství titulů, které se více či méně vztahují k našemu alchymistovi, nicméně většinu lze zařadit spíše do kategorie populárně-naučné či dokonce beletristické literatury. Navíc mnoho autorů přejímá zjevné chyby svých předchůdců, a tak se vlastně vytvořila řada legend vážících se ke Kelleymu, které se postupně začaly přijímat jako historická skutečnost. Je evidentní, že alchymie v kombinaci s magickým prostředím rudolfínského dvora je pro literáty vděčným tématem, pro historiky tím však vzniká zásadní komplikace, neboť není vždy snadné odlišit, které informace můžeme považovat za ověřené, a tudíž pro nás směrodatné. Románová zpracování této problematiky nás sice mohou zajímat

---

⁵ E. FENTON, *The Diaries*, str. 239.

⁶ Arthur E. WAITE (ed.), Edward KELLEY, *The Englishman's Two Excellent Treatises on the Philosopher's Stone*, London 1893.

⁷ Kelleyho dílu je věnována kapitola č. 8 Kelley jako autor: alchymista či básník, viz tato práce, str. 117 - 133.

v souvislosti s Kelleyho druhým životem, v případě zkoumání jeho skutečného příběhu jsou však poněkud zavádějící.

Jako první se v Čechách tímto mužem zevrubněji zabýval Josef Svátek, ten ovšem, jak známo, nebyl historikem, nýbrž novinářem a jeho stěžejní doménou byly právě romány s historickou tematikou. Jeho příspěvek Anglický alchymista Edward Kelley v Čechách⁸ rozhodně není jen holým výmyslem, jak by se mohl někdo domnívat, je zřejmé, že autor pracoval s příslušnými archivními prameny, avšak, jak se můžeme dočíst v Přehledných dějinách českého a slovenského dějepiscetví, „*umělecká fantazie nebyla u něho vždy kontrolována vědeckým kritikem a odpovědností,*“⁹ a to platí i v tomto případě.

Asi nejvíce se Kelleymu věnoval filozof a novinář Ivan Sviták. I tento komunistickým režimem pronásledovaný muž, jenž byl nucen strávit velkou část svého života v exilu, tak trochu přičichl k historii a právě v průběhu jeho pobytu v Kalifornii se dostal do jeho záběru též Edward Kelley. V průběhu let 1980 - 1989 tam sepsal tzv. Rudolfskou trilogii, která byla později přeložena do češtiny,¹⁰ a kromě toho je také autorem knihy Hledání kamene mudrců, která má za cíl rehabilitovat skutky tohoto alchymisty.¹¹ I zde jsme, podobně jako u Josefa Svátka, na vážkách, do jaké míry lze pokládat přečtené řádky za seriózní. Pomineme-li absenci poznámkového aparátu, zářející je zejména fakt, že text obsahuje velké množství gramatických chyb. Pokud podrobíme Svitákovo dílo pečlivé kritice, zjistíme, že většina obsažených informací je skutečně podepřena studiem pramenů a literatury, občas se ale může jednat o prostou autorovu dedukci, je proto zapotřebí mít se na pozoru. Dále se u nás Edwardem Kelleyem

---

⁸ Josef SVÁTEK, Anglický alchymista Kelley v Čechách, in: Obrazy z kulturních dějin českých I., Praha 1891.

⁹ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví, Praha 1997, str. 321.

¹⁰ Trilogie obsahuje tyto knihy: Ivan SVITÁK, Sir Edward Kelley. Český rytíř, 1555 – 1598, Praha 1994; Ivan SVITÁK, Kouzelník z Londýna. John Dee v Čechách, 1584 – 1589, Praha 1994 a Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo. Opožděná recenze díla Elizabethy Johanny Westonové, 1582 – 1612, Praha 1994.

¹¹ Ivan SVITÁK, Hledání kamene mudrců. Rehabilitace pana Edwarda Kelleye, Praha 1991.

zabýval například Petr Vágner¹² či v poslední době Pavel Toufar,¹³ přínosné jsou i knihy Vladimíra Karpenka, ač je odborníkem zejména v oblasti chemie. Dosud však Kelley postrádá seriózní monografii z pera českého historika.

V případě anglické odborné literatury jsme na tom o něco lépe, neboť zahraniční badatelé nejsou obvykle ovlivněni oněmi mýty, které se v Čechách okolo tohoto alchymisty vytvořily. Naopak je zde větší důraz na jeho roli média u Johna Dee a jejich andělské rozhovory. Zde bych chtěla upozornit, že tyto seance, které představují vskutku zajímavou etapu v životě obou učenců, jsou natolik obsáhlé, že není možné je jako celek začlenit do této diplomové práce, navíc jen o jejich obsahu a smyslu by se dalo diskutovat na mnoha stranách. Snažila jsem se tedy alespoň stručně vystihnout jejich podstatu. Z autorů, kteří se této otázce věnovali zevrubněji, můžeme zmínit například Josepha H. Petersona a jeho knihu *John Dee's Five Books of Mystery*¹⁴ či maďarského profesora jménem György E. Szönyi, jenž je tvůrcem zdařilé publikace *John Dee's Occultism*.¹⁵ Budeme-li hovořit v obecné rovině, nelze opomenout ani syntézu R. J. W. Evanse *Rudolf II. a jeho svět*,¹⁶ kde je alchymii a okultním vědám věnován vcelku velký prostor, nebo titul *John Dee, The World of an Elizabethan Magus* od Petera J. Frenche.¹⁷

V posledních letech se Kelleyem zabývá zejména Michael Wilding, jenž je profesorem anglické a australské literatury na univerzitě v Sydney. Je pozoruhodné, že se dotyčný narodil v Anglii ve městě Worcester, stejně jako Edward Kelley, snad i to bylo důvodem, že se začal blíže zajímat o jeho osudy. Článek *A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee*, který vyšel před dvěma lety ve

---

¹² Např. Petr VÁGNER, *Dny všední a sváteční rožmberských alchymistů*, in: *Opera historica* 3, 1993.

¹³ Pavel TOUFAR, *Deváté setkání s tajemstvím. Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor*, Třebíč 2006.

¹⁴ Joseph H. PETERSON, *John Dee's Five Books of Mystery. Original Sourcebook of Enochian Magic*, Boston 2003.

¹⁵ György E. SZÖNYI, *John Dee's Occultism. Magical Exaltation through Powerful Signs*. New York 2004.

¹⁶ Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612*, Praha 1997. V anglickém originále vyšla kniha již roku 1973 v Oxfordu pod názvem *Rudolf II. and his World. A Study in Intellectual History 1576 – 1612*.

¹⁷ Peter J. FRENCH, *John Dee. The World of an Elizabethan Magus*, London 1972.

sborníku o alchymii s názvem *Mystical Metal of Gold*,¹⁸ patří bez pochyby mezi to nejlepší, co kdy bylo o tomto muži napsáno. Je zřejmé, že autor pracoval s velkým množstvím, zejména anglicky psaných pramenů a vyslovuje řadu zajímavých a dosud nepublikovaných teorií.

Je až pozoruhodné, jak malé procento badatelů, kteří zkoumali Edwarda Kelleyho, bylo skutečnými historiky. Ráda bych také upozornila, že k vytvoření uceleného obrazu je zapotřebí studium jak materiálů jazykově českých, tak samozřejmě i anglických, neboť náš hrdina je spjat s oběma zeměmi, a pokud bychom použili pouze jeden úhel pohledu, nemohli bychom dosáhnout kýženého výsledku. Bohužel právě této chyby se řada autorů dopouští, a tudíž dochází k časté desinterpretaci údajů. Jediný, kdo se vcelku úspěšně pokusil propojit oba pohledy, je právě zmiňovaný Michael Wilding, ačkoli pochopitelně těžiště jeho práce spočívá v Anglii a sám upozorňuje na skutečnost, že zejména k majetkové a finanční otázce existuje řada dokumentů v českých archivech, jejichž originály ovšem neviděl.¹⁹ Ráda bych ještě podotkla, že kritice pramenů a literatury je též z části věnována kapitola s názvem *Kelley v proměnných staletí* v této práci.²⁰

Jelikož je právě studium v Londýně pro zkoumání této problematiky nezbytné, dopřála jsem si za pomoci příspěvku z Fondu mobility Univerzity Karlovy měsíční pobyt v tomto městě a pokusila jsem se načerpat v British Library co nejvíce informací o Edwardu Kelleyem. Ač mé bádání stěžoval mnohdy striktní přístup zaměstnanců knihovny, pro Británii naprosto typický, zákaz fotografování a velmi vysoké ceny za reprodukční služby, trůfám si říci, že byla tato studijní cesta pro mou práci velkým přínosem, neboť jsem měla možnost prostudovat klíčové manuskripty i potřebnou zahraniční literaturu.

---

¹⁸ Michael WILDING, *A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee*, in: Stanton J. LINDEN (ed.), *Mystical Metal of Gold*, New York 2007.

¹⁹ M. WILDING, *A Biography*, str. 77.

²⁰ Viz tato práce, str. 41 – 50.

Vzhledem k tomu, že se objevuje hned několik variant, jak psát jméno alchymisty, o němž je řeč (Kelley, Kelly, Kelleus), bylo zapotřebí zvolit jednu a tu následně používat. Rozhodla jsem se pro verzi, která je asi nejčastější a která se navíc v této podobě vyskytuje ve většině dokumentů z fondu Stará manipulace v Národním archivu v Praze – tedy Kelley. Co se týče jeho křestního jména, zůstala jsem raději u tvaru Edward, pod kterým jej všichni známe, i když v českých pramenech vystupuje někdy jako Eduard či Eduardus, avšak úplně nejčastěji jako „Engellender“. Proto jsem si dovolila užít tohoto výrazu i v názvu své práce.

Pokud jde o Kelleyho bratra a jeho ženu, budu nadále, ač jsou oba anglického původu, používat českou variantu jejich jména – Tomáš a Johana. Činím tak, neboť takto figurují v hojně míře ve zmiňované Staré manipulaci, zejména paní Johanka, která zásobovala Českou komoru rozsáhlými žádostmi o milost pro svého muže a o finanční kompenzaci v její zoufalé situaci, do které se dostala po uvěznění Kelleyho, naopak pod jménem Joan jí zná asi málokdo.²¹ V případě Johna Dee problém nemáme, neboť zde nenacházíme příliš mnoho obměn.

Když jsem se rozmyšlela, zda mám pro citace pramenů používat metodu transkripce či transliterace, musela jsem vzít v potaz skutečnost, že klíčové dokumenty jsou nejen české, ale též anglické a německé a navíc pocházejí z různých časových období. Aby byl výsledek přehlednější a také lépe čitelný, zvolila jsem raději první metodu, tedy transkripci. Snažila jsem se vždy uzpůsobit jazyk tak, aby byl srozumitelný dnešním čtenářům, zároveň však, aby nebyl pozměněn obsah textu či aby neutrpěl specifický dobový ráz jazyka. Totéž jsem učinila i u citací z literatury (zejména té starší), bylo-li to zapotřebí, a nejinak jsem postupovala v případě příloh, které jsou součástí této práce.

---

²¹ Pochopitelně v případě citací konkrétních pramenů, ponechávám jméno v příslušném tvaru, v jakém bude uvedeno.

Rovněž si dovoluji zmínit, že citace z cizího jazyka jsem uváděla ve svém českém překladu, přičemž text originálu je pro úplnost přiložen v poznámkách pod čarou.

Je zřejmé, že vzhledem ke stavu bádání na téma Edward Kelley, kdy skutečně přetrvává mnoho nejasností a chyb a seriózní informace jsou utopeny v záplavě fantaskních teorií, bude mým klíčovým úkolem pokusit se očistit zrna od plev a ve zmeti legend objevit nějaké záchytné body, které by nás vedly napříč jeho životem. Panují zásadní neshody ohledně data jeho úmrtí, místa narození, manželek, potomků a dalších údajů, což je při intenzitě, s jakou je jeho jméno skloňováno, až neuvěřitelné.

Ráda bych zejména zkusila objasnit jednu ze zásadních otázek – zda Kelley byl alchymistou či nikoli. Většina autorů jej hodnotí jako obyčejného šejdíře, někteří jej naopak pozorují přes růžové brýle – viz Ivan Sviták a ostatní jsou na vážkách. Proto bych chtěla v kapitolách věnovaných alchymii²² přiblížit, co si lze pod onou definicí představit, neboť pravda nemusí být vždy tak jednoznačná, jak se může zdát. Myslím, že rozbor Kelleyho vlastního díla, které doposud nebylo v Čechách publikováno, ani příliš diskutováno, může přispět k vytvoření trochu jiného pohledu na tohoto muže, než jak byl do této doby prezentován.

Troufám si říci, že neméně zajímavá je v jeho případě stránka finanční, nebo chceme-li majetková, jelikož Edwardu Kelleymu se během krátkého času podařilo v Čechách velmi významně zasáhnout i do této oblasti. Dovoluji si proto v závěru práce přiložit inventář jeho panství Nová Libeň a taktéž urbář inkriminovaných vesnic, neboť myslím, že tato stránka Kelleyho života nebyla předešlými autory příliš zkoumána. V každém případě se jedná o zajímavou ukázkou toho, že onen Angličan nebyl pouze jakýsi mág či šarlatán, ale že také se také staral o chod svých statků, které měl v dědičné držbě.

---

²² Kapitoly Po stopách alchymie a Alchymie v Čechách, viz tato práce, str. 24 – 40.

Rovněž nemálo zajímavé je sledovat, jak se rozvíjel Kelleyho příběh po jeho smrti. V jeho případě by se dalo říci, že jeho „posmrtný život“, čímž pochopitelně nemám na mysli odpočinek na nebesích, je snad ještě pozoruhodnější a spletitější, než ten skutečný. Proto jsem se v kapitole Mýtus jménem Kelley²³ zaměřila na „popularitu“, jaké se mu s odstupem let dostalo. Je vcelku překvapivé, kde všude se můžeme s jeho jménem setkat.

Zkrátka Edward Kelley byl, je a bude vždy obestřen určitou mírou tajemství a snad i magie, ačkoli mu život často připravil zápletky spíše přízemní. Jedná se o muže, který vždy budil pozornost, ať už v kladném či záporném slova smyslu, a řekla bych, že v každém případě stojí za to se jím zabývat. Domnívám se, že jelikož se nesmazatelně zapsal do české historie, neb se po několik let pohyboval mezi tehdejší společenskou elitou, zasloužil by si větší zájem historické obce. Dovolím si též vzpomenout na Kelleyho vlastní přání, které vyslovil v předmluvě ke svému traktátu o kameni mudrců: *„Navzdory všemu se odvažuji doufat, že příští generace budou natolik obeznámeny s mým životem a mou osobností, abych se mohl řadit k těm, jež mnoho vytrpěli pro pravdu.“*²⁴ Věřím, že následující řádky přinesou uspokojivou odpověď na otázku, zda bylo toto alchymistovo přesvědčení jen zoufalým a marným pokusem přesvědčit okolí o své nevinně či zda si tento muž skutečně zaslouží být rehabilitován.

---

²³ Viz tato práce, str. 134 – 143.

²⁴ Z angl. originálu: *„I venture to hope, however, that my life and character will so become known to posterity that I may be counted among those who have suffered much for the sake of truth.“* A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 7.

2. PÁR SLOV K RUDOLFÍNSKÉ PRAZE

O Praze v době Rudolfa II. již bylo napsáno mnoho.¹ Tento panovník se stal doslova legendou a je třeba říci, že se jistě zasloužil o slávu a rozvoj hlavního města českého království. Roku 1583 do Prahy nepřesídlil pouze on sám, ale pochopitelně celý jeho dvůr, což mělo velký význam jako po kulturní, tak po politické stránce. Zároveň s císařem k nám přišlo mnoho vědců, umělců a dalších učenců nejrůznějšího původu a nemalý počet jich pak také zavítal do Prahy později, neboť se nechali zlákat věhlasem této rezidence.

Důležitým faktorem bylo příznivé ovzduší pro stoupence reformovaných církví, jaké v Čechách panovalo i přes vytrvalé snahy španělských Habsburků o provedení rekatolizace. Rudolf byl navíc, ač zastával rodové zájmy, velmi vlažným katolíkem, snad dokonce příznivcem tzv. irénismu – jakéhosi kompromisního náboženského postoje.² A právě kompromis byl ten prostředek, jakým Rudolf dosahoval svých úspěchů, uvědomoval si totiž, že chce-li postupně v Čechách docílit vítězství protireformace, musí tak učinit nenásilnou formou, aby se proti němu nevzbouřila sebevědomá stavovská opozice.

Království ve středu Evropy tedy představovalo ideální cíl pro nekatolíky ze všech koutů Evropy, ale pochopitelně i pro katolíky, neboť jak správně uvádí Jaroslav Pánek, Čechy v této době tvořili „*pestrou kulturní a náboženskou mozaiku*.“³ Právě ono uvolněné prostředí, které se zde formovalo po husitských válkách, s sebou však přineslo i jistou míru odcizení od ostatní Evropy, což se odráželo také v umění, neboť Čechy po kulturní stránce za vyspělými katolickými zeměmi značně zaostávaly. Ačkoli po polovině 16. století,

---

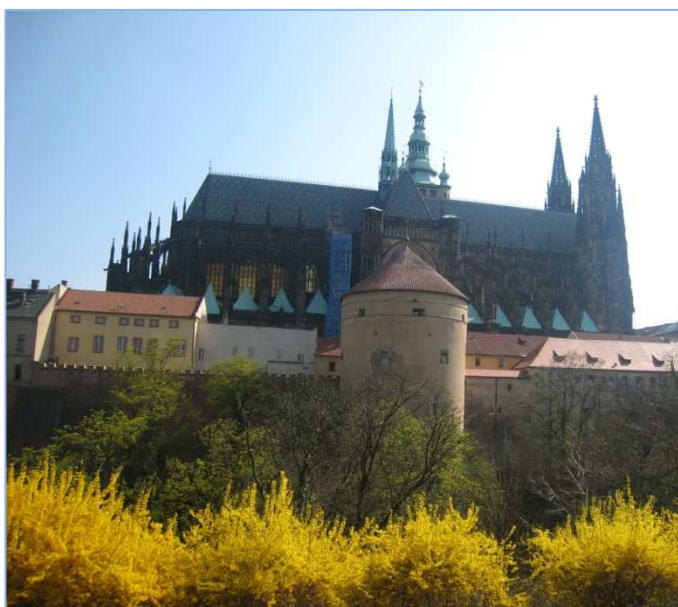
¹ O Rudolfovi II. nejnověji Peter H. MARSHALL, *Magický kruh Rudolfa II. Alchymie, astrologie a magie v renesanční Praze*, Praha 2008; Jan BONĚK, *Praha esoterická. Rudolf II. a jeho císařská Praha*, Praha 2008 či Jaroslav PÁNEK et al., *Rudolfínská Praha, 1576 – 1612*, Praha 2006.

² Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612*, Praha 1997.

³ Jaroslav PÁNEK, *Praha v době Rudolfa II.*, in: *Rudolfínská Praha, 1576 – 1612*, Praha 2006, str. 12.

zejména v době místodržitelství Ferdinanda Tyrolského, se situace poněkud zlepšuje, velkolepé renesanční stavby, jaké vznikaly v Itálii či ve Španělsku, bychom na našem území hledali marně, česká renesance šla jednoduše svou vlastní cestou. Výjimka však potvrzuje pravidlo, Letohrádek královny Anny, alias Belveder by jistě snesl srovnání s nejlepšími architektonickými díly té doby.

Teprve přemístění císařského dvora do Prahy znamenalo skutečný návrat českého království na kulturní výsluní, a to ve velkém stylu. Rudolf II. nechal přestavět Pražský hrad a díky velkému přílivu význačných umělců zde vytvořil velkolepé manýristické

Dnešní podoba Pražského hradu.

centrum, jaké téměř nemělo v Evropě obdoby. Ano, právě manýrismus byl tím slohem, v jehož duchu tvořili umělci, kteří se rozhodli nasměrovat své kroky do Prahy. Za všechny můžeme jmenovat Giuseppe Arcimbolda, Bartoloměje Sprangera, Hanse von Aachena či Adriana de Vries.

Rudolfova věhlasná kunstkomora

skrývala díla celé řady mistrů, včetně císařova oblíbeného Albrechta Dürera, kromě výtvarných kousků se však mohla pyšnit i řadou nejrůznějších předmětů, přístrojů, klenotů, zbraní a všemožných kuriozit.

V Praze se na delší dobu usadil též dánský šlechtic Tycho Brahe, který zde zastával post císařského astrologa, či Johannes Kepler, jenž u dvora sepsal dva ze svých slavných zákonů a stovky horoskopů. Na místě, kde pobýval, stojí dnes gymnázium nesoucí jeho jméno. Krátký čas v Čechách strávil též filozof a astronom Giordano Bruno. Nesmíme

opomenout, že roku 1600 došlo v metropoli také k události, která představovala určitý mezník v dějinách lékařství v českých zemích – Jan Jesenius tehdy provedl první veřejnou pitvu, a ačkoli tím vzbudil rozporuplné reakce, jedná se dozajista o jeden z dokladů, že byla Praha v době, kdy hostila dvůr Rudolfa II., na vrcholu jak po kulturní, tak po vědecké stránce.

Zásadní otázkou je, proč se Rudolf rozhodl přemístit svou rezidenci z Vídně právě sem. Možných výkladů máme hned několik. Říká se, že chtěl uprchnout před tureckým nebezpečím, které v té době hrozilo habsburské monarchii, a proto nebyla poloha Vídně zrovna ideální. Praha navíc představovala pro císaře lákadlo v podobě prastaré kulturní tradice, která imponovala již jeho předchůdcům. Ti sice jejímu kouzlu za svého života odolali, pak se v ní však rozhodli spočinout na věky. Mám samozřejmě na mysli Rudolfova dědečka a otce, tedy Ferdinanda I. a Maxmiliána II. Jejich potomek se však specifického českého prostředí nezalekl, ba naopak se mu zamlouvala představa opustit centrum dění a stáhnout se jaksí na periferii, kde by měl více času na své záliby. Vždyť ono město v srdci Evropy svou historií i svým půvabem k tomuto přímo vybízelo.

Ať už byly jeho motivace ke stěhování jakékoliv, rozhodně se jednalo o šťastný krok, neboť Praha tak vstoupila do jedné z nejslavnějších etap svých dějin. Rudolf si jistě budoval svůj vztah k umění již za časů jeho španělské výchovy. Vždyť měl možnost po dobu sedmi let pozorovat ruch na honosném dvoře Filipa II. a seznámit se tak s pompézním renesančním prostředím. Španělsko však nebylo jedinou zemí, kde Rudolf mohl čerpat zkušenosti a poznávat svět, který se již dávno nezdál pouze jako slzavé údolí, kterým je třeba projít na cestě do toho pravého vyššího života na nebesích. Dalším inspirativním prostředím totiž byla samotná Vídeň a dvůr jeho otce Maxmiliána II. Ten se snažil zvelebit svou rezidenci i celé město a právě u tohoto panovníka můžeme hledat

počátky dvora, jak ho známe z doby Rudolfovy vlády. Maxmilián založil například dvorskou knihovnu a dokonce i kunstkomoru, do jejíhož čela povolal Jacopo Stradu.

Je evidentní, že Praha měla co nabídnout cizincům i českým šlechticům, kteří pozvolna přicházeli na chuť tzv. kariéře u dvora. Pravdou je, že Rudolf, aniž by provedl nějaký radikální zásah do zemského zřízení, dosáhl toho, že na počátku 17. století zastávali nejvyšší úřady převážně katolíci.

Dodržel tak vlastně trend rodové politiky, a přitom zachoval v Čechách rovnováhu. O poněkud neslavném konci jeho života není nutné se zde zmiňovat, pro nás je podstatné, že zde tento panovník dokázal vytvořit příznivé prostředí pro rozvoj vědy i umění. Jisté je, že rozhodně nebyl tak mimo reálný svět, jak se o něm často povídá, alespoň ne v začátcích jeho vlády. Sice občas trpěl záchvaty

Podobizna Rudolfa II. na zámku Ambras.

melancholie a deprese, kdy se

uzavíral mezi své sbírky a nechtěl přijímat žádné návštěvy, nicméně myslím, že s odstupem času jej můžeme považovat za úspěšného vladaře, který se neodmyslitelně zapsal do dějin.

Konec konců byla to zejména jeho osobnost, jež přilákala do Prahy takové množství učenců, umělců, ale i šarlatánů a podvodníků. Brzy se zkrátka rozkřiklo, že toto magické město velmi přeje vědám a umění, a tak zde chtěl zkusit štěstí kde kdo. Není divu, že sem zavítali také Edward Kelley s Johnem Dee, kteří věřili, že si získají císařovu přízeň, neboť slyšeli, že je štědrým mecenášem. Jak tomu doopravdy bylo, ukáží následující kapitoly.

3. PO STOPÁCH ALCHYMIE

Alchymie - tohle slovíčko už samo o sobě navozuje pocit čehosi tajemného a můžeme říci, že právem, tato „věda“ totiž taková skutečně byla. Alchymisté bedlivě střežili své dovednosti, pracovali pokud možno o samotě, aby nikdo cizí nemohl odhalit tajemství výroby zlata nebo aby se nepřišlo na jejich podvody dříve, než bylo nutné. Naopak výsledkem se poté patřičně chlubili, aby se jejich dobrá pověst rychle roznesla. Pokud chceme hovořit o práci alchymistů, musíme se však nejprve pokusit sestavit definici alchymie a podívat se také ve stručnosti na její historii.

Na úvod lze říci, že je to „*hermetická nauka o životě hmoty, jejím vývoji a jejích přeměnách*.“¹ Základním problémem je, že právě její podstata se často vykládá chybně nebo neúplně. Obvykle se uvádí, že se alchymisté pokoušeli o přeměnu kovů, to ale není jediné poslání této disciplíny. Dále se měla, jak je známo, zabývat výrobou „elixíru života“, který měl omlazující účinky, „tekutého zlata“, což je jakási prevence proti nemocem, a v neposlední řadě také stvořením umělého člověka – „homunkula“.² Ani tento výčet zdaleka není úplný, existovaly samozřejmě další otázky, které alchymie řešila, bylo by tedy poněkud zavádějící omezovat ji pouze na transmutaci kovů, byť je pro naše téma tato problematika pochopitelně nejzajímavější.

Musíme si také uvědomit, že neexistovala pouze jednotná forma této disciplíny. Jako základní můžeme označit tzv. pravou alchymii, která byla převážně teoretická a měla přesně stanovenou cestu, kam směřovala. Liší se od praktických pokusů, které však vlastně daly základ dnešní chemii. Bernard Ditrich Haage – autor knihy o středověké alchymii – podotýká, že „*je nutné rozlišovat mezi alchymii praktickou, teoretickou, přírodně*

---

¹ Pierre de LASENIC, Alchymie, její teorie a praxe, Praha 1997, str. 8.

² Jednalo se o „*vytvoření živé bytosti z masa a kostí cestou alchymickou*.“ Tamtéž.

*filosofickou, mystickou, lékařskou, synkretickou...*³ Zejména v 16. a 17. století, které je těžištěm této diplomové práce, se také hojně mísila s mystikou a esoterikou, cílem bylo lidské zdokonalení a povznesení na vyšší duchovní úroveň.⁴

Další zásadní otázkou je, zda můžeme alchymii nazývat vědou. V této souvislosti se dá říci, že podobný problém se týká vlastně celé historie. Badatelé se stále potýkají s tvrzením, že se nejedná o vědu, neboť nemá jasně dané postupy, na základě kterých by se dospělo k jednoznačnému výsledku. Právě tak i alchymie je často napadána a zesměšňována, tento obor zkrátka vždy měl a bude mít své příznivce i své odpůrce. Řekla bych, že nejlépe výstižný je pro ni termín, který použil Petr Vágner. Ten popsal alchymii jako *„předvědeckou disciplínu, jež na základě určitých teoretických předpokladů a praktických poznatků usilovala o uskutečnění radikálních přeměn hmoty.“*⁵ Základ kritiky alchymie totiž spočívá v jejím nepochopení. Pokud ji budeme srovnávat s dnešní chemií, byla, co se týče znalosti prvků a sloučenin, teprve v plenkách, navíc ve smyslu, v jakém ji chápali její průkopníci, se od moderního oboru v zásadě lišila: *„Obecná chemie jest umění rozkládati sloučeniny vytvořené přírodou, kdežto chemie hermetická jest umění pracovati souběžně s přírodou k jejich zdokonalování.“*⁶

Nejrůznějšími pokusy vyrobit zlato, často zejména přičiněním všemožných podvodníků, se postupně vytrácela ona filozofická podstata této disciplíny a z alchymistické praxe se zvolna vyvíjí exaktní věda, z počátku nazývaná „chymie“. Zásadní posun spočívá zejména v tom, že se objevuje nová metoda získávání poznatků – indukce. Teprve na základě cílených experimentů a kvalitativní a kvantitativní analýzy

---

³ Bernard D. HAAGE, *Středověká alchymie*, Praha 2001, str. 13.

⁴ Autorkou pěkné definice tohoto směru je Mary Ann Atwoodová (1813 – 1910): *„Hermetismus či jeho synonymum alchymie, byl ve svém prvotním poslání filosofickou a exaktní vědou o obrození lidské duše z jejího nynějšího pudového stavu k božské dokonalosti a ušlechtilosti, v níž byla původně stvořena. Sekundárně a náhodně s sebou nesl znalost způsobu, jak mohou být životní esence věcí ... zesíleny a povzneseny k ušlechtlejší formě.“* Viz. Vladimír KARPENKO, *Alchymie, dcera omylu*, Praha 1988, str. 283.

⁵ Petr VÁGNER, *Theatrum Chemicum. Kapitoly z dějin alchymie*, Praha 1995, str. 16.

⁶ P. LASENIC, *Alchymie*, str. 7.

látek se vytváří teorie. Jaksi na prahu moderní vědy stojí muž, který také nese označení „nejexaktnější alchymista“ – Isaac Newton.⁷

Nyní bychom se mohli ve stručnosti podívat na vývoj oné předvědecké disciplíny, jež jistě nebyla žádným výdobytek pošetilého Rudolfa II., jak by se mohlo někomu zdát. Za kolébkou evropské alchymie je považován helénistický Egypt,⁸ byla zde dokonce pěstována v chrámech a lidé ji pokládali za posvátnou vědu.⁹ Podle některých zdrojů byl prvním historicky doloženým alchymistou Zósimos z Panopole, který žil ve 3. století po Kristu,¹⁰ ačkoliv jako první praktikující alchymista na světě je uváděn Číňan Cou Jen (asi 323 – 298 př.nl.).

Za jejího zakladatele se všeobecně pokládá bůh Hermes, právě proto se často používá spojení „Hermovo umění“ či hermetismus.¹¹ Paralelu k egyptskému vývoji nalezneme v Číně, kde se podle některých údajů objevily zmínky o alchymii ještě dříve, setkali bychom se s ní také ve starověké Indii. Po zániku helénistického světa se naši disciplíně v Evropě příliš nedařilo, zato velkého rozkvětu dosáhla v arabských zemích. Právě Arabové se inspirovali egyptskou a řeckou vzdělaností a hojně též přepisovali texty významných autorů do vlastního jazyka. Vladimír Karpenko trefně poznamenal, že

---

⁷ O Isaacu Newtonovi např. Vladimír KARPENKO, Alchymie. Nauka mezi snem a skutečností, Praha 2007, str. 446 – 464.

⁸ Alchymii v Egyptě můžeme s jistotou klást do doby před rokem 3500 př. n. l., počátek je však obtížné přesně stanovit. P. LASENIC, Alchymie, str. 9.

⁹ Tamtéž str. 9.

¹⁰ Např. B. D. Haage, Středověká alchymie, str. 65. Před ním působil patrně mýty obestřená Marie Židovka či dokonce Kleopatra, která se zajímala o výrobu kosmetiky. Patrně se však nejednalo o známou egyptskou panovnici. Blíže V. KARPENKO, Alchymie, dcera, str. 48.

¹¹ Hermes Trismegistos je ztotožňován s egyptským bohem Thotem, jenž byl patronem vědy. Právě on je zřejmě autorem tzv. bible alchymistů, která nese název Smaragdová deska. Originál není znám, nicméně prostřednictvím Arabů nám byl alespoň zachován obsah tohoto hermetického textu:

„Je to pravda pravdoucí, nepochybné, jisté, spolehlivé! To, co je nahoře pochází od toho, co je dole, a co je dole, pochází od toho, co je nahoře. Záznaky působí skrze Jednoho, stejně jako věci vznikají z oné substance jediným postupem. (Jak zázračné je jeho působení! On je hlavou a vůdcem světa). Jeho otcem je Slunce, matkou Luna. Vítr jej nosil v břiše svém; země jej živila. Je otcem talismanů, strážcem divů, má dokonalou sílu, oheň, který se stal zemí. Odděl zemi od ohně a bude ti svítit! Jemné je ušlechtilější než hrubé – opatrně a moudře. Stoupá od země vzhůru k nebi a z výše přináší světla; sestupuje znovu k zemi a nese s sebou sílu horního i dolního, neboť u něj je světlo světla; Proto před ním temnota prchá. Síla všech sil předčí vše jemné a proniká do všeho hrubého. Po způsobu vzniku makrokosmu vzniká mikrokosmos. To je má sláva, a proto jsem zván Hermes trojí moudrostí obdařený.“ B. D. Haage, Středověká alchymie, str. 63. Touto problematikou se ve svých knihách také hojně zabývá Vladimír Karpenko.

v podstatě převzali alchymii jako válečnou kořist.¹² Mezi zřejmě nejznámější představitele této epochy patří Avicenna (980 – asi 1037), který získal věhlas především jako lékař.¹³ Zde se poprvé dostáváme k propojení alchymie a medicíny, ačkoli se někdy mylně uvádí, že se tento postoj objevil až mnohem později u Paracelsa (1493 – 1541), jenž prohlásil, že jejím úkolem „*není připravovat zlato, ani stříbro. Bude lepší, aby nalézala léky.*“¹⁴ Ale to bychom předbíhali.

Arabská alchymie znamenala také velký přínos pro evropskou vzdělanost, neboť se dědictví antiky v průběhu 11–12. st. dostává přes Itálii a Španělsko na evropský kontinent právě z arabského světa, jako tzv. ars nova neboli nové umění.¹⁵ Ve 13. století pak působili významní učenci, kteří se zasloužili o rozvoj teoretické i praktické formy alchymie, charakteristický byl též zájem o přírodní filosofii. Za všechny můžeme jmenovat Alberta Velikého (před 1200 – 1280),¹⁶ Tomáše Akvinského (1225 – 1274), Rogera Bacona (1210/14 – asi 1292) či Arnalda z Villanovy (asi 1235 – 1311/14). V tomto období probíhaly mnohé učené debaty, zda lze dospět k úspěšné transmucaci a zda tato disciplína není v rozporu s církevním dogmatem.¹⁷ Je třeba říci, že pozdější kritici „Hermova umění“ často zapomínají, že alchymie nebyla jen snůškou nesmyslů rozličných šarlatánů, ale že se jí věnovali i muži velmi zvučných jmen, které máme často spojené pouze s jinými obory.

Nyní se pomalu dostáváme k době, která nás zajímá nejvíce – tedy k 16. století. Období vlády Rudolfa II. je zřejmě tím nejvíce diskutovaným, co se alchymie týče. Na jeho pražském dvoře působila řada vědců, ale i mnoho podvodníků. Kromě Edwarda Kelleyho, pokud jej lze pokládat jednoznačně za alchymistu, bychom zde našli již

---

¹² V. KARPENKO, Alchymie. Nauka, str. 131.

¹³ Je autorem slavné knihy Canon medicinae (Kánon lékařství). Toto dílo bylo považováno za jakousi bibli medicíny a až do 16. st. sloužilo jako uznávaná učebnice. Tamtéž, str. 154 – 155. Ještě před ním byl činný další lékař, známý jako Rhazes (asi 865 – 925).

¹⁴ Petr VÁGNER, Nejen v čase mandragory, Praha 1992, str. 4.

¹⁵ Viz. B. D. HAAGE, Středověká alchymie, str. 107 – 108.

¹⁶ Albertu Magnus, jenž je autorem známého díla De Mineralibus (O minerálech), byl ve svém oboru velmi uznávaný, roku 1931 byl dokonce svatořečen. Byl také učitelem Tomáše Akvinského. Viz. V. KARPENKO, Alchymie. Nauka, str. 169 – 177.

¹⁷ Tamtéž, str. 177.

zmiňovaného Paracelsa nebo Michala Sendivoje (1566 – 1636), který údajně předvedl přeměnu kovů přímo před zraky polského krále Zikmunda III. a později též v přítomnosti Rudolfa II. a zařadil se tak mezi několik málo alchymistů, kteří vykonali veřejnou transmutaci.¹⁸ I století následující se neslo ve znamení mystiky, přičemž asi nejznámějším protagonistou z této doby byl Michael Maier (asi 1568 – 1622). Po drobném útlumu přišla nová vlna zájmu o alchymii po třicetileté válce, tehdy také začíná být aktuální otázka reformy univerzitního vzdělávání v oblasti přírodních věd a do popředí zájmu se zde dostává chemie,¹⁹ definitivní odklon od alchymie však nastal až v průběhu 19. století. Ještě tak trochu na pomezí moderní vědy stál Robert Boyle (1627 – 1691). Ten se zabýval analytickou chemií a v podstatě vymezil její základní terminologii, na druhou stranu stále zkoumal možnosti přeměny kovů, ačkoliv z poněkud méně zjištěného hlediska než někteří jeho předchůdci - za transmutace považoval běžné chemické reakce. Možná úplně posledním alchymistou v pravém slova smyslu byl zmiňovaný Isaac Newton. Pravdou však zůstává, že se setkáme i s názory, že alchymie existuje stále.

Nyní bych se krátce zastavila u etymologie názvu oboru, který nás zajímá. Je jisté, že výraz alchymie se dostal do Evropy spolu s mnoha rukopisy z arabského prostředí, shoda ovšem nepanuje u jeho výkladu. Předpona – al znamená v arabštině určitý člen, u zbytku slova – chimia (arabsky kímijá) existuje více verzí. Převažuje názor, že termín je z části řeckého původu v podobě chymeia či chémeia, což znamená slévání kovu, a z části egyptského (kem rovná se černý).²⁰

Jak již bylo několikrát řečeno, základním cílem alchymistů bylo úspěšné uskutečnění přeměn neboli transmutací nedokonalých kovů v kovy dokonalé. Výroba zlata lákala všechny, především rozličné mecenáše, kteří neváhali vydat horentní sumy v naději,

---

¹⁸ Viz. P. LASENIC, Alchymie, str. 10 – 11.

¹⁹ Viz. V. KARPENKO, Alchymie. Nauka, str. 407 – 409.

²⁰ Viz B. D. HAAGE, Středověká alchymie, str. 13 – 14.

že se jim mnohonásobně vrátí zpět. I přesto, že alchymisté své dovednosti střežili jako oko v hlavě, různých návodů na výrobu zlata se nám zachovala řada. Jeden například objevil Petr Vágner v jistém rukopisu: „*Vezmi jeden díl sublimované a fixované rtuti, fixovaného arseniku a stříbrných pilin. Vytvořenou směs na kameni pečlivě rozetři na prášek a nasýt roztokem salmiaku. To vše, rozmělnění a nasycení, opakuj třikrát nebo čtyřikrát. Potom přístup k žíhání, k rozpouštění a roztok uschovej. Jestliže se směs nerozpustí, ještě jednou ji rozmělni a přidej trochu salmiaku. Tehdy se to již zcela jistě rozpustí. Až získáš roztok, dej jej do teplé vody, abys jej potom mohl destilovat. Potom roztok destiluj, jak jsem tě to již učil. Ať tě ale nenapadne, dát jej destilovat do popela. Jestli tak učiníš, tehdy vše znovu zatvrdne a budeš muset směs znovu rozpouštět. Až se ti bude zdát destilace ukončenou, dej svoji hmotu do skleněné retorty. Zahusti a spatříš bílou substanci, jasnou a tvrdou, podobnou krystalické formě, rozpouštějící se v ohni jako vosk, všepromokavá a stálou. Vezmi pouze jednu část této substance na sto částí očištěného a žíhaného kovu. Jen to zkus a navždy vylepšíš přirozenost tohoto kovu.*“²¹

Prostředkem k úspěšné transmutaci měl být tzv. kámen mudrců. Alchymisté byli přesvědčeni, že „*v přírodě se nachází určitá čistá hmota, která když je odhalena a Uměním přivedena k dokonalosti, mění všechna neušlechtilá těla, jen co se jich dotkne, v sebe samu.*“²² Představy jednotlivých hermetiků o tomto vzácném kameni se značně rozcházejí. Přečasnou definici nám nabízí Bavor Rodovský z Hustiřan, o němž ještě bude řeč, ve svém souboru alchymistických pojednání: „*Otázka co jest kámen filozofický. Jest merkuryáš,²³ bílej, červenej, tolikéž i utvořenej, hvězda vaječná, střepina prostřední...*“²⁴

Pokud bychom nebyli z tohoto vysvětlení zrovna moudří, dá se říci, že se jednalo o jakýsi

---

²¹ P. VÁGNER, *Theatrum*, str. 9, 20, 29, 51, 61, 91, 103.

²² Pavel TOUFAR, *Deváté setkání s tajemstvím. Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor, Třebíč 2006*, str. 99.

²³ Merkuryáš je označení pro rtuť.

²⁴ *Knihovna Národního muzea, sign. IV C 20. Tento rukopis mimo jiné obsahuje také významné dílo Rosarium philosophorum.*

prášek, nejčastěji červený či tinkturu, s jejíž pomocí měla proběhnout transmutace. Tento kámen mudrců - lapis philosophorum - se měl vyrobit v procesu, který se nazývá Velké Dílo neboli Opus magnum. Základním principem je, že „*neušlechtilá látka musí být převedena na prvotní materii a následně zušlechtěna.*“²⁵ Výsledkem této procedury má být kámen mudrců a následná výroba zlata.²⁶ Existuje deset základních fází Velkého Díla:

1. **Calcinatio** – očištění látek
2. **Solutio** – rozpuštění látek v žíravých tekutinách
3. **Putrefactio** – hnojení, roztok je vystaven mírnému ohřívání v teplém hnoji či vodní lázni.
4. **Reductio** – přivedení zpět „ducha“ vysublimovaného při kalcinaci
5. **Sublimatio** – přidáním duchovní substance je materie povznesena na vyšší úroveň
6. **Coagulatio (fixatio)** – zpevnění materie
7. **Fermentatio** – přidání malého množství zlata k urychlení procesu
8. **Lapis philosophorum** – kámen mudrců
9. **Multiplicatio** – rozmnožení kamene
10. **Proiectio** – vysypání prášku do neušlechtilého kovu a následná proměna ve zlato²⁷

Alchymisté vycházeli z několika teorií, na jejichž základě v postatě fungovala celá jejich filosofie. Často se obraceli k Aristotelovi (384 – 322 př.nl.) a jeho spisu O vzniku a zániku, jenž ve svém díle hovoří o čtyřech základních živlech – oheň, země, voda a vzduch, coby stavebních kamenech nekonečně různorodého světa. Dle této teorie se lze domnívat, že se veškerá hmota na zemi skládá ze čtyř principů. Tyto elementy vznikají vzájemným působením čtyř kvalit – horko, chlad, sucho a vlhko. Z nich je složena jakási pasivní primární materie (pralátka), ze které pak vznikne jednotná hmota, jež obsahuje

---

²⁵ B. D. HAAGE, Středověká alchymie, str. 17.

²⁶ Podobně se dle alchymistického učení dá vyrobit též panacea – univerzální lék.

²⁷ B. D. HAAGE, Středověká alchymie, str. 16 – 17. Fáze Velkého Díla se u různých autorů liší, dokonce se někdy uvádějí v jiném pořadí.

zmiňované čtyři prvky, je pouze potřeba připojit formu, neboli ducha, k pralátce. Alchymisté věřili, že je možné, aby se jeden princip proměnil v druhý tak, že dojde ke změně jedné kvality. Tato myšlenka byla vlastně základem víry v transmutaci. Proto se musel vždy neušlechtilý kov vrátit do stavu prvotní materie, aby mu byla propůjčena vyšší forma. Z arabského prostředí se rozšířila další teorie – sulfomerkurová, která předpokládala, že jsou všechny látky složeny ze síry (sulphur) a rtuti (mercurius). Alchymisté však neměli na mysli přírodní prvky, jak je zná dnešní chemie, ale pouze principy, přičemž síra představovala hořlavost a rtuť tavitelnost. Oba dva pak pochopitelně hrály důležitou úlohu při transmutaci. Tuto teorii později doplnil Paracelsus, když přidal třetí princip – sůl – která byla symbolem stálosti v ohni. Dále alchymisté věřili, že existuje pouze 7 kovů, které se dělí na ušlechtilé a neušlechtilé podle stupně zralosti. Nejušlechtlejším a nejdokonalejším kovem je pochopitelně zlato.

Alchymie musela odevždy snášet spoustu kritiky, neboť v ní mnozí viděli jen marnotratnou zálibu bohatých mecenášů a alchymisté měli pověst čarodějů a šarlatánů, kterým šlo jediné o peníze. Na úspěšnou výrobu zlata se mnozí dívali skepticky. Například známý lékař Avicenna pohlížel na přeměnu kovů takto: *„Nepopírám, že je možné dosáhnout tak dokonalé napodobeniny, že jí lze oklamat i nejchytrějšího člověka, ale možnost transmutace jsem si nikdy představit nedokázal. Dokonce ji pokládám za nemožnou, protože neexistuje způsob, jak štěpit vnitřní kombinaci kovu a tím ho proměnit v jiný.“*²⁸ Na druhou stranu mnoho lidí, a tedy i alchymistů, v úspěšnou transmutaci věřilo. Musíme brát v potaz, že exaktní vědy byly teprve na počátku svého vývoje a stejně jako panoval názor, že je Země placatá, tak se věřilo, že lze z obyčejného kovu vyrobit zlato. Skuteční alchymisté jsou, bohužel, neprávem napadáni zejména kvůli pověsti, kterou jim

---

²⁸ P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 89 - 90. Tyto Avicennovy myšlenky převzal Pavel Toufar z jeho stati O minerálech.

vysloužili obyčejní podvodníci. Těch byla pochopitelně slušná řada, vidina snadného zisku byla více než lákavá. Problémem je, že není jednoduché seriózní vědce od všelijakých „vykuků“ odlišit. Zejména rudolfínský dvůr se přítomností těchto osob doslova proslavil.

Podle Pierra de Lasenice *„pravá alchymie (...) neznamená pokusné hledání, nýbrž pevnou a jistou cestu tomu, kdo nepracuje pro zisk, nýbrž z lásky k vědě.“*²⁹ Pokud bychom se řídili tímto názorem, dali by se za podvodníky považovat všichni, kteří se nechali živit mecenáši, zatímco prováděli své pokusy. Myslím, že takto zobecnit problém nemůžeme, i na panovnických dvorech jistě působili opravdoví alchymisté, kteří se o výrobu zlata skutečně snažili. Otázkou je, jak máme naložit se zprávami o transmutacích, které byly úspěšné a kde se dostavil kýžený výsledek. Povedlo se snad alchymistů skutečně vyrobit zlato? To jistě ne. Nicméně existovaly způsoby, jak docílit zdání, že drahocenný kov opravdu vznikl pod jejich rukama. Například tzv. „Leydenský papyrus“ pocházející ze starověkého Egypta obsahuje návod na zdvojnásobení zlata pomocí metody nazývané „diploze“. Kov se zředí, zvětší se jeho množství, ale zároveň se sníží počet karátů. Na pohled to vypadá, jako když zlato roste.³⁰ Obtížné je však určit, zda tato metoda byla používána, aniž by alchymisté věděli, na jakém principu funguje, a domnívali se, že zlato opravdu vyrobili, nebo zda dělali tento trik vědomě a své okolí tak úmyslně klamali. S odstupem let se dá jedno či druhé jen stěží vyvrátit. Podle mého názoru nelze vyloučit ani skutečnost, že se někteří „Hermovy následníci“ poctivě zabývali teorií, ovšem z finanční nouze předváděli rádoby úspěšné transmutace před zraky nevěřícího okolí. Možná to byl případ i Edwarda Kelleyho.

Jak snad vyplynulo z předcházejících řádků, hodnotit alchymii dnešními očima není zrovna jednoduché, neboť myšlenkový svět tehdejších učenců je pro nás jen stěží

---

²⁹ P. LASENIC, Alchymie, str. 7.

³⁰ I. SVITÁK, Ivan SVITÁK, Hledání kamene mudrců, Rehabilitace pana Edwarda Kelleye, Praha 1991, str. 30.

pochoptelný. Nemůžeme v žádném případě pohlížet na jejich práci s našimi dnešními znalostmi, neboť jejich úhel pohledu se od toho našeho v zásadě lišil. Kritika alchymie převážně pramení z nepochopení její podstaty.

4. ALCHYMIE V ČECHÁCH

Alchymie se do srdce Evropy dostávala pozvolna různými cestami. O její proniknutí do české kotliny se zasloužily jednak některé duchovní řády,¹ dále se mohla šířit prostřednictvím pražského vysokého učení a v neposlední řadě díky působení řady umělců. Dokázala si získat i přízeň císaře Karla IV., právě z doby jeho vlády také pochází český termín pro alchymii – „*czistnarstwo*“,² který zřejmě znamenal čištění, jímž měla vzniknout požadovaná substance. První česky psané dílo na dané téma *Cesta spravedlivá v alchymii*, jehož autor není znám, vzniklo roku 1457.

Pro nás je samozřejmě klíčová druhá polovina 16. st., kdy v Čechách pobýval Edward Kelley s Johnem Dee. Alchymisté na dvoře Rudolfa II., to je skutečně kapitola sama pro sebe, neboť císař byl často kritizován právě za štědrost vůči těmto osobám: „*Jeho Milost projevuje zájem pouze o kouzelníky, alchymisty, kabalisty a jim podobné, nešetří výdajů na nalezení všelikých pokladů, získání tajných znalostí a užití hanebných způsobů, jak ublížit svým odpůrcům.*“³ O činnosti alchymistů u dvora koluje spousta fám a legend a Rudolf II. se své nechvalné pověsti, co by šílence, který vyhazuje peníze za nesmyslné pokusy ve své laboratoři, nikdy nezbavil.

Pokud se budeme ptát, kolik alchymistů císař opravdu zaměstnával, narazíme na první problém. Stále udávaný počet 200 osob,⁴ není, jak se zdá, fakticky podložený. I pokud bychom započítali všechny nejrůznější pomocníky, a to za celou dobu Rudolfovy vlády, zdá se toto číslo pořád dosti vysoké. Podle Petra Vágnera máme bezpečně

---

¹ Především dominikáni a františkáni.

² Autorem je pravděpodobně Mistr Bartoloměj z Chlumce. Petr VÁGNER, *Nejen v čase mandragory*, Praha 1992, str. 5 – 6.

³ Ze zprávy pražského agenta do Vídně z roku 1606. Viz Pavel TOUFAR, *Deváté setkání s tajemstvím. Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor*, Třebíč 2006, str. 56.

⁴ Např. Karel PEJML, *Dějiny české alchymie*, Praha 1933, str. 43.

doloženou přítomnost asi 40 alchymistů.⁵ Platy jednotlivých osob rovněž nejsou známy, neboť se je zřejmě panovník snažil raději utajit.

A jakéže učence bychom na dvoře Rudolfa II. našli? Pracoval pro něho kupříkladu Michal Sendivoj (1566 – 1636),⁶ k jehož osobě se pojí známý císařův výrok: „*Vykonej někdo to, co vykonal Polák Sendivoj.*“⁷ Tato slova nechal Rudolf latinsky⁸ vytesat na památeční desku na Hradě poté, co se Sendivojovi údajně opakovaně objevilo v tyglíku zlato. Zázračnou tinkturu měl získat od Skota Alexandra Setona (? - 1604), jemuž pomohl z vězení v Drážďanech, po jeho brzké smrti však kámen mudrců připadl jemu a slavil s ním velké úspěchy. Nebylo tomu tak ale vždy, jednu dobu byl dokonce držen ve staroměstském vězení kvůli dluhům, Jiljí V. Jahn jej přímo označuje za šejdře.⁹

Dále bychom na pražském dvoře našli Marca Antonia Bragadiniho, Jeronýma Alessandra Scotta či Sebalda Schwertzera. Prvně jmenovaný patřil mezi ty, kterým se obelhávání okolí nevyplatilo, v Praze u dvora neuspěl, odjel tedy do Mnichova a právě zde byl kvůli podvodům oběšen a jeho dva psi, které nazýval demony, byli pod šibenicí pro výstrahu zastřeleni.¹⁰ Ke konci Rudolfovy vlády pro něj pracoval také Michal Maier (1569 – 1622), který byl údajně velmi pilný a brzy poté, co jej císař přijal do svých služeb, byl podobně jako Kelley povýšen do šlechtického stavu.¹¹ Když jsem se již zmínila o muži, jenž je ústřední postavou této práce, tak samozřejmě i jeho musíme zařadit mezi alchymisty činné u dvora, jelikož zde měl po několik let poměrně významné postavení. To

---

⁵ Petr VÁGNER, *Theatrum Chemicum. Kapitoly z dějin alchymie*, Praha 1995, str. 111.

⁶ Michal Sendivoj byl údajně „*nejvydávanějším alchymickým autorem 17. a 18. století, když počet jeho spisů pokládáných dnes za autentické přesáhl do konce 18. století číslo 150.*...“ Vladimír KARPENKO, *Alchymie. Nauka mezi snem a skutečností*, Praha 2007, str. 370. Jeho nejznámějším dílem je *Novum Lumen Chymicum* (Nové světlo chemické).

⁷ P. VÁGNER, *Nejen v čase*, str. 22.

⁸ „*Faciat hoc quispiam alius, quod fecit Sendiwigius Polonus.*“ P. TOUFAR, *Deváté setkání*, str. 68. Toufar tento výrok překládá jako „*Učiň to někdo jiný, co dokázal Sendivoj Polák.*“

⁹ O Sendivojovi Jiljí V. JAHN, *Alchymie v Čechách*, Praha 1993, str. 37 – 45.

¹⁰ Tamtéž, str. 46.

¹¹ Michal Maier je autorem knihy *Atlanta fugiens* (Krásná Atlanté) či *De Medicina regia et vera heroica, Coelidonia* (O královském a pravém herojském léku, „Coelidonii“). V. KARPENKO, *Alchymie. Nauka*, str. 280 – 297.

se již nedá říci o jeho kolegovi Johnu Dee, který nebyl klasickým praktikujícím alchymistou, byť mu jistě nescházela rozhled v tomto oboru. Rudolfovu přízeň se mu však získat nepodařilo.

Všechny uchazeče o práci pro císaře vždy nejprve prozkoušel všestranně vzdělaný muž Tadeáš Hájek z Hájku (1525 – 1600), jenž byl také osobním lékařem Rudolfovým. Měl odhalit zjevné podvodníky, kteří se snažili vydělat nějaký ten peníz. Že se to Hájkovy vždy nepodařilo, je zřejmé. Zároveň je však velmi obtížné jednotlivé alchymisty „škatulkovat“, neboť je vskutku nesnadné stanovit kritéria, na základě kterých, by se vymezilo, kdy se jedná o podvod a kdy o pouhou neznalost, jelikož o údajných úspěšných transmutacích se dá také stejně úspěšně pochybovat, neboť víme, že zlato umělou cestou vyrobit nelze.¹²

Zásadní omyl se traduje ohledně legendární císařské laboratoře. V obecném povědomí přetrvává představa, že musela na Hradě existovat jedna velká dílna, kde se

Expozice z Muzea alchymie v Kutné Hoře.

---

¹² Respektive dnes již lze, ale bylo by dražší než zlato přírodní.

všichni Rudolfovi zlatodějové pilně činili, aby mohli svého chlebodánce potěšit. Takovýto předpoklad se však logicky nemůže zakládat na pravdě, zejména vzhledem k tomu, že každý alchymista pečlivě střežil svou práci, aby nikdo nemohl prokouknout jeho umění, popřípadě „fígle“. Přesto řada autorů neváhá dokonce popisovat, jak ona centrální laboratoř vypadala. Američan Bolton si ji představuje takto: *„Císařská laboratoř na Hradčanech zabírala dvě propojené místnosti v přízemí staré jednopatrové budovy, dříve používané jako přístřešek pro královské kočáry. Místnosti byly nahrubo vydlážděny, nerovná podlaha zůstala jako za starých časů, ale na jedné straně větší místnosti bylo postaveno několik komínů, v nichž se cihlové pece zbavovaly kouře a sazí.“*¹³ Ve skutečnosti se však jednalo spíše o menší prostory, které mohly být roztroušeny na různých místech Pražského hradu i mimo, někteří alchymisté měli laboratoře přímo ve svých domech. Ve slavné Zlaté uličce sice bydleli hradní střelci, přesto jí už asi nikdo „neodpáře“ spojení se zlatníky, existenci nějaké drobné laboratoře zde však nemůžeme ani vyvrátit ani potvrdit. Podobně i věž Mihulka, kde donedávna bylo možné shlédnout expozici alchymie, mohla sloužit těmto účelům. Jednu alchymistickou dílnu bychom také dozajista našli v Rožmberském paláci, kde pracoval mimo jiné i náš Edward Kelley.¹⁴

Dosud zde byla řeč pouze o alchymistech na dvoře Rudolfa II., ten však samozřejmě nebyl jediným příznivcem této ošemetné disciplíny. Mecenášů z řad šlechticů i bohatších měšťanů najdeme více, za všechny jmenujme dva asi nejvýznamnější – Jana Zbyňka Zajíce z Házmburka¹⁵ a Vilém z Rožmberka.¹⁶ Právě na Rožmberkově třeboňském

---

¹³ P. VÁGNER, *Theatrum*, str. 117.

¹⁴ Podle Pavla Toufara, zde pracovali najednou nejvýš tři alchymisté, viz P. TOUFAR, *Deváté setkání*, str. 48.

¹⁵ Jan Zbyněk Zajíc z Házmburka (asi 1570 – 1616) byl synem Mikuláše IV. z Házmburka, až do své smrti zastával úřad prezidenta apelačního soudu. Byl velkým příznivcem alchymie a vlastnil též poměrně rozsáhlou knihovnu s touto tematikou.

¹⁶ Vilém z Rožmberka (1535 – 1592) byl jedním z předních českých šlechticů z rodu Rožmberků, řadil se k umírněným katolíkům a byl velkým mecenášem alchymistů všeho druhu. Jako mladý se účastnil známé výpravy české šlechty do Janova, roku 1573 kandidoval na polský trůn a později se stal nositelem řádu zlatého rouna. Od roku 1576 zastával funkci nejvyššího purkrabího, který byl zároveň nejvyšším zemským

panství našli na jistou dobu útočiště Edward Kelley a John Dee, celkem se u tohoto velmože v letech 1565 až 1592 vystřídalo asi padesát alchymistů. Ani on neváhal investovat do alchymie velkou sumu peněz, i když částka 8 000 000 zlatých, kterou uvádí Karel Pejml, je značně přemrštěná.¹⁷ Jedním z důvodů, proč sázel peníze do této riskantní loterie, mohly být jednak vysoké dluhy způsobené nákladnou údržbou reprezentativního sídla a všeho, co k němu náleží, což bylo pro předního šlechtice té doby nutností, nebo také obava, že nebude mít následníka, v čemž mu mohl pomoci jedině elixír života.¹⁸ Navíc přítomnost významných alchymistů na dvoře se dá v této době rovněž pokládat za jakousi prestižní záležitost.

Za přílišné rozhazování Viléma kritizoval i zapřísáhlý odpůrce alchymie, rožmberský kronikář Václav Břežan. To, že se investice ne vždy vyplatily, se můžeme dozvědět právě z jeho slov: *„Pan vladař tak byl velice od těch podvodných alchymistů jatý, že jim divné zápisy od sebe činil, jako i nějakýmu Kryštofovi z Hirschemberku, hejtmanu, když lživě dal se slyšeti, že dvě tajnosti umí, předně v měsíci jednom stříbro v zlato ryzí proměňovati s pateronásobným užitekem, druhé z jedné hřivny stříbra tři loty čistého fajn zlata vytáhnouti. Chtěv pán tomu se naučiti, kdyby mu to ukázal, přislíbil mu darovati (a k tomu se zapsal) 6000 dukátů. Nadto výše tak mnoho jim věřil, že jeden pána navedl, že zlatí v zemi jako jiná semena, když se k tomu připraví, růsti mohou. A tudy vymluvil na pánu 80 dukátů a sázel je v jistém místě do země, prokopav k tomu strojenými vodami. Za některý den dohlídna k nim, a když svú chvíli uhlídal, vybral semeno, vyvázl přeč a tak pána podvedl.“*¹⁹ Tato nešťastná událost, která se odehrála 15. července roku 1592, asi

---

úředníkem. Byl celkem čtyřikrát ženat, přičemž jeho poslední a asi nejznámější manželkou byla Polyxena z Lobkovic. O Vilémovi např. Jaroslav PÁNEK, Vilém z Rožmberka, Praha 1998.

¹⁷ K. PEJML, Dějiny, str. 40.

¹⁸ S alchymii se mohl seznámit už při svých cestách po Evropě, například během oné výpravy do Janova roku 1551, kde měl možnost pozvolna přicházet na chuť zdejší vyspělé renesanční kultuře, byl mu tehdy bylo pouze 15 let.

¹⁹ Jaroslav PÁNEK (ed.), Václav Břežan, Životy posledních Rožmberků, Praha 1985, str. 364.

nepotřebuje dalšího komentáře, snad zbývá jen připomenout, že alchymisté skutečně věřili, že kovy zrají v zemi, úmysly dotyčného muže však byly zjevně zcela jiné.

I pro Viléma pracovali známí alchymisté – Bavor Rodovský z Hustiřan, Petr Hlavsa, Jaroš Griemiller z Třebeska, Claudius Syrrus či Daniel Prandtner a samozřejmě Edward Kelley s Johnem Dee, kteří patřili k hostům nejváženějším. Naproti tomu Bavora můžeme směle pokládat za jednoho z nejvzdělanějších českých alchymistů vůbec, jak dokládají jeho traktáty.²⁰

Petr Hlavsa pravidelně informoval svého pána o probíhajících pracích v třeboňské laboratoři i o dalším dění na zámku. Některé jeho dopisy jsou zachovány ve Státním oblastním archivu v Třeboni, takže si můžeme udělat představu, jak se zde alchymisté činili. Uvádí například, že Bavor Rodovský pracuje raději doma než v rožmberské laboratoři: „*Co se pana Bavora dotýče (...), ještě v domu vaší milosti nic od ohně, jakž jsem prve vaší milosti psal, nedělá, než praví, že to doma všecko v díle má a že mu se ve všem dobře a šťastně vede, o čemž vaší milosti též psáti bude.*“²¹ Nabízí se hned několik vysvětlení, proč se dotyčný alchymista vyhýbal práci před svědky. Buď nechtěl, aby se přišlo na jeho podvody, nebo se mu v soukromí zkrátka lépe tvořilo, koneckonců o snaze alchymistů střežit své umění již byla řeč, a v neposlední řadě přichází v úvahu též varianta, že byl Bavor stoupencem tzv. pravé alchymie, a proto se raději soustředil na teorii, než aby marnil čas v laboratoři, když si byl dobře vědom, že zlato pro Viléma nevyrobí. Musel však alespoň vzbuzovat zdání, že na nějakém díle doma pracuje, aby mohla přijít „zasloužená“ odměna. Zde už se však jedná pouze o domněnky. Sám autor oněch dopisů byl činný v laboratoři spolu s Danielem Prandtnerem, kde se pokoušeli pomocí koagulované mědi vyrobit stříbro.²²

---

²⁰ Např. Řeči filosofské či Kniha o dokonalém umění chemickém.

²¹ SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25.

²² Tamtéž.

Je zřejmé, že pracovat pro některého ze štědrých mecenášů bylo jednak velmi výnosné a jednak tento post zaručoval určité společenské postavení. Sebevědomí alchymistů dokládají například požadavky, se kterými vstupoval do služeb Viléma z Rožmberka Claudius Syrrus : „1. že při té službě páně svobodu duše i těla sobě vyhrazuje; 2. než obranu ve věcech poctivých od pána jmíti žádá; 3. v čas laborování aby žádný do příbytku jeho, kromě Jeho milostpána nechodil; 4. umění jeho aby zjevováno nebylo, než aby všemi živnými věcmi náležitě opatřen byl; 5. ač by při té práci o zdraví přišel, aby vychování své od pána do smrti své jměl; 6. kdyby z požehnání božího se zdařilo a filozofský kámen dokonán byl, pán aby s ním o něj právě se rozdělití ráčil; 7. než za dokonání toho díla a kamene že Claudius nepřipovídá, ale v rukou božích zanechává; než toliko práci, že vynaložiti chce, v tom se zavazuje.“²³

Myslím, že na tomto textu, který nám česky zprostředkoval Václav Březan,²⁴ je krásně vidět, co všechno si mohli alchymisté dovolit a že jejich nároky nebyly zrovna malé. Zvláště se mi líbí poslední bod, kdy úspěch své práce nechává Claudius v „rukou božích“, a tudíž si vlastně dělá alibi. Jen stěží se asi všichni vyznavači „Hermova umění“ řídili následujícím heslem: „*Jestliže umím vyrobit zlato, nepotřebuji císaře a jestliže ho vyrobit neumím, potom císař nepotřebuje mě!*“²⁵ Tento kouzelný citát neznámého alchymisty krásně vystihuje princip alchymistických pokusů, přičemž vlastně naznačuje, že úspěšná výroba zlata by přeci udělala z jejího tvůrce boháče, o žádných takových ale nemáme zprávy. Pravdou je, že někteří alchymisté nashromáždili velký majetek, ale ten získali převážně díky přízni a darům mecenášů.

---

²³ J. PÁNEK, Životy, str. 284.

²⁴ Latinský originál z 9. ledna 1577 je zachován v třeboňském archivu. Viz SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25.

²⁵ P. VÁGNER, Nejen v čase, str. 20.

5. KELLEY V PROMĚNÁCH STALETÍ

Jak jsem již předeslala v úvodu, podhalit roušku tajemství vytvořenou kolem Edwarda Kelleyho je vskutku oříšek. Ačkoli je jeho jméno v souvislosti s rudolfínskou alchymí často skloňováno, ani zdaleka to neznamená, že bychom měli v základních otázkách jeho života úplně jasno. O Kelleym se hojně vyjadřovali jak jeho současníci, tak i autoři činní ve stoletích následujících, omylů a nepřesností však koluje více než dost. Pojďme se podívat, co vše se lze dočíst o tomto anglickém alchymistovi a mágovi, a pokusme se tak vytvořit si alespoň základní obrázek o jeho osobnosti.

Velké úskalí představuje zejména literatura, neboť i v odborných publikacích můžeme nalézt zjevné chyby. Nechci zde pouze bezostyšně kritizovat výsledky dřívějšího bádání, ráda bych jen poukázala na to, že nesourodost údajů, které uvádějí jednotlivé tituly, je vskutku mimořádná. Panuje nejistota ohledně místa narození, data úmrtí, manželek, potomků či alchymistických dovedností Edwarda Kelleyho.

Musím říci, že mě zklamaly též definice v encyklopediích. V Ottově i Masarykově slovníku naučném najdeme k danému heslu jen poměrně krátký odstavec, který rozhodně není prost chyb.¹ Oba například shodně uvádějí jako rok příchodu Kelleyho do Čech, rok 1580, což je zjevný nesmysl. Vždyť v této době zde ještě ani nesídlil Rudolf II. a prameny jednoznačně potvrzují, že Edward Kelley s Johnem Dee zavítali do Čech až v roce 1584.² Starší Slovník naučný spojený se jménem Františka Ladislava Riegra se věnuje tomuto muži o něco více, avšak nezachází příliš do podrobností: „...narozen v *Worchestru* v *Anglicku* *uprostřed XVI. století*...“³ Za to rok úmrtí uvádí přesně, ovšem špatně. Ačkoliv

---

¹ Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí, díl III., Praha 1928, str. 968; Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, díl XIV., Praha 1998, str. 151.

² Například Deeův deník jasně uvádí rok 1584. Viz Edward FENTON, *The Diaries of John Dee*, Charlbury 2000, str. 134.

³ Slovník naučný (tzv. Riegerův slovník naučný), díl IV., Praha 1886, str. 635.

existují spory ohledně data Kelleyho smrti, roku 1591 to určitě nebylo. Lépe na tom, bohužel nejsou ani slovníky zahraniční. Nejvíce nadějí jsem vkládala do encyklopedie Britannica,⁴ vždyť náš Edward byl koneckonců Angličan, tato rozsáhlá příručka však píše o Kelleym pouze v kapitole o okultismu a hovoří jen o jeho smrti při pokusu o útěk z vězení. Ostatní známé slovníky, jako Brockhaus⁵ nebo Larousse⁶ toto jméno neobsahují vůbec. Je tedy na místě se ptát proč? Osoba, která se pohybovala u dvora císaře říše římské a stýkala se s předními vědci a významnými osobnostmi tehdejších Čech i Evropy, by si snad aspoň pár řádek v těchto publikacích zasloužila, bez ohledu na profesní kvality. Jeho učitel a kolega John Dee se v literatuře těší daleko větší pozornosti, na čemž by nebylo nic zvláštního, jednalo se přeci o učeného muže, který byl vzdělán v mnoha oborech, zajímavé však je, že v Čechách tomu bylo s „popularitou“ obou Angličanů přesně naopak – Kelley měl větší úspěch u císaře i u Viléma z Rožmberka. Z jakého důvodu je tedy literatura vůči němu tak skoupá? Snad je na vinně jeho dvojnásobné uvěznění, ke kterému v Čechách došlo, a pověst darebáka. Troufám si však říci, že tato jeho „image“ byla vytvořena zejména až s postupem let, neboť za svého života nebyl vnímán jednoznačně negativně. Kritizovali jej zejména odpůrci alchymie. Jako šarlatán a podvodník si však mohl alespoň najít místo v románech, kde je záporný hrdina vždy třeba.

Nemám v úmyslu hodnotit zde jednotlivé publikace, které se více či méně věnují Edwardu Kelleymu, neboť o klíčových titulech již byla řeč v úvodu. Chtěla bych se soustředit spíše na jakýsi celkový dojem, jenž v nás zůstane po prostudování dostupné literatury a zejména pramenů. Jaký byl vlastně muž, o němž hovoříme? Jak vypadal a jakou měl povahu? To jsou otázky, které si málokdo klade, odpovědi můžeme někdy nelézt jaksí mezi řádky nebo jen v krátkých poznámkách. Přesto se domnívám, že stojí za to se tomuto tématu věnovat.

---

⁴ The New Encyklopaedia Britannica, díl XXV., Chicago 1998.

⁵ Brockhaus Encyklopädie, Mannheim 1990.

⁶ Le Grande Larousse Encyklopédique, Paris 2007.

Ivan Sviták, který je autorem tzv. Rudolfínské trilogie, jež se zevrubně věnuje Kelleymu, Deeovi i Alžbětě Westonové, a rovněž studie Hledání kamene mudrců, se pokusil vytvořit jakousi apologii muže, který nás zajímá. Trocha objektivní kritiky však jistě nezaškodí, Sviták popisuje Kelleyho jako prototyp irské krve – „*symbol tvrdohlavého, těžkého pijáka, silného a drsného, poetického a válkychtivého, milujícího svobodu, často nezkratitelného a stále vychovávaného k rebelantství.*“⁷ Co se týče jeho vzezření, domnívá se, že byl od malička, možná už od narození, tak trochu mrzák – kulhal a měl špatně vyvinuté ušní boltce.⁸ Snaží se tedy vyvrátit tradiční teorii, podle které mu byly uši uřezány za zločin, kterého se dopustil v Anglii. Většina autorů však mnoho pozitivního na Kelleym nevidí. Josef Svátek se například nebál prohlásit, že mu náleží „*jen místo v českém Pitavalu a nikoliv snad v nějakém Panteonu učenců z doby Rudolfovy.*“⁹

Dovolím si zde citovat taktéž knihu Angela Maria Ripellina *Magická Praha*, nejedná se sice o historickou publikaci, tento Ital byl však velmi dobře obeznámen s českou literaturou i pražskými reáliemi. Podle něho „*vypovídají všechny prameny svorně, že to byl felčar a dryáčník lačný peněz, žvanivý dobrodruh...*“¹⁰ Navíc nám přibližuje také jeho podobu, prý měl „*skobovitý nos, myší očka a chybějící boltce.*“¹¹

Velmi cenné informace o Kelleym nám nabízí zejména deník Johna Dee, jenž si krom andělských rozhovorů, které představují velkou kapitolu v životě tohoto vzdělance, zapisoval rovněž nejrůznější další poznatky a pochopitelně nemalý prostor poskytuje své rodině a osobám jemu blízkým, ale též kolegům a také všelijakým návštěvám, které se objevily v jeho domě či později na Třeboni. Kelley tedy zaujímá velkou část zápisů onoho učence. Je logické, že se nelze na informace zde uvedené stoprocentně spolehnout, neboť

---

⁷ Ivan SVITÁK, *Sir Edward Kelley. Český rytíř, 1555 – 1598*, Praha 1994, str. 3.

⁸ Tamtéž, str. 13.

⁹ Josef SVÁTEK, *Anglický alchymista Kelley v Čechách*, in: *Obrazy z kulturních dějin českých I.*, Praha 1891, str. 136.

¹⁰ Angelo Maria RIPELLINO, *Magická Praha*, Praha 1992, str. 120.

¹¹ Tamtéž.

se jedná o subjektivní záznamy Johna Dee a je třeba počítat s obyčejnou lidskou omylností, v každém případě se jedná o velmi výjimečný pramen, jelikož je napsán člověkem, jenž Kelleyho velmi dobře znal.

Jaké informace tedy můžeme z deníku získat? Edward Fenton, editor nejnovějšího vydání, píše hned v úvodu, že právě s příchodem Kelleyho nastal zlom v Deeově kariéře, samozřejmě k horšímu.¹² Ze samotných zápisů je zřejmé, že oba Angličané byli v četném kontaktu, a to nejen pracovním, což dokládá například záznam z 13. ledna 1588, kdy spolu v Třeboni trávili večer při jakési hře: „*V době večere ke mně poslal pan Ed. K. svého bratra pana Th. K. s těmito slovy: 'Můj bratr říká, že moc dlouho studujete, a proto se mu zdá příliš pozdě na to, abyste dnes cestoval do Krumlova, přeje si, abyste s ním strávil čas při hře.' (...) a tak jsme zde hráli dvě nebo tři hodiny a přátelsky se rozešli.*“¹³ Dovolila bych si tvrdit, že John Dee si svého kolegy vážil, dokonce bych řekla, že z textu vyplývá, že Kelley byl svému staršímu společníkovi minimálně rovnocenným partnerem. Tomu by nasvědčoval i další záznam, kde Kelley zve Deea do své laboratoře, aby se podíval na jistou destilaci.¹⁴ Zde máme další doklad jeho úspěšnosti v Čechách. Potvrzuje to též sám Dee: „*Spatřil jsem božskou vodu při demonstraci velkého mistra a nesrovnatelného přítele pana Ed. Kellyho...*“¹⁵

Na druhou stranu, jak víme, vztah obou mužů nebyl zcela idylický, staršímu z této dvojice vadily Kelleyho příležitostné excesy v chování a jeho agresivita: „*Potom se tolik rozhněval, že řekl, že neudělám jediný krok směrem pryč, dokud mu tu věc nedám* (Kelley požadoval nějaký Kruh, který předtím viděl v Oxfordu). *Konečně vstal, aby přede mnou zavřel dveře ze studovny. Vstal jsem a šel jsem za ním a vzal jsem ho za ramena, abych jej*

¹² E. FENTON, *The Diaries*, str. viii (úvod).

¹³ Z angl. originálu: „*At dinner time Mr. Ed. K. sent his brother Mr. Th. K. to me with these words: 'My brother saith that you study too much: and therefore seeing it is too late to go today to Crumlaw, he wisheth you to come to pass the time with him, at play.'* (...) *and we played there two or three hours, and friendly departed.*“ Tamtéž, str. 232 – 233.

¹⁴ Tamtéž, str. 233.

¹⁵ „*I saw the divine water, by the demonstration of the magnificent master and my incomparable friend Mr. Ed. Kelly...*“ Tamtéž, str. 236.

odtáhl od dveří, a přitom jsem hlasitě zavolal své lidi: 'Pojďte sem, děje se tu na mě násilí.' Načež všichni přišli, i má žena, a poté se postupně jeho vztek mírnil, a tak má rodina, moje i jeho žena odešly.“¹⁶ Vždy, když se něco takového přihodilo, přikládal to Dee d'áblově pokušení. Zkrátka se snažil své médium omlouvat, co to šlo. Musel mu prominout též občasné pití. Zdá se však, že v zásadě mezi nimi nebyl vážnější konflikt. Dee si to samozřejmě nechtěl se svým médiem rozházet, jelikož ho potřeboval pro svou práci.

Kelleyho místy agresivní a hrubé chování je však nesporné,¹⁷ stejně jako jeho kladný vztah k alkoholu. Jedno mimořádné extempore tohoto druhu si Dee zaznamenal do deníku hned po jejich prvním příjezdu do Prahy roku 1984. Kelley se tehdy tak opil, že zůstal spát v hostinci na lavici za hlasitého chrápání, za což se Dee styděl. Ještě předtím stačil vejít do konfliktu se sluhou polského mecenáše Albrechta Laskiho jménem Alexander, kterému v podroušeném stavu řekl, že by mu nejraději usekl hlavu a zlehka se dotkl holí jeho krku. To samozřejmě sluhu, jenž byl taktéž připitý, pobouřilo a stěžoval si pak s pláčem Johnu Dee. Když Kelley posléze zaslechl, že Alexander měl prohlásit, že dříve než mu Edward usekne hlavu, on ho rozseká na kousky, byl alchymista opět nepřičetný.¹⁸ Vidíme, že nepotřeboval mnoho, aby byl vzteky do běla.

Zajímají nás pochopitelně rovněž názory dalších Kelleyho současníků, ačkoli nejsou zachovány v takové míře jako v případě Johna Dee. Bohužel nemáme mnoho dokladů o tom, jak na svého dvorního radu pohlížel Rudolf II. Podle Ivana Svitáka trávil císař se svým dvorním alchymistou celé noci v laboratoři a říkal mu důvěrně Eduarde.¹⁹ Toto tvrzení se mi však zdá velmi spekulativní a pravděpodobně je spíš dílem autorovy

---

¹⁶ Z angl. originálu: „*He thereupon grew in such a rage that he said I should not pass one foot beyond him before I did deliver it him. At length he rose to shut the door of the study upon me. I arose and went after him and took him by the shoulders to keep him from the door, and withal called aloud to my folks: 'Come here (how) here is violence offered unto me.'* Whereupon they came in all, and my wife, and so afterward by degrees his fury assuaged, and my folks, my wife and his, went away.“ E. FENTON, *The Diaries*, str. 175.

¹⁷ V deníku najdeme kupříkladu také zmínku, že se jedno dne velmi rozhněval na svou ženu, nevíme, bohužel, z jakého důvodu. Viz Tamtéž, str. 100.

¹⁸ Tamtéž, str. 140 – 141.

¹⁹ Ivan SVITÁK, *Hledání kamene mudrců, Rehabilitace pana Edwarda Kelleye*, Praha 1991, str. 24.

fantazie. Víme sice, že se císař v záchvatech melancholie rád schovával před světem, ale o nocích strávených při alchymistických pokusech, žádné zprávy nemáme. Každopádně je zřejmé, že až do chvíle, kdy se Kelley z nejistých příčin ocitl v žaláři, těšil se Rudolfově přízni, podobně jako v případě Viléma z Rožmberka.

V zásadě nevalné mínění o oblíbenci svého pána však měl rožmberský kronikář Václav Březan. Ten se sice patrně s Kelleyem osobně nesetkal, nicméně byl tento správce archivu a knihovny Rožmberků znalcem daného prostředí, a tudíž i jeho názory jsou cenné. Je znám jeho negativní vztah k alchymii, takže není nic překvapivého na tom, že stejně záporný postoj má i ke Kelleymu, o jeho alchymistické činnosti hovoří veskrze skepticky: „...tak poznamenáno rukou někdy dobré a vzácné paměti pana Viléma z Rožmberka: *‘Toho dne vsazeno do díla a začato od písaře třeboňského, nebo pan Edwardus písaři dal, tincturam aby dělal.’ Než co tingováno, zlato-li či stříbro a jak mnoho, nenacházím, a s jakým užitkem, ale sotva nebyl-li to podvod.*“²⁰ Navíc jeho umění hodnotí jako „*víc zchytralé než pravdivé*“.²¹ Je však také na místě podotknout, že podobnými vizitkami počastoval více průkopníků této vědy, „Engellender“ tedy v tomto nijak nevybočuje z řady.

Také v Pamětech Mikuláše Dačického z Heslova figuruje jméno Kelley. Ani on zrovna nepěl chvalozpěvy na jeho osobu. Tento komentář hovoří za vše: „*Nějaký šantročník, Němec, cizozemec, nepovědomo odkud dostav se do Čech, právě se být umělým alchymie, totiž zlata děláním, veda sobě slavně a po pansku, v seznámení i vrchním vešel, kteříž většího bohatství žádostivi byli a na alchymii nakládali, ale zmejeni jsou. Nebo ten šejdíř nabyv v provozování té alchymie nemálo a nic žádnému nedavše, dal se na utkání, do vězení dán jest.*“²² Je vidět, že Dačický neměl o Kelleyem příliš informací, neboť jeho anglický původ byl více než často skloňován. Zřejmě i zde se odráží jeho apriorně

---

²⁰ Jaroslav PÁNEK (ed.), Václav Březan, Životy posledních Rožmberků, Praha 1985, str. 345.

²¹ J. PÁNEK, Životy, str. 360 – 361.

²² Jiří MIKULEC (ed.), Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti, Praha 1996, str. 140.

negativní postoj vůči všemu, co souvisí s alchymíí. Tato disciplína měla zkrátka mnoho nepřátel.

Kritickými slovy na adresu podvodníků nešetřil ani záhadný Gabriel Plattes, jenž byl odborníkem na všechno možné, chovem drůbeže počínaje a alchymíí konče. Žil v první polovině 17. století, narodil se snad krátce po Kelleyho smrti, historky o našem Angličanovi tedy ještě mohly být „v kurzu“. Část jeho myšlenek nám zprostředkoval Vladimír Karpenko ve své nejnovější knize: *„První necht' je odkryta ničemnost [Edwarda] Kelleyho, největšího podvodníka světa, jehož císař Německa u vězení v Hradu držel a se ctí ho choval, domnívaje se, že čestnými prostředky nebo falší získá kámen mudrců od něho, kdo, jak je při Bohu známo, ho neměl, ale mnoho rozličných podvodných projekcí před velkými muži provedl, kteréžto zprávy o tom zapříčinily, že mnozí vydali vše, co kdy měli; a nedá se určit, kolik stovek tisíc liber na to bylo od té doby v Evropě vydáno, ještě více než před tím.“*²³ Rovněž vypráví, že prý Kelley měl předvést podvodnou transmutaci před třemi vyslanci královny Alžběty, kdy údajně do vyříznutého otvoru v kuchyňské pánvi nepozorovaně vpašoval vlastní zlato stejných rozměrů, takže se zdálo, že jej stvořil.²⁴

Aby to nevypadalo, že byl alchymista pouze kritizován, je třeba přidat také nějaká slova chvály. Víme, že dotyční královnini vyslanci byly s výkonem, který Kelley předvedl, nad míru spokojeni a žádný trik v tom neshledali. Jeden z nich, jistý sir Roydon o něm všude vykládal jen to nejlepší, baron Burghley, dvorní pokladník Alžběty dokonce pravil, že všichni, kdo s Kelilem mluvili, o něm mají jen dobré mínění.²⁵ Nejinak smýšlela též sama královna, která si přála, aby se alchymista vrátil zpět do Anglie. Chvalozpěvy na

---

²³ Vladimír KARPENKO, Alchymie. Svět pohádek a legend, Praha 2008, str. 371. O Plattesovi tamtéž, str. 359 – 371.

²⁴ Tamtéž, str. 373.

²⁵ Michael WILDING, A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee, in: Stanton J. LINDEN (ed.), Mystical Metal of Gold, New York, 2007, str. 61.

záhadného cizince pěl téměř každý, kdo byl přítomen nějaké z jeho transmutací, ať už se jedná o posla ruského cara, Kelleyho sestru či syna Johna Dee Arthura.²⁶

O Edwardu Kelleyem se zkrátka můžeme dočíst mnoho informací, přičemž některé mohou být v zásadním protikladu. Jaký tedy doopravdy byl člověk, kterému se dostává tolik rozporuplného hodnocení? Řekla bych, že se jednalo o poněkud cholerického a výbušného, avšak velmi chytrého mladého muže, který to, co mu snad příroda ubrala na jeho zevnějšku, doháněl svým charismatem a osobností. Toužil vynikat nad ostatními a rozhodně mu nechyběla sebedůvěra. Uměl to s lidmi a věděl, jak je získat ve správný čas na správnou stranu. Je zřejmé, že John Dee ani na chvíli nezapochoyboval, zda jeho kolega skutečně má schopnosti média, jednoduše mu věřil vše, co andělé údajně Kelleyemu sdělovali. Díky svému vystupování měl ovšem také řadu nepřátel. Co se týče jeho alchymistických dovedností, které jsou mu často upírány, jsem toho názoru, že měl velmi dobrý přehled o principech a zásadách této disciplíny, nicméně neváhal použít ani laciné triky, aby přesvědčil okolí o svých dovednostech. Zkrátka šel vždy tvrdě za svým cílem.

Na závěr bychom se mohli vrátit k mnohokrát zmiňovanému Ivanu Svitákovi, jenž se jako jeden z mála Kelleyho zastával a stavěl jej do role oběti. Jeho vlastní rehabilitace tohoto muže je však spíše humornou vložkou, která snad vhodně zakončí tuto kapitolu. Je zde krásně patrné, jak velkou roli hraje fantazie v literatuře, kterou máme k dispozici, speciálně Ivan Sviták je toho zdárným příkladem.²⁷

Pravdivá a věrná zpráva

o opožděném rehabilitačním řízení

pana Edwarda Kelleye z Imany, rytíře království českého, chymikusa

Jeho Milosti Císařské,

---

²⁶ Blíže viz tato práce, str. 69, 76 – 77.

²⁷ I. SVITÁK, Hledání, str. 127 – 129.

*Rudolfa II., z boží milosti krále českého a císaře svaté říše římské,
irského alchymisty a sporného filosofa,
magistra farmaceutických umění a paracelsiánského lékaře,
zvěda královny anglické panny Alžběty,
okultního mága a tajného člena Bratrstva růžového kříže,
fámuluse čarodějů londýnských a oxfordských,
neoplatonského hermetika a objevitele záhadných knih,
autora spisu o kameni mudrců,
mistra transmutací proměňujících kovy ve zlato,
odvážného vojáka a císařova intimusa,
vlastníka magického krystalu zjevujícího věci minulé i budoucí,
vynálezce Worcesterské omáčky,
nespravedlivě obviněného vězně, jenž unikl z kobek křivoklátských,
znalce magického prášku a tajemství rostlin amerických divochů,
vlastníka mnoha domů v Praze a v Jílovém,
držitele deskového panství novolibeňského a podílu na jílovských zlatých dolech,
objevitele elixíru života a nápojů lásky,
mistra diplomatických intrik v Polsku,
muže, jenž měl být unesen dánským vyslancem,
zakladatele sexuální komuny v Třeboni,
otce pražské Sapho, panny Alžběty Jany Westonové,
vzoru pro literární zpracování Fausta,
přítele proslulého doktora Johna Dee,
ozdoby dvora pana Viléma z Rožmberka,
pana Olbrachta Laskiho a krále polského Štefana Bátorého,*

*věštce tajemství budoucnosti z amerického černého krystalu,
důvěrníka anděle Uriele a dívky Madimi,
leč i muže oddaného neplechám a alotriím,
ba i hříšným moresům pohanským, o nichž ani mluvíti nelze,
návštěvníka veřejných domů malostranských a spít'ara nad spít'ary,
královského dodavatele aquavitu,
excentrika, bohéma a člověka nekonečných schopností,
jenž se po čtyřech stoletích dočkal
spravedlnosti díky nezávislým soudcům,
panu Vilémovi Svitákovi z Landštýna, hejtmanu Nového Města Pražského,
rady J[eho] M[ilosti] C[ísařské],
a panu Vasilu Katynovi z Chika,
jenž prozkoumal skutkovou podstatu obvinění,
polehčující okolnosti Kelleyova života
a vynesl rozsudek dějin, jímž byl*

pan EDVARD KELLEY Z IMANY plně rehabilitován,
*uveden do svých práv, proslaven na věčné časy jako občan pražský a rytíř
našeho slavného království českého,
kde hledal a našel kámen mudrců,
protože moudrost je doma jen v království Bohémů.*

6. KELLEYHO PŘÍBĚH

Nyní je na čase podívat se trochu blíže na osudy muže, o němž je řeč. Z předchozích stránek víme, že Edward Kelley byl činný u dvora Rudolfa II., měl laboratoř na jihočeském panství Viléma z Rožmberka, fungoval jako médium svého kolegy a učitele Johna Dee, zažil slávu i velké nezdary. Jeho život však nemůžeme odbýt jednou větou, neboť příběh tohoto Angličana je vskutku spletitý a mnohé otázky dosud nejsou jasně zodpovězeny. Pojdme tedy rozplést ono klubko dějin a proniknout „pod pokličku“ Edwarda Kelleyho.

6.1 Chudý lékárník z Worcesteru versus dvorní astrolog královny Alžběty

Edward Kelley se narodil 1. srpna 1555 ve středozápadní Anglii ve městě Worcester, jež bylo správním centrem stejnojmenného hrabství, a dnes bychom jej našli v regionu, který se nazývá West Midlands.¹ Přišel na svět patrně jako nejstarší syn Patrika Kelleyho, měl také sestru Alžbětu a bratra Tomáše. Nemáme příliš dokladů z doby jeho mládí a studií, a proto zde byl prostor pro řadu domněnek a výmyslů. Nevíme, čím se živil jeho otec, ani neznáme žádné podrobnosti o jeho matce. Ivan Sviták hovoří například o jeho působení ve worcesterském kostelním sboru² a dalších zajímavostech z doby jeho dospívání, domnívám se však, že mnohdy se jedná spíše o hypotézy, byť logické, než reálná fakta. Je možné, že nějakou dobu studoval v Oxfordu, ale nezískal zde žádný

---

¹ Datum narození víme na základě záznamů Johna Dee a také díky horoskopu, který pro Kelleyho sestavil. Viz Michael WILDING, *A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee*, in: Stanton J. LINDEN (ed.), *Mystical Metal of Gold*, New York, 2007, str. 35.

² Ivan SVITÁK, *Sir Edward Kelley. Český rytíř, 1555 – 1598*, Praha 1994, str. 15 - 17.

diplom.³ Na základě zprávy od Kelleyho sestry víme, že se Edward ve Worcesteru živil jako apatykář,⁴ zřejmě tedy během této doby měl možnost získat nejen lékařskou praxi, ale též přičichnout k alchymii.⁵ Rovněž během jeho univerzitních studií, pokud skutečně proběhly, se mohl seznámit s některými alchymistickými rukopisy. Dále směřovaly Kelleyho kroky zřejmě do Gloucester Hall k matematiku a astrologovi Thomasi Allenovi - ten se zajímal též o magii a není pochyb o tom, že se mladík, co by jeho asistent, leccemus přiučil.

Pomalu se dostáváme k jednomu z nejzajímavějších mýtů, a totiž, že Edward Kelley skrýval pod dlouhými vlasy uřezané uši, o které přišel kvůli nějakému přečinu. Nejčastěji se uvádí, že tento trest byl následkem padělání listin, kterého se dopustil z titulu notáře,⁶ další variantou je padělání mince. K oné události mohlo dojít buď v Lancasteru, nebo v Londýně, je však také možné, že se jedná o pozdější legendu a že skutečnost, že alchymista postrádal uši, může mít úplně jiný důvod. Již v předešlé kapitole jsem naznačila variantu, že Kelley trpěl vrozenou vadou, kterou se snažil pod dlouhými lokny ukrýt jednoduše z estetických důvodů, neboť to rozhodně nebyla běžná vada na kráse. Musíme brát v potaz také možnost, že Edward měl uši v pořádku a vše je jen mýtus. Nemáme totiž žádný konkrétní doklad o tomto postižení,⁷ může se tedy jednat pouze o produkt nejrůznějších fám, které se týkají tohoto muže a které mohly pramenit z neznalosti, nenávisti či obojího dohromady. Myslím, že pokud by Edward Kelley skutečně měl

---

³ Zprávu o Kelleyho studiích nám zanechal antikvář Anthony Wood, viz M. WILDING, *A Biography*, str. 35 – 36 či I. SVITÁK, *Sir Edward*, str. 17 – 18. Edward Fenton však zastává názor, že tyto informace nejsou podložené, viz Edward FENTON, *The Diaries of John Dee*, Charlbury 2000, str. 27.

⁴ Například M. WILDING, *A Biography*, str. 36. A. E. Waite se domníval, že se zde jedná o záminku s Kelleyho otcem, který byl lékárníkem. A. E. WAITE (ed.), *Edward KELLEY, The Englishman's Two Excellent Treatises on the Philosopher's Stone*, London 1893, *Biographical Preface*, str. xiv.

⁵ Sviták zmiňuje též možnost, že měl díky lékárnickému živobytí přehled o drogách a jejich účincích, a dodává, že mohl být na drogách závislý. I. SVITÁK, *Sir Edward*, str. 18 – 19.

⁶ „...*Urkunden verfälscht zu haben, und mit abgeschnittenen Ohren fortgejagt.*“ („...*padělal listiny a s uřezanýma ušima zmizel.*“) Karl CH. SCHMIEDER, *Geschichte der Alchemie*, München-Planegg 1927, str. 302.

⁷ Pouze Wilding zmiňuje, že na jezuitu Parkinse byl vznesen dotaz ohledně faktu, že má Kelley jedno ucho menší, z čehož posléze mohla vzniknout ona fáma. M. WILDING, *A Biography*, str. 37.

uřezané uši kvůli zločinu, který spáchal, asi by s ním stěží začal John Dee posléze spolupracovat⁸ nebo by se o této skutečnosti alespoň zmínil ve svém deníku. Byla-li by na vině vrozená indispozice, možná by o tomto handicapu taktně pomlčel.

Máme také zprávy o tom, že Kelley v hrabství Lancashire provozoval nekromancii – tedy vyvolávání duchů zemřelých, zřejmě za účelem získání nějakého pokladu. Při celé akci mu asistoval jistý Paul Waring, přičemž na závěr této seance dokonce požádali jednoho sluhy, aby je doprovodil na hřbitov, kde vykopali mrtvolu, která byla nedávno pohřbena, a pomocí zaklínadel zemřelého přiměli, aby jim prozradil některé skutečnosti. Tuto zprávu zaznamenal John Weever, který prý slyšel vše od onoho sluhy a dalších lidí.⁹ Jedná se o vskutku hrůzostrašné praktiky, které musely v očích současníků této události působit ještě strašlivěji. Jak víme, Kelley nebyl zrovna prototypem ctnosti a jistě se chytil každé příležitosti, jak si trochu polepšit.¹⁰

Edward Kelley a Paul Waring vyvolávají ducha

Nyní bych se ráda zastavila u další legendy, a totiž, že Edward získal kdesi na útěku před spravedlností vzácný alchymistický rukopis, tajemný svitek a také dvě koule s práškem.¹¹ Traduje se, že potřeboval na nějaký čas „zmizet“, a tak se vydal do Walesu,

⁸ Michael Wilding uvádí, že uřezání uší bylo v Anglii té doby běžným trestem. M. WILDING, A Biography, str. 37.

⁹ Tamtéž, str. 36.

¹⁰ Též K. Ch. Schmieder potvrzuje, že tu a tam docházelo k podobným událostem, neboť bohatí katolíci měli ve zvyku nechat se pohřbít i se svým bohatstvím. K. CH. SCHMIEDER, Geschichte, str. 302.

¹¹ „Kelley tehdy přišel ke svému budoucímu pánu, Johnu Dee, s jakýmsi okultními knihami a s podivným červeným a černým práškem, který prý byl ukraden v rozbořeném klášteře za Jindřicha VII., za britské reformace.“ Ivan SVITÁK, Hledání kamene mudrců. Rehabilitace pana Edwarda Kelleye, Praha 1991, str. 18–19.

kde patrně v opatství Glastonbury získal rukopis sv. Dunstana. Tato verze se objevuje téměř u všech autorů v různých obměnách, nejčastěji se uvádí, že jej našel přímo v biskupově hrobu. Z edice Deeových deníků od Edwarda Fentona však lze vyčíst, že Kelley tyto předměty přivezl až někdy v období mezi listopadem 1582 a březnem 1583, kdy již byl ve službách Johna Dee, a to nikoli z Glastonbury, nýbrž z Northwick Hill poblíž Blockley.¹² Spíše se však ujala ona „welšská“ varianta, která se tradovala po celá staletí, přičemž tento omyl patrně vznikl chybou antikváře Eliase Ashmola.¹³ V deníku můžeme najít záznam, že 22. listopadu 1582 odjel Kelley do Londýna a další den směrem na Blockley, také je zde uvedeno, že za osm či deset dní byl zpět. Tento text je však z nějakého důvodu škrtnutý. Zřejmě si Dee uvědomil, že jeho médium bylo pryč déle, proč však původně uvedl tak krátkou dobu jeho nepřítomnosti, nevíme. Pravdou je, že se Kelley objevuje v deníku znovu až dne 23. března následujícího roku a z tohoto záznamu je zřejmé, že se vrátil o den dříve ve společnosti jistého Johna Huseye. Na tom by nebylo nic zvláštního, Dee však hovoří také o tom, že oba muži díky navigaci spirituálních bytostí našli ve zmiňované lokalitě knihu a svitek napsaný zvláštními znaky. Michael Wilding se domnívá, že knihy byly dvě, přičemž jedna byla psána hieroglyfy, a rovněž zmiňuje prášek, který měl být alchymistickým elixírem, a podotýká, že Kelley napřed Deeovi nějaké z nalezených věcí zatajil.¹⁴

Nevíme, zda Kelley někdy předtím putoval po Walesu, v každém případě Blockley leží v jihozápadní Anglii.¹⁵ Stále však není jisté, o jakých rukopisech je řeč, je možné, že alespoň z Walesu pocházely, přichází také v úvahu, že se Kelley do těchto končin vypravil po návštěvě Blockley, aniž by to bylo v deníku zaznamenáno. Například Arthur Edward Waite ztotožňuje tento vzácný manuskript, hovoří tedy pouze o jednom, nikoli o dvou,

---

¹² E. FENTON, *The Diaries*, str. 53.

¹³ M. WILDING, *A Biography*, str. 40.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Nemáme však doklad o tom, kde se Kelley v době jeho nepřítomnosti u Dee pohyboval, víme jen, že byl v Blockley, hypotézu, že rukopis získal ve Walesu však tímto zcela vyvrátit nemůžeme.

s osobou sv. Dunstana, jenž byl patronem zlatníků a Kelley jej měl koupit od jednoho welšského hostinského.¹⁶ Těž Wilding připisuje autorství tomuto biskupovi, dodává však, že dnes existuje povícero rukopisu s tímto názvem, můžeme se tudíž pouze domnívat, který byl tím skutečným.¹⁷ V každém případě kniha mladému muži v budoucnu dobře posloužila.

Bezpochyby zajímavá je též skutečnost, že se Kelley po nějakou dobu vydával za Edwarda Talbota. Pod tímto jménem pravděpodobně studoval na univerzitě a takto se prvně představil též Johnu Dee. Ačkoli někteří kritici tvrdí, že není jisté, že se jedná o tutéž osobu, myslím, že důkazů pro toto tvrzení je více než dost na to, aby se jednalo o pouhou náhodu. Nejčastěji se můžeme dočíst, že si Kelley musel změnit jméno na útěku před spravedlností, pak by však nedávalo smysl, proč to své pravé opět zveřejnil. Objevují se též názory, že jeho skutečné jméno bylo Talbot a přízvisko Kelley, pod kterým jej všichni známe, zvolil až později.¹⁸ Ivan Sviták naopak vyslovil domněnku, že měl ještě jednoho bratra Edwarda, který byl pojmenován stejně, neboť se rozšířila mylná zpráva, že starší syn zemřel, a proto později Kelley používal raději přezdívku Talbot, mohlo se jednat o jméno matky za svobodna. Navíc rodina Talbotů ve Worcesteru byla prý movitá a vlastnila v onom hrabství dva zámky.¹⁹ Toto jméno by tedy s sebou neslo jisté výhody, ať už s nimi Kelley byl spřízněn či nikoli. Také Edward Fenton uvádí, že se to bylo proslulé jméno v jeho rodném Worcesteru a zřejmě jej Kelley zvolil s cílem udělat dojem na Johna Dee.

Ať už byly jeho motivy jakékoli, jisté je, že nějakou dobu zkrátka vystupoval jako Talbot. To však nebyla jediná snaha, jak si zlepšit postavení. Jak víme, tvrdil rovněž, že má irský šlechtický původ a dokonce hovořil o příbuzenství s královskou rodinou. Je pravda,

---

¹⁶ A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, Biographical Preface, str. xl - xlii.

¹⁷ Např. *Tractatus Maximi Domini Dunstani Episcopi Cantuarinsis, veri philosophi, de Lapide philosophorum*, jehož autorem je Arthur Dee, syn známějšího Johna. A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, Biographical Preface, str. xl - xlii.

¹⁸ Např. Pavel TOUFAR, *Deváté setkání s tajemstvím. Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor, Třebíč 2006*, str. 34.

¹⁹ I. SVITÁK, *Sir Edward*, str. 9 – 11.

že v Irsku skutečně rodina Kelleyů existovala²⁰, ale byla nějaká spojitost mezi nimi a alchymistou z Worcestru? Bohužel pro toto tvrzení nemáme žádné důkazy, to však nebránilo tomu, aby se Kelley později v Čechách mohl honosit predikátem de Imany. Ale nepředbíhejme.

Nyní je potřeba uvést na scénu muže, který bude pro další vyprávění více než klíčový, není jím samozřejmě nikdo jiný než John Dee. Dosud byl zmiňován spíše okrajově, bylo by tedy na místě podívat se na něho trochu blíže. Jeden z nejvzdělanějších učenců 16. století se narodil 13. června 1527 v Londýně v rodině královského krejčího. Je znám jako astrolog, matematik, alchymista, filozof a zejména velký sběratel knih – tedy typický renesanční polyhistor. I jindy kritikou nešetřící Václav Březan jej zmiňuje jako „muže učeného“.²¹ Byl majitelem snad nejlepší vědecké knihovny v Evropě, počtem svazků jí nemohly konkurovat ani knihovny v Oxfordu či Cambridgi.²² Působil jako dvorní astrolog královny Alžběty I., není tedy nic překvapivého na tom, že měl styky s mnoha významnými osobnostmi té doby. Ve službách její výsosti sestavoval horoskopy, mimo jiné stanovil vhodné datum pro její korunovaci a měl také velké zásluhy v oblasti mořeplavectví, radil například Francisu Drakeovi při jeho cestě do Číny.

Svá studia začal v 15 letech na cambridžské koleji sv. Johana, kde prý studoval 18 hodin denně.²³ Později byl též členem slavné Trinity College, nějakou dobu také pobýval v Nizozemí a v Paříži. Víme, že navštívil i hrabství Worcestershire, ale nemáme žádné doklady, že by se již tehdy setkal s Kelleym. Na cestě ke slávě však zažil také jednu nemilou událost, byl totiž zatčen, jelikož byl obviněn s pokusu o vraždu královny Marie, kterou chtěl údajně začarovat.²⁴ Nakonec však dostal milost a s nástupem Alžběty I. na

---

²⁰ K této otázce blíže I. SVITÁK, *Sir Edward*, str. 3 – 8.

²¹ Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985, str. 239.

²² Knihovna byla později zničena, naštěstí se zachoval alespoň její katalog. Viz. Julian ROBERTS – Andrew G. WATSON, *John Dee's library catalogue*, London 1990.

²³ E. FENTON, *The Diaries*, str. 325.

²⁴ Tamtéž.

trůn se situace mění, neboť mladá panovnice si jej velmi oblíbila. Docházel často ke dvoru a také finanční odměna nebyla výjimkou. Slíbila mu též, že nad ním bude držet ochrannou ruku, pokud by měl v Anglii potíže se svou filozofií. Přece jen se jeho učení lišilo od oficiálního proudu panujícího na humanistických univerzitách v zemi.²⁵

Dee je autorem několika významných děl, například *Propadeumata Aphoristica*, úvodu k Euklidovým Základům či spisu *Monas Hieroglyphica*. Posledně jmenovaný opus sepsal roku 1564 a dedikoval jej císaři Maxmiliánu II. Věřil, že se mu do tohoto hermetického pojednání podařilo obsáhnout univerzální vědění a říkal, že *Monas Hieroglyphica* je jakousi novou kabalou, která díky inovativním metodám odhalí záhady celého lidstva,²⁶ dokonce se vypravil za císařem do Vídně, aby mu mohl dílo, na které byl tak hrdý, předat.²⁷

Z předcházejících řádků je snad zřejmé, že John Dee nebyl jen tak někdo a že se vskutku jednalo o moudrého a vzdělaného muže, jeho život však vcelku zásadně ovlivnilo setkání s Edwardem Kelleyem. Jak k tomu došlo? Brzy poté, co se Dee vrátil z Antverp, kde nechal vytisknout zmiňovaný spis *Monas Hieroglyphica*, se usadil v Mortlaku,²⁸ patrně v domě, který patřil jeho matce. Právě zde začal budovat svou věhlasnou knihovnu. Na počátku osmdesátých let šestnáctého věku se čím dál více zajímal o spiritismus, ale sám nebyl schopen s duchy komunikovat, počal si tedy hledat svého asistenta. Nejprve to zkusil s Barnabasem Saulem, který mu byl doporučen jako dobrý jasnovidce, ale jejich spolupráce neměla dlouhého trvání, jelikož seance nebyly příliš úspěšné. Taktéž z dalších adeptů se vyklubali prachsprostí šarlatáni.

---

²⁵ Peter J. FRENCH, *The World of an Elizabethan Magus*, London 1984, str. 7 – 8.

²⁶ Tamtéž, str. 65 – 66.

²⁷ Tamtéž, str. 39. Naproti tomu R. J. W. Evans se domnívá, že Dee předal své dílo Maxmiliánovi již o rok dříve v Prešpurku. Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612*, Praha 1997, str. 264.

²⁸ Mortlake je dnes součástí širšího Londýna.

Nejstarší dochovaný záznam z Deeových spiritistických deníků začíná jeho prosbou: „*Ježíši Kriste, pokorně Tě žádám, abys mi seslal brzkou pomoc v podobě nějakého zbožného moudrého muže a znalého filozofa. A pokud takového smrtelníka na zemi není, žádám Tě, aby si posoudil, zda je vhodné, abys mi z nebes seslal své dobré duchovní rádce a anděly, jmenovitě Michaela, Gabriela, Rafaela a Uriela a jakékoli své další pravé a věrné anděly, kteří by mne vedli.*“²⁹ Dodává, že již hledal moudrost všemi možnými způsoby, ale již zbývá jen tato neobvyklá cesta. Právě v tomto okamžiku, kdy již Dee přestával věřit, že najde vytoužené médium, přijel za ním pan Clerkson, který by jakýmsi jeho prostředníkem, a přivedl sebou pana Talbota. O koho se ve skutečnosti jednalo, víme. Stalo se tak 8. března 1582.

Tito dva druhý den u večere svému hostiteli sdělili, že Barnabas Saul je darebák, neboť prý Clerksonovi říkal o svém pánu zlé věci a prohlašoval, že už je z něho vyčerpaný.³⁰ Ani Kelley se však napoprvé nezachoval k Deeovi zrovna nejlépe, neboť si dovolil dokonce upravovat záznamy v jeho deníku,³¹ čehož se později dopustil opakovaně. Některé věty jsou škrtnuté a následně zvláště okomentované a je obtížné rozlišit, kdo je autorem oněch poznámek. Podle J. O. Halliwella, jenž byl editorem prvního vydání Deeových deníků, však takto jednal spíše Kelley, zřejmě ve snaze smazat stopy jakékoli kritiky na jeho osobu.³² Každopádně se mi nezdá pravděpodobné, že by Dee u sebe zaměstnal člověka, který se uvede takovouto drzostí, spíše bych se přikláněla k variantě, že Kelley manipuloval s jeho deníkem až později, když už si u něho vydobyl jisté postavení.

---

²⁹ Z angl. originálu: „*O Lord Jesus Christ, I most humbly beg your Divine Majesty to send me timely help of some pious wise man and expert philosopher. And if no such mortal man is now living on earth, then I beg your Divine Majesty to consider it fitting to send me from heaven your good spiritual ministers and angels, namely Michael, Gabriel, Raphael and Uriel, and any other true and faithful angels of yours who may instruct me.*“ E. FENTON, *The Diaries*, str. 21.

³⁰ Tamtéž, str. 24.

³¹ Tamtéž, str. 25 – 26.

³² James Orchard HALLIWELL, *The Private Diary of Dr. John Dee, and the Catalogue of his Library of Manuscripts*, London 1842, str. 15.

Jisté je, že Edward Kelley alias Talbot hned od počátku usiloval o to, aby mohl nahradit darebného Saula. Již první den se však zajímal spíše o zlé duchy a snažil se zlákat Deea ke spolupráci, ten však o ničem takovém nechtěl slyšet, neboť jeho úmysly byly čisté. Kelley zřejmě pochopil, že šlápl vedle a hned 10. března se objevila u velkého učence znovu a chtěl předvést něco ze spirituální praxe, načež Dee opáčil, že velmi stojí o společnost božích andělů. Následně proběhla jejich první „andělská“ konverzace, ve které samozřejmě Kelley figuroval jako médium. Dee mu přinesl svůj kámen, který měl fungovat jako magická koule a který prý dostal od svého přítele, Edward si klekl na jeho stůl, počal se modlit a během čtvrt hodiny spatřil v kameni první zjevení. Dovolím si zde uvést první seanci s andělem Urielem:

Dee: „*Jsi jeden z těch*“, říkám já, *John Dee*, „*kteří se zjevují v tomto kameni?*“

Uriel: „*Ano, jsem.*“

Dee: „*Jsou při tobě ještě nějakí další?*“

Uriel: „*Michael a Rafael. Ale Michael je náš vůdce.*“

Dee: „*Má kniha zvaná Soyga³³ nějaký význam?*“

Uriel: „*Tato kniha byla zjevena Adamovi v ráji dobrými božími anděly.*“

Dee: „*Poradíš mi, jak mám číst tabulky z knihy Soyga?*“

Uriel: „*Ano, ale pouze Michael je schopen rozluštit tuto knihu.*“

Dee: „*Bylo mi řečeno, že poté, co budu schopen tuto knihu přečíst, budu žít jen dva a půl roku?*“

Uriel: „*Ty budeš žít víc než sto let.*“

Dee: „*Co mám či musím udělat, abych spatřil Michaela, tohoto požehnaného anděla?*“

Uriel: „*Vyvolat nás upřímností a pokorou. Anchor, Anachor a Anilos nemohou být vyvoláni do tohoto kamene.*“

Dee: „*Ale já již upřímně a dlouho toužím přečíst tyto tabulky v knize Soyga.*“

Uriel: „*Vše má především v rukou Michael. Michael je anděl, který tě vede. A takovéto věci jsou vyjeveny pomocí cti a pravdy, ne silou.*“

Dee: „*Je nějaká konkrétní denní doba nebo hodina, kdy je dobré se pokusit spojit s Michaelem?*“

---

³³ Dee zde hovoří o latinské knize Aldaria sive Soyga vocor, kterou vlastnil a nebyl schopen jí dešifrovat.

Uriel: „Každá hodina je naše.“

Poté se v kameni objevila zvláštní pečeť nebo znak.³⁴

Dee: „K čemu se má využít tato věc?“

Uriel: „Pokud se tato pečeť vyrytá ve zlatě nosí na hrudi, vždy a při každé příležitosti tělo ochrání.“³⁵

Pokud bychom se chtěli zabývat všemi seancemi, které Kelley a Dee provozovali, jistě bychom popsali několik desítek stran, myslím však, že i z této ukázky je patrné, jak takové andělské rozhovory probíhaly. Zdá se, že Dee byl s výsledkem prvního „setkání“ s andělem Urielem spokojen a vše si následně zaznamenal. Veškerá komunikace s nadpřirozenými bytostmi byla realizována prostřednictvím Kelleyho, jehož ústy andělé promlouvali. Zjevovali se v kameni³⁶ a zřídka i ve volném prostoru. Při seancích též používali speciálně upravenou tabulku, která obsahovala hexagram, na němž byl čtverec s písmeny.³⁷ Správnou podobu této tabulky prý Deeovi zjevili právě andělé.³⁸ Není nepodstatné, že tyto bytosti měly také svůj vlastní jazyk – tzv. enochiánštinu. Posvátná písmena byla pánům poprvé zjevena 26. března 1583, kdy jim jakési božské stvoření přikázalo, aby se je naučili.³⁹ Tento jazyk se pak běžně vyskytuje v deníkových záznamech.⁴⁰

Je zřejmé, že John Dee provozoval tyto seance, neboť jej vedla upřímná touha po poznání božích pravd a víra, že najde odpovědi na zásadní otázky lidské existence. O tom, jaké úmysly měl Kelley, by se dalo polemizovat. Zásadní otázkou samozřejmě je, zda měl

---

³⁴ Obrázek tohoto znaku je znázorněn v deníku. E. FENTON, *The Diaries*, str. 29.

³⁵ Z angl. originálu. E. FENTON, *The Diaries*, str. 28 - 29. Vzhledem k rozsahu této citace si dovoluji zde neuvádět text v originálním znění.

³⁶ Kámen neboli obsidiánové zrcadlo, které s největší pravděpodobností používal John Dee při svých seancích, je dnes uložen v Britském muzeu v Londýně spolu s dalšími křišťálovými koulemi. Je totiž pravděpodobné, že mágové pro komunikaci s anděly nepoužívali vždy stejný předmět.

³⁷ Jednalo se tedy o něco podobného jako v knize Soyga.

³⁸ Joseph H. PETERSON (ed.), *John Dee, John Dee's Five Books of Mystery*, Boston 2003, str. 23 – 24.

³⁹ E. FENTON, *The Diaries*, str. 56.

⁴⁰ K andělskému jazyku např. ještě Donald C. LAYCOCK, *The Complete Enochian Dictionary, A Dictionary of the Angelic Language as Revealed to Dr John Dee and Edward Kelley*, London 1978 či Stephen SKINNER, *Practical Angel Magic of John Dee's Enochian Tables*, London 2004.

schopnosti média nebo zda se jednalo o perfektně promyšlenou hru, ve které Dee ztvárnil roli důvěřivé oběti. Jisté je, že Uriel i další andělé a duchové vždy promlouvali ústy Kelleyho, osobně bych se tedy přikláněla spíše ke druhé variantě. Řekla bych, že Edward dokázal dobře odhadnout, co chce vědec slyšet, a když zapojil trochu fantazie, byla věrohodná seance na světě. Michael Wilding sice poznamenává, že pokud by se skutečně jednalo o podvod, musel by Kelley být literárním géniem,⁴¹ já se však domnívám, že důležitější je zde schopnost zapůsobit na lidi a ta mu dozajista nescházela.

Zajímavé však je, že byl také schopen předvídat budoucnost, kupříkladu 5. května 1583 u večere měl vizi, že brzy zemře Marie Sturtovna, k čemuž skutečně došlo o necelé čtyři roky později.⁴² Že by měl Kelley opravdu nějaké věštecké schopnosti? Nemůžeme to vyloučit, zrovna tak se ale mohlo jednat o náhodu anebo prostou dedukci na základě dostupných informací.

Každopádně od oné březnové soboty, kdy Kelley zavítal podruhé do Deeova domu se datuje jejich spolupráce. Je zřejmé, že na počátku stál mladý Edward, který klidně mohl být synem svého hostitele, jaksi v pozadí a zastával pouze roli média úspěšného dvorního astrologa královny Alžběty. Postupem času ale čím dále více vzrůstala Kelleyho suverenita, počal se prosazovat v oblasti alchymie, až nakonec svými úspěchy svého staršího kolegu zastínil. To je však až pozdější záležitost. Prozatím žil s Deem a jeho rodinou v Mortlaku a snažil se získat si důvěru tohoto muže. Ano, nesmíme zapomenout, že Dee byl také ženatý. Jeho vyvolenou se roku 1578 stala Jane Fromondová, královnina dvorní dáma,⁴³ se kterou měl v době, kdy do jeho života vstoupil Edward Kelley již dvě děti – Arthura a Katharin. Ani druhý z dvojice se v tomto nenechal zahanbit a za svou choť pojal dívku Johanu či Joan Cooperovou z Chipping Nortonu.⁴⁴ Jeho žena byla o osm let

---

⁴¹ M. WILDING, A Biography, str. 39.

⁴² Tamtéž, str. 42.

⁴³ Dee byl již předtím jednou nebo dvakrát ženat.

⁴⁴ Chipping Norton se nalézá v hrabství Oxfordshire.

mladší a pocházela z chudých poměrů, bohužel nevíme, kdy přesně ke svatbě došlo, ale patrně někdy roku 1582. První zmínka o Johaně v Deeových záznamech je zapsána k 29. dubnu 1583, kdy Kelley dostal od své manželky dopis.⁴⁵ Jak správně podotýká Michael Wilding, vyplývá z této situace, že tehdy nežila se svým mužem v jedné domácnosti.

Zajímavé jsou též okolnosti jejich sňatku, neboť se zdá, že Kelleyho přiměli k tomuto aktu andělé při jedné ze seancí. Navíc dotyčný byl z těchto instrukcí poněkud rozladěn a říkal, že se vůbec ženit nechce, ale nakonec prohlásil: „...*nicméně s čistým svědomím tak učiním, navzdory mému slibu a profesi.*“⁴⁶ Nevíme, co měl na mysli oním slibem. Že by přísahal Deeovi, že se po dobu služby u něho neožení? Wildingova hypotéza, že byl Kelley knězem, se mi nezdá pravděpodobná.⁴⁷ Rovněž bych pochybovala, že by se právě on, jenž neváhal sáhnout k černé magii, takto řídil andělskou vůlí a že by zrovna byla poblíž vhodná nevěsta. Spíše se domnívám, že měl Kelley již nějakou dobu v úmyslu pojmout Johanu za ženu a aby na svého „domáciho“ zapůsobil, vymyslel si, že tento sňatek mu předurčil anděl Michael a on musí jeho přání splnit, ačkoli nerad. Tím by přeci musel v očích Johna Dee stoupnout. Zbývá dodat, že Edwardova nastávající byla vdova po jistém Francisi Westonovi, se kterým měla dvě děti.⁴⁸

Ačkoli Kelleyho povaha nebyla zrovna ideální, brzy se mu podařilo získat si důvěru seriózního vědce, který se stal na svém médiu do určité míry závislý. Věděl, že bez něho by nemohl komunikovat s anděly, a to přeci bylo to, po čem toužil. Proto snad Kelleymu toleroval jeho občasné excesy v chování. O jeho povahových vlastnostech jsme již hovořili, není tedy divu, že Deeovi už někdy došla trpělivost a poznamenal si do deníku

---

⁴⁵ E. FENTON, *The Diaries*, str. 76.

⁴⁶ Z angl. originálu: „...*neither with a safe conscience may I do it, contrary to my vow and profession.*“ E. FENTON, *The Diaries*, str. 42.

⁴⁷ M. WILDING, *A Biography*, str. 39.

⁴⁸ Viz např. Ivan SVITÁK, *Hledání*, str. 47 nebo P. TOUFAR, *Deváté setkání*, str. 139. Kelleyho manželství představovalo vděčné téma pro řadu autorů, bohužel díky tomu bylo vytvořeno mnoho omylů. Někteří se totiž domnívali, že se Kelley oženil až později v Čechách s vdovou z Mostu. Zde však došlo patrně k záměně s jeho bratrem Tomášem, který zde pojal za ženu neteř Jindřicha z Písnice, Ludmilu. Této chyby se dopustil např. Jaroslav Honc, viz Jaroslav HONC, *Život Edwarda Kelleye z Imay*, in: *Heraldika a genealogie* 1982/2, str. 92.

nějakou tu štěpnou poznámku na adresu svého společníka. Přesto se ho však vždy snažil omlouvat a jeho jednání nějak rozumě zdůvodnit. Asi po dvou měsících Kelleyho pobytu v Mortlaku si například zapsal, že rozumí zkažené povaze svého asistenta i jeho odporným lžím. To se nedalo tvrdit o jeho ženě Jane, která již tolik pochopení pro divné chování nového hosta v jejich domě neměla.⁴⁹ Je možné, že Dee zde narážel na skutečnost, že se Kelley nejprve vydával na Talbota, což se mu samozřejmě zdálo nečestné a sprosté, avšak zřejmě pochopil, proč tak jeho nové médium učinilo.

Nelze pochybovat o tom, že s Kelleyho příchodem nastal zásadní obrat v životě Johna Dee. Do té doby seriózní vědec jakoby zešílel a za asistence podivného individua se pokouší komunikovat s anděly – taková byla nejčastější reakce jak jeho současníků, tak i pozdějších autorů, kteří se zajímali o tohoto učenice. Každopádně jeho pověst, zejména v Anglii, tímto značně utrpěla. Jak je možné, že se takový poctivý a cílevědomý člověk, jakým Dee bezpochyby byl, nechal strhnout na scestí od mladíka nevalných kvalit? Odpověď není jednoznačná a je zapotřebí oprostít se od dnešního vnímání reality a podívat se na věc očima člověka, který žil v 16. století. Dnes se nám pochopitelně zdá vcelku nereálné, že by andělé zjevovali vybraným jedincům boží pravdy, neboť pohlízíme na svět příliš racionálně. John Dee rozhodně nebyl blázen ani pomatenec, pouze doufal, že se mu pomocí zjevení nadpřirozených bytostí podaří obsáhnout všechno vědění. Doufal, že právě Kelley je ten pravý, který mu zprostředkuje komunikaci s anděly, a jistě mu v tomto ohledu důvěřoval. Že byly cíle jeho média poněkud odlišné, vyšlo najevo až později.

---

⁴⁹ E. FENTON, *The Diaries*, str. 44.

6.2 Polské ozvěny

Dne 1. května 1583 zavítal do Londýna sieradyský vojvoda Albrecht (či Albert) Laski. Tento polský magnát, prototyp renesančního aristokrata, byl velkým mecenášem alchymie i dalších okultních věd,⁵⁰ nejprve zkusil kontaktovat Thomase Allena, u toho ale neuspěl, a tak se obrátil na Johna Dee. Právě v době jeho příjezdu již mágové uvažovali o případné delší cestě, navíc dvorní astrolog nepožíval u dvora takových úspěchů, jak by si představoval a začala jej tížit finanční situace. Lord Burghley nebyl ochoten schválit jeho návrhy ohledně státní expanze a rovněž se mu zdálo, že vlivný muž Francis Walsingham je čím dál více proti němu.⁵¹ Edward Fenton uvádí, že Kelleymu navíc hrozilo zatčení kvůli jistému padělání peněz.⁵² Vzhledem k tomu, že s prvotním nápadem na odjezd do zahraničí přišli samozřejmě andělé, dalo by se předpokládat, že se opět jednalo o iniciativu Kelleyho.

Laski byl jedním z kandidátů na polský trůn, podílel se na prohabsburských aktivitách a zejména si dělal zálsusk na královskou korunu. Stávající vladař Štěpán Báthory byl již delší dobu ve válečném stavu s Ivanem Hrozným, kterého však roku 1582 porazil a zabránil tak rozšíření jeho říše k pobřeží Baltu. Právě v době Laskiho návštěvy Londýna se zde nacházel též ruský vyslanec, který měl za cíl získat Anglii jako spojence. Nikdo netušil, proč Laski přijel, ale bylo jasné, že se může jednat o nějakou tajnou misi, byl tedy pro jistotu obdařen sluhou, který měl o jeho činnosti informovat ta správná místa, a zajímali se o něho i další špioni.⁵³ Každopádně se mu zde „dostalo okázalého a uctivého

---

⁵⁰ Financoval například první vydání Paracelsova díla *Archidoxae Philosophia*. Viz M. WILDING, *A Biography*, str. 42.

⁵¹ E. FENTON, *The Diaries*, str. 85.

⁵² Tamtéž. Je možné, že zde došlo k záměně s údajným zločinem, kterého se měl Kelley dopustit v době, kdy zastával funkci notáře. Fenton sice dodává, že se Edward zejména bál, že za opakovaný přestupek by jej mohla čekat smrt, já bych se spíše domnívala, že k trestné činnosti došlo pouze jednou a že tedy byla příčinou odjezdu do Polska.

⁵³ M. WILDING, *A Biography*, str. 42 – 43.

*přijetí i od takových osobností, jako byl sir Philip Sidney a hrabě Leicester.*⁵⁴ Jeho úmysly však zřejmě v tomto případě byly vcelku prosté. Laski byl sice štědrý mecenáš, nicméně v posledních letech výrazně zchudl, Deeova vidina velkého výdělků u tohoto velmože tedy nebyla příliš reálná. Naopak Albrecht doufal, že se mu prostřednictvím transmutací podaří napravit svůj pošramocený rozpočet.⁵⁵ Do Anglie tedy přijel hledat šikovné alchymisty, kteří by jej zbavili problémů, a také chtěl získat podporu královny Alžběty ve svých mocenských ambicích.⁵⁶

Laski v průběhu června několikrát navštívil Deea a účastnil se též některých seancí a jistě byl potěšen, když mu andělé předpověděli, že král Štěpán zemře a on se ujme trůnu.⁵⁷ Je zajímavé, že podle záznamu v deníku Johna Dee pobíral Kelley od Laskiho jednou tak velký plat, než jeho starší kolega. Konkrétně mu měl polský velmož vyplatit 400 tolarů ročně.⁵⁸ Čím si vysloužil takovéto ocenění? Možná Laski uvěřil jeho transmutacím a vkládal do něho více nadějí v tomto ohledu? Těžko říci, ale v každém případě zde máme jeden z dokladů, že mladší z dvojice zažíval větší úspěchy.

Jak jsem se již zmínila, o odjezdu z rodné země už oba Angličané nějakou dobu uvažovali, přijali tedy nabídku Albrechta Laskiho a spolu s rodinami se 21. září ve tři hodiny odpoledne vydali na cestu do Polska. Dee si odvezl též asi 600 knih a 100 rukopisů, převážně s alchymistickou tematikou.⁵⁹ Zdá se tedy, že neměli v úmyslu se do Londýna brzy vrátit, navíc odjížděli v noci, jakoby tajně. Rozhodli se dostat do Krakova podél nizozemských břehů, ke kterým po všelijakých peripetiích, kdy jim hrozilo utonutí, připluli o týden později. Do cílové stanice pak po několika zastávkách v pobaltských městech

---

⁵⁴ R. J. W. EVANS, Rudolf II., str. 264.

⁵⁵ Tamtéž, str. 42.

⁵⁶ Ivan Sviták, který se této problematice věnoval velmi podrobně, se domníval, že pro Laskiho byly zajímavé též Deeovy zeměpisné znalosti, neboť měl údajně v úmyslu vykrást poklad Ivana Hrozného, který byl skryt kdesi v polární oblasti. Dalším důvodem mohl být pokus obnovit těžbu na Slovensku, v čemž mu měli být oba páni nápomocni. Viz I. SVITÁK, Hledání, str. 20 – 22 a I. SVITÁK, Sir Edward, str. 111 – 135.

⁵⁷ I. SVITÁK, Sir Edward, str. 132 – 133.

⁵⁸ E. FENTON, The Diaries, str. 103.

⁵⁹ Tamtéž, str. 104.

dojeli v půlce března následujícího roku. John Dee zůstal prvních sedm dní na předměstí a poté si pronajal dům ulici sv. Štěpána. Zdá se, že Kelley s manželkou bydlel jinde, neboť v deníku stojí, že přišel o Velikonocích na návštěvu.⁶⁰ I v Polsku samozřejmě pokračovali v andělských seancích, o tom, zda během tohoto období probíhaly také nějaké alchymistické práce, bohužel nemáme žádné záznamy.

Během jejich pobytu v Krakově došlo také k jedné nemilé události, neboť vážně onemocněl Deeův syn Rowland, který přišel na svět v lednu 1583. Jelikož to s ním vypadalo zle, modlil se za něho otec u pána Boha a přísahal, že pokud se uzdraví, bude od té doby jíst každou sobotu pouze jeden chod.⁶¹ Jak je vidět, tak i naše mágy trápily občas obyčejné lidské starosti, bohužel nevíme, zda Dee svůj slib dodržel. Při této příležitosti bych ráda zmínila, že se zdá, že se oba muži modlili poměrně často, alespoň deníkové záznamy o tom vypovídají. Zajímavé je, že se nikdy příliš nehovořilo o tom, k jakému náboženství se hlásili. Vzhledem ke skutečnosti, že pocházeli z protestantské Anglie, by se odpověď vcelku jasně nabízela, otázkou však je, zda by si Laski pozval k sobě do katolicky rigidního Polska dva evangelíky, kteří navíc pěstovali magii. Je možné, že pánové raději nedávali svou víru příliš na odiv, aby se na svých cestách po Evropě nedostali do potíží. Vzhledem k tomu, že měli později v Čechách problémy s katolicky orientovanou šlechtou včele s Jiřím Popelem z Lobkovic a papežskými nuncii, můžeme předpokládat, že byli spíše evangelického vyznání.

V Polsku se Kelley a Dee příliš dlouho nezdrželi, příčin, proč se rozhodli tak brzy vydat se na další cestu, se nabízí hned několik. Víme, že Laski měl velké dluhy, a tak možná nesplňoval jejich představu o ideálním hostiteli. Přesto všechno s nimi však spolupracoval i po jejich odjezdu a zřejmě jim stále vyplácel onen roční plat. Na druhou

---

⁶⁰ E. FENTON, *The Diaries*, str. 114.

⁶¹ Tamtéž, str. 133.

stranu si Kelley později stěžoval, že mu Laski jeho důchody již nějakou dobu zdržuje a že žije bezbožným životem.⁶² Zdá se tedy, že jejich polský mecenáš nebyl zdaleka tak horlivým katolíkem, za jakého se vydával,⁶³ a že nebyl příliš seriózní.⁶⁴ Buď tedy pánové dospěli k názoru, že jim v Polsku pšenka nepokvete anebo Laski sám uznal, že bude lepší, když zkusí štěstí v jiné zemi. Že by se jich však chtěl zbavit, jak se někdy mylně uvádí, tak to jistě nebylo, neb víme, že se za ním Angličané do Polska ještě vrátili. Je také možné, že jim přísné katolické prostředí příliš nevyhovovalo, a proto se rozhodli pro změnu.

Pravděpodobně opět na radu andělů, tedy zřejmě z Kelleyho iniciativy, se rozhodli zavítat přímo k císařskému dvoru - do Prahy. Manželky zanechali v Krakově a 1. srpna se vydali spolu s Kelleyho bratrem Tomášem a Deeovým sluhou Edmondem Hiltonem na cestu.⁶⁵

6.3 „Engellender“ v Čechách - rytíř z *Imany a novolibeňský statkář*

Po osmi dnech jízdy kočárem vystoupili Angličané 9. srpna 1584 ve tři hodiny odpoledne na Staroměstském náměstí a ubytovali se poblíž u Tadeáše Hájka z Hájku,⁶⁶ který měl na starost zkoušení nových adeptů na post dvorního alchymisty. Deeovi se velmi zamlouvala zejména pracovna, která kdysi patřila pražskému bakaláři Šimonovi a byla bohatě zdobena nejrůznějšími hieroglyfy.⁶⁷

Je pochopitelné, že prvotní zájmem obou pánů byla audience u Rudolfa II. Dee si mu tedy dovolil poslat dopis, ve kterém se jej snažil přesvědčit o neuvěřitelných

---

⁶² E. FENTON, *The Diaries*, str. 178.

⁶³ R. J. W. Evans jej označuje za „přesvědčeného, i když neortodoxního katolíka.“ R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, str. 263.

⁶⁴ Ačkoli víme, že dluhy nebyly v této době ničím neobvyklým, zdá se, že později téměř litovali, že se spojili s takovým člověkem.

⁶⁵ Laski jim prý navíc dal na cestu doporučující dopisy. Viz I. SVITÁK, *Hledání*, str. 22.

⁶⁶ Tadeáš Hájek z Hájku (1525 – 1600) byl významným lékařem, který byl činný u dvora Rudolfa II. Kromě alchymie se zajímal též o astronomii, astrologii či pivovarnictví. Blíže např. R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, str. 185 – 186.

⁶⁷ E. FENTON, *The Diaries*, str. 134.

okolnostech, které je svedli dohromady. Píše, že on jako mladý muž sloužil třem císařům (Karel V., Ferdinand I. a Maxmilián II.) a že Rudolf je tedy čtvrtý, stejně jako je počáteční písmeno jeho příjmení v abecedě. Nabídl mu svou službu „v čemkoli může být užitečný tak velkému císaři.“⁶⁸ Audience se poté zásluhou španělského vyslance Guilléna de San Clemente uskutečnila 3. září ve tři hodiny odpoledne a účastnil se jí pouze John Dee, nikoli také Kelley, jak některé zdroje milně uvádějí.⁶⁹

Každopádně tento učenec císaře vůbec nijak neoslovil, spíše naopak, celou dobu se mu totiž pokoušel vmluvit své poslání, které mu sdělují jeho andělé, a dokonce si dovolil jej kárat: „*Anděl boží se mi zjevil a káral Tě za Tvoje hříchy. Pokud mne vyslyšíš a uvěříš mi, budeš slavit úspěchy. Pokud mne nevyslyšíš, náš pán, Bůh, který stvořil nebesa a zemi (díky němuž dýcháš a máš svou duši), namíří svou nohu na Tvá prsa a skopne Tě střemhlav z Tvého trůnu.*“⁷⁰ Byla to tudíž první a zároveň poslední audience, které se Deeovi dostalo.⁷¹ On sám si sice zapsal do deníku, že mu císař jeho slova uvěřil a slíbil mu své doporučení a ochranu,⁷² ale spíše se snažil přesvědčit sám sebe, že je skutečnost poněkud méně černá, než opravdu byla. Je ale možné, že si Dee hned neuvědomil, že svým chováním šanci promarnil, nebo mu Rudolf ze slušnosti skutečně přislíbil pomocnou ruku, ale dále se již o tohoto muže nestaral. Navíc se o Deem podle jeho slov říkalo, že je podvodník a zchudlý alchymista a že přijel do Čech, aby z císaře dostal nějaké peníze.

---

⁶⁸ Z angl. originálu: „...in whatever way I can be useful to such a great Emperor.“ E. FENTON, The Diaries, str. 138.

⁶⁹ Např. Josef SVÁTEK, Anglický alchymista Kelley v Čechách, in: Obrazy z dějin českých I., Praha 1891, str. 139.

⁷⁰ Z angl. originálu: „The Angel of the Lord hath appeared to me, and rebuketh you for your sins. If you will hear me, and believe me, you shall triumph. If you will not hear me, the Lord, the God that made heaven and earth (under whom you breathe and have your spirit) putteth his foot against your breast, and will throw you headlong down from your seat.“ E. FENTON, The Diaries, str. 143.

⁷¹ Svátek se sice domnívá, že byl Dee jmenován dvorním alchymistou po údajné úspěšné transmutaci rtuti ve zlato a že mu navíc císař věnoval jakési zázračné zrcadlo a kámen, je však zjevné, že se zde jedná o záměnu skutečností. Autor si zřejmě myslel, že předměty, které Dee používal při svých seancích, byly darem od Rudolfa, o ničem takovém však nemáme zprávy. Ona transmutace, kterou zmiňoval, byla spíše provedena Kelleyem, který byl v tomto ohledu úspěšnější. Viz J. SVÁTEK, Anglický alchymista, str. 140. Je vidět, jak snadno zde dojde k omylu.

⁷² E. FENTON, The Diaries, str. 144.

Ještě k tomu prý prodal veškerý majetek a peníze dal Laskimu, který jej napálil.⁷³ Dee se však hájil, že se jedná o prachsprosté lži a že Rudolf sám může dosvědčit, že mu sdělil toto: „*Nepřišel jsem k Tobě, nejjasnější milosti, kvůli Tvému majetku, abych zbohatl, Bůh mne poslal a já si nedovoluji nic jiného, než sdělit jeho vůli Tvoji císařské milosti.*“⁷⁴ Během roku se také několikrát setkal s císařským radou a jedním z předních dvořanů Jakobem Kurzem,⁷⁵ ale ani ten jeho postavení nezlepšil. Pomohl mu však v jiné záležitosti, údajně se postaral o to, aby Dee získal na pražské univerzitě doktorát z medicíny.⁷⁶

Naopak více úspěchu měl u císaře Kelley, nevíme sice, zda někdy v této době došlo k jejich osobnímu setkání, zřejmě se ale k panovníkovi později donesly zprávy o údajné veřejné transmutaci, kterou podle zpráv Daniela Senerta provedl v Hájkově domě v průběhu roku 1586: „...*jednou kapkou rudého elixíru proměnil ve zlato libru živého stříbra.*“⁷⁷ Kelley evidentně pochopil, že andělské seance, které se možná zamlouvaly Albrechtu Laskimu, na císaře neplatí. Víme, že se patrně pokoušel blýsknout výrobou zlata již v rodné Anglii, neboť jeho sestra se údajně chlubila kouskem toho cenného kovu, který prý její bratr transmutoval.⁷⁸ Také jistý Nicolas Barnaud, jenž bydlel u Hájka, tvrdil, že viděl několik Kelleyho transmutací a na některých se i podílel.⁷⁹

Zdá se, jakoby Angličané nebyli schopni setrvat na jednom místě déle než pár měsíců, neboť ještě na konci roku 1584 se vrátili na chvíli do Krakova. Již na konci září napsal Dee Laskimu dopis, že by rádi dostali nějaké peníze.⁸⁰ Jeho žena patrně mezitím

---

⁷³ E. FENTON, *The Diaries*, str. 151.

⁷⁴ Z angl. originálu: „*I did not come to you, Most Serene Emperor, on account of your riches, so that thereby I might become rich: I was sent by God, and do not dare do other than to declare his will unto your Emperor's Majest.*“ Tamtéž, str. 152.

⁷⁵ Jakob Kurz (psáno také Kurtz či Curtz) von Senftenau (? – 1594) byl císařským radou a později též říšským místokancléřem. Viz R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, str. 267 či E. FENTON, *The Diaries*, str. 323 - 324.

⁷⁶ R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, str. 267.

⁷⁷ Petr VÁGNER, *Nejen v čase mandragory*, Praha 1992, str. 18. Vágner se však domnívá, že na místě stříbra byla spíše rtuť.

⁷⁸ M. WILDING, *A Biography*, str. 36.

⁷⁹ Tamtéž, str. 56.

⁸⁰ E. FENTON, *The Diaries*, str. 155.

přijela z Polska do Prahy,⁸¹ kde se zdržovala Johanna Kelleyová, nevíme jistě. Každopádně v zimě již byli pánové zpět v Praze, zřejmě se tedy jednalo jen o krátkou návštěvu jejich mecenáše.⁸² Na jaře 1585 však do Krakova zavítali znovu a strávili zde přibližně dva měsíce. Zdá se, že jejich finanční situace nebyla vůbec dobrá, neboť ještě před jejich odjezdem si Jane Deeová stěžovala, že nemají peníze, a požádala svého muže i Kelleyho, aby sepsali petici a poprosili Boha i jeho dobré anděly o radu. Zde je text oné žádosti:

„Žádáme Boha, aby nám ve své šlechetné a nekonečné milosrdnosti poradil prostřednictvím svých božích služebníků, kteří by nás nasměrovali, kde a u koho máme hledat pomoc a útěchu v této těžkosti, ve které se nacházíme, abychom měli dostatečné a potřebné zajištění jídla a pití pro nás i naše rodiny, jelikož jsme v tomto okamžiku velmi sklíčení a jelikož to může poškodit nás i důvěryhodnost seancí, při kterých jsme zaslíbeni jeho božské milosti a jsme s ním spojeni (díky službám a podpoře jeho svatých andělů), raději dáváme vybavení našeho domu a ošacení do zástavy buď k nepřátelům jeho božské milosti, Židům, nebo lidem ve městě, kteří jsou zákeřní a neustále rozšiřují sprosté pomluvy. Toto ve vší skromnosti žádám já, Jane Deeová, od Boha, kterému náleží mé tělo i duše, a potvrzuji tímto, že jsem jeho služebnicí.“⁸³

Ačkoli musíme počítat s tím, že tato petice jejich utrpení jistě zveličuje, je evidentní, že se jim zatím v Čechách nevedlo tak, jak si představovali. Možná právě proto se na jaře znovu rozhodli pro onu zmiňovanou cestu do Polska. Během tohoto jejich pobytu v Krakově došlo k jedné zajímavé události, totiž k seanci se samotným Štěpánem Báthorym, která proběhla poprvé 27. května v králově soukromé komnatě a následně se

---

⁸¹ Tehdy Jane onemocněla, takže nemohla doprovázet svého muže znovu do Krakova. E. FENTON, *The Diaries*, str. 158.

⁸² Bohužel v Deeově deníku schází asi deset týdnů z tohoto období, můžeme se tedy pouze domnívat, jaké byly konkrétní účely jejich cesty.

⁸³ Z angl. originálu: „*We desire God of his great and infinite mercies to grant us the help of his heavenly ministers, that we may by them be directed how or by whom to be aided and relieved in this necessity, that we are in, of sufficient and needful provision for meat and drink for us and our family, wherewith we stand at this instant much oppressed: and the rather, because it might be hurtful to us and the credit of the Actions wherein we are vowed and linked unto his Heavenly Majesty (by the ministry and comfort of his Holy Angels) to lay such things as are the ornaments of our house, and the coverings of our bodies, in pawn either unto such as are rebels against His Divine Majesty, the Jews, or the people of this city, which are malicious and full of wicked slanders. I Jane Dee humbly request this thing of God, acknowledging myself his servant and handmaiden; to whom I commit my body and soul.*“ E. FENTON, *The Diaries*, str. 174. Dee si poznamenal, že tuto petici sepsal pro Jane sám Kelley.

jejich setkání ještě několikrát opakovalo. I jeho andělé varovali, že by měl přehodnotit své chování: „*Tvoje hříchy jsou sečteny a znásobeny na nebesích. Ale pokud se vzdáš své bezbožnosti, obrníš se slušností a vypudíš zapáchající malomocenství ze své hrudi, ponechám hněv stranou a Tvé zbývající dny budou ukotveny v síle.*“⁸⁴ Duch ještě dále dodává, že Štěpánův meč bude postrachem všech národů, které se nebudou řídit tímto příkázáním. Kelley zřejmě doufal, že jim bude Štěpán vděčný za spásu vlastní duše, nicméně není známo, že by polský král poskytl Angličanům nějakou finanční či jinou podporu, v červnu 1585 se tedy rozhodli pro návrat do Prahy. Možná stojí za zmínku, že jim na všech těchto „polských“ cestách dělal společnost také Kelleyho bratr.

Po návratu se jejich situace ještě zhoršuje, neboť se jim podařilo znepřátelit si papežského nuncia Germania Malaspina. Ten je již delší dobu vyzýval k setkání, kterému úspěšně odolávali, 27. března 1585 však již byli nuceni pozvání přijmout. Nuncius byl velmi znepokojen nárůstem hereze v Evropě a žádal o radu, neboť se doslechl o tom, že hovoří s anděly, a tudíž by mohli vědět, jak lidstvo napravit, jenže po rozhovoru s oběma mágy usoudil spíše, že jsou ve spojení s ďáblem. Dee vyhybavě odpověděl, že „*záleží na Bohu, ne na něm, kdo má sdílet jeho tajemství.*“⁸⁵ Naopak Kelley se vůbec nezdráhal a pověděl Malaspinovi, že je církev v krizi a zasažena herezí, protože se na světě pohybuje mnoho „*líných a neřestných kněží.*“⁸⁶ To byla samozřejmě poslední kapka, papežský vyslanec se sice s pány slušně rozloučil, nicméně, jak uvádí Fenton, byl vzteky bez sebe a jednomu Rudolfovu sekretáři prý řekl, že „*nebýt jistých okolností, byl by řečeného Edwarda vyhodil z okna.*“⁸⁷ Píše se také, že v pozadí intrik proti těmto Angličanům stál

---

⁸⁴ Z angl. originálu: „*Your sins are numbered and multiplied in heaven. But if you abandon your impiety, if you bedeck yourself with propriety, and cast out the stinking leprosy from your bosom, I will set aside my anger, and your remaining days will be confirmed in fortitude.*“ E. FENTON, *The Diaries*, str. 179.

⁸⁵ Z angl. originálu: „*It was up to God, not him, to decide who should share his mysteries.*“ Tamtéž, str. 185.

⁸⁶ Z angl. originálu: „*idle and dissolute priests.*“ Tamtéž.

⁸⁷ Z angl. originálu: „*that had it not been for certain considerations, he would have had the said Edward thrown out of the window.*“ Tamtéž.

stoupenec papežského dvora Jiří Popel z Lobkovic.⁸⁸ Nejasná je úloha heretika Francesca Pucciho,⁸⁹ se kterým se seznámili v Polsku a který se stal členem jejich domácnosti. Začal se zajímat o andělské konverzace, avšak byl to člověk velice rozpolcený, který si přikláněl takřkajíc od jedné strany ke druhé.

Kelley i Dee cítili, že se nad jejich působením Čechách pomalu stahují mračna, 10. dubna tedy uposlechli andělského hlasu a za asistence Pucciho spálili všechny záznamy o seancích, které existovaly, o dvacet dní později jim však jakýmsi zázrakem byly všechny tyto spisy znovu vráceny. Že by andělé pochopili, že to byl chybný krok? Spíše je možné, že si Kelley z nějakého důvodu přál, aby se Dee domníval, že byly knihy spáleny. Možná jej chtěl vystrašit, co tím sledoval, nevíme. Celá záhadná situace rozhodně souvisela s nepříjemnou pozicí, do které se v Praze dostali. Ani další papežský nuncius Filippo Sega o nich nehovořil příliš lichotivě: „*John Dee (...) a jeho druh jsou na tomto dvoře už delší dobu a pracují na tom, aby zplodili nový blud, neřkuli kacírství; císaři a celému dvoru jsou dobře známi.*“⁹⁰ Objevilo se i podezření ze špionáže: „*Je nepochybné, že intrik dobře znalí rádcové našeptávali podezřívavému císaři Rudolfovi II., že John Dee a Edward Kelley jsou anglickými špiony... Takové obvinění bylo nesmírně nebezpečné a celá kampaň nakonec vyvrcholila v červnu 1586 vypovězením Johna Dee z Čech.*“⁹¹

---

⁸⁸ R. J. W. EVANS, Rudolf II., str. 267. Jiří Popel z Lobkovic (asi 1551 – asi 1607), byl horlivým katolíkem a stoupencem protireformace, v letech 1585 – 1593 zastával úřad nejvyššího hofmistra a byl jednou z nejvlivnějších osob v českém království. Kvůli vzpouře proti panovníkově vůli a urážce královského majestátu však skončil za mřížemi, kde setrval až do své smrti.

⁸⁹ Francesco Pucci (1543 – 1597?) byl původně knězem ve Florencii, roku 1571 se však vydal na putování po Evropě a jeho smýšlení bylo čím dál více heretické, byl stoupencem chiliasmu, a právě proto spojil na čas své kroky s Deem a Kelleyem „*v přesvědčení, že jsou božím zjevením.*“ Jakmile zjistil, že se věc má jinak, hledal si cestu zpět ke katolické církvi. O tomto svém rozpoložení, zřejmě po jedné ze seancí, napsal roku 1585 své matce: „*A tehdy jsem rovněž slyšel od řečeného anděla svrchovaně závažná slova o brzkém příchodu Antikristové a dostalo se mi velikého potvrzení mých nadějí v nadcházející obnovu, jíž Bůh hodlá dosáhnout skrze osoby jím povolané a schopné tohoto úkolu. Pročež zarmoucen svou hříšností utíkám se ke služebníkům Svatého stolce a vyznávám se z urážek, jichž jsem se dopustil vůči Bohu.*“ Je zřejmé, že se jednalo o velmi rozporuplnou figuru, byl psychicky labilní a příliš neuznával instituce a autority, ačkoli odvolal své dřívější názory, s oběma mágy se nadále stýkal, nakonec byl jako „*zatvrzelý schizmatik*“ v Římě popraven. R. J. W. EVANS, Rudolf II., str. 130 – 133.

⁹⁰ Tamtéž, str. 267.

⁹¹ P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 54.

V této nepříznivé době se navíc Lobkovic snažil císaři vmluvit, že mu John Dee usiluje o život.⁹² Tak se tedy stalo, že byl anglický učenec i s celou rodinou na jaře 1586 Rudolfem vyhoštěn „z Prahy a následně ze všech jeho království, vévodství a zemí.“⁹³ Václav Březan líčí celou událost takto: „4. junii Joannes Dee, muž učený, byv s manželkou a dítkami a tovaryši svými vypovědín od císaře z Čech jednáním legáta papežského, do Němec k Erfurtu táhnouti míniv, dostal se do Loun, odtud k Anaberku, nazejtří pak předse dále do Němec. Ale když v Erfurtu v nebezpečenství byl, do Rothy dostal se mezi lutheriány, když fedruňku a lásky u Římanů nemohl užítí. Příčina vypovědění byla nějaké omluvení ho u císaře, jakož by černokněžníkem byl, měv k tomu proti sobě velikého nepřitele pana Jiřího z Lobkovic, nejvyššího hofmistra.“⁹⁴ Dalším důvodem mohla být nekromancie.⁹⁵ Ačkoli zde není výslovně uvedeno, že by měl Čechy opustit i Kelley, císař svůj verdikt specifikoval jasně a do vyhnanství poslal samozřejmě i jeho a dal jim na odcestování krátkou lhůtu – pouze 6 dní. Všichni se tedy vydali na konci května 1586 do Erfurtu, ačkoli Pucci by raději do Říma.⁹⁶ Jelikož jim v prvně jmenovaném německém městě nebylo povoleno pronajmout si dům, přesunuli se do Kasselu.⁹⁷

Ještě před jejich odjezdem z Čech se však seznámili s mužem, který bude mít pro jejich další osudy více než klíčový význam. Nehovořím o nikom jiném než o nejvyšším purkrabím království českého Vilému z Rožmberka, o kterém víme, že byl velkým patronem alchymistů. Vilém s nimi navázal přátelský vztah a nechal si od Deea radit v některých zásadních otázkách, například, zda se má oženit,⁹⁸ a dokonce Angličanům

---

⁹² P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 54.

⁹³ E. FENTON, The Diaries, str. 193.

⁹⁴ J. PÁNEK, Životy posledních Rožmberků, str. 329 - 332. Zdá se, že Březan uvádí chybné datum, neboť 4. června již byli na cestách.

⁹⁵ M. WILDING, The Biography, str. 48.

⁹⁶ Vzhledem k tomu, že si Angličané nebyly zcela jisti, jaké jsou Pucciho úmysly a nechtěli se dostat do pasti, raději se papežskému městu vyhnuli. Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ V roce 1587 se Vilém z Rožmberka oženil s Polyxenou z Pernštejna.

nabídl možnost bydlení v jeho domě na Hradčanech.⁹⁹ Poté, co byli jeho přátelé vyhoštěni ze země, s nimi udržoval písemný kontakt a dával jim najevo, na čí je straně. Dokonce se jich zastával i u císaře, který mu však opáčil, že takovému nátlaku papežského nuncia i samotného papeže nešlo odolat.¹⁰⁰ Přesto se mu nakonec pro ně podařilo vymoci u panovníka povolení vrátit se do Čech, alespoň na jeho jihočeské dominium.¹⁰¹

A tak se stalo, že se Kelley a Dee objevili 14. září roku 1586 v Třeboni. Možná si v této době ani neuvědomovali, jakého štěstí se jím tímto dostalo, neboť tato událost představovala vlastně zlom v jejich „kariéře“, zejména pro Kelleyho. Jak jsem již

Třeboňský zámek

alchymistické dovednosti či zda se jednalo o nějaké osobní sympatie. Možná věřil, že právě on konečně vyrobí zázračný lék na jeho neplodnost, která jej tolik trápila.

naznačila, Vilém byl štědrým mecenášem, a tak u něho našli oba dva na delší dobu útočiště. Je však zřejmé, že tím váženějším hostem zde byl Kelley. Nevíme, zda to bylo tím, že by jihočeského vladaře zaujaly více jeho

⁹⁹ Josef Svátek uvádí, že Dee byl znepokojen Kelleyho prostopášným životem, a tudíž ho doporučil Vilémovi. Viz. J. SVÁTEK, *Anglický alchymista*, str. 140. Toto tvrzení se mi nezdá pravděpodobné, jednak proto, že Dee by se v této době jen stěží chtěl zbavit svého pomocníka, a také proto, že do Rožmberkových služeb pak vstoupili spolu. Tím však nepopírám, že Deeovi některé Kelleyho výkyvy v chování vadily.

¹⁰⁰ E. FENTON, *The Diaries*, str. 198.

¹⁰¹ Objevují se též názory, že císař návrat nepovolil a na Viléma se hněval, že jim poskytl přístřeší. O tom byl přesvědčen např. Březan: „*ten učený člověk Dee byl na Třeboni v ochraně pana vladaře; a tak se tomu rozumí, že i ta příčina byla, proč císaře proti panu vladaři popudili.*“ J. PÁNEK, *Životy*, str. 334. Rovněž Pavel Toufar má takovéto mínění. P. TOUFAR, *Deváté setkání*, str. 57.

Aleš Stejskal uvádí, že Angličané obývali celé jihozápadní křídlo „hořejšího“ zámku, přičemž Kelleymu náleželo první patro, Deeovi patro druhé a přízemí bylo přisouzeno služebnictvu. Každý z nich měl k dispozici osm velmi dobře zařízených pokojů.¹⁰² Zároveň vyslovuje zajímavou hypotézu a ptá se „do jaké míry odpovídá ‚vertikální‘ rozvrstvení prostoru běžnému dělení na aristokratických rezidencích, v nichž (téměř) vždy (v pozdně renesančním období) zaujímá přízemí služebnictvo a ‚prvozní zařízení‘, patro ‚mužský‘ (tedy řídicí) element, zatímco další patro obývá (podřízený) prvek aristokratické společnosti – tedy manželky aristokratů a jejich fraucimor.“¹⁰³ Pokud by tato domněnka byla správná, dal by se ze skutečnosti, že Kelley obýval patro druhé, vyvodit vcelku jednoznačný závěr. Navíc měl dotyčný na Třeboni také početné služebnictvo¹⁰⁴ i vlastní laboratoř. Máme o tom více zpráv, hned 5. října 1586 najdeme v Deeově deníku znak pro transmutaci a iniciály E. K.,¹⁰⁵ 8. února 1588 si zapsal, že jej zve Kelley do své laboratoře, co je za branou, aby se podíval na jeho destilaci, a rovněž se zmiňuje o tom, že doručil kolegovi požadovanou rtuť.¹⁰⁶ Později si také zaznamenal, že viděl „božskou vodu“, kterou Kelley připravil.¹⁰⁷ V neposlední řadě nám zanechal svědectví o jeho práci lékař Carl Wideman, neboť psal Vilémovi z Rožmberka o zhotovení ohnivzdorného tyglíku pro Kelleyho,¹⁰⁸ o který jej zřejmě alchymista požádal.

Ačkoli bylo obvyklé, že Hermovy nástupci své dílo ukazovali světu až hotové a nechtěli, aby se jim někdo díval při pokusech pod ruku, náš Edward se neobával ani

---

¹⁰² Aleš STEJSKAL, Třeboňský zámek na sklonku vladařství Viléma z Rožmberka jako „intelektuální“ manýristické centrum na jihu Čech, rukopis (nestr.). Autorovi děkuji za laskavé zapůjčení dosud nepublikovaného textu. Obrázek o postavení obou Angličanů si můžeme udělat i z dochovaného inventáře z roku 1591. V Edvardových pokojích nalezneme mimo jiné také „klavikordium, klec na papouška, figuru z hedvábí a ze strun udělanou nebo almaru s rozličnými sklenicemi a vodami zamknutou a zpečetěnou.“ Posledně jmenovaný kus nábytku zřejmě sloužil k uschování různých alchymických pomůcek. Viz SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B 6 I 8.

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Doslova se uvádí „čeládka páně Edvardova“ Tamtéž.

¹⁰⁵ E. FENTON, The Diaries, str. 203.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 230 - 233.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 236.

¹⁰⁸ SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25.

veřejných vystoupení. Jednu takovou transmutaci předvedl v domě Tadeáše Hájka z Hájku a později patrně také na Třeboni. Při této akci byl přítomný dokonce posel ruského cara Edward Garland a jeho bratr Francis a Dee potvrdil, že Kelley „*předvedl veřejnou demonstraci filosofického kamene.*“¹⁰⁹ Dodává, že za pomoci jediného zrnka tohoto kamene, které nebylo větší než zrnko písku, vyrobil téměř unci nejlepšího zlata. Po zvážení byl cenný kov rozdělen mezi nadšené hosty. Skepticky, ale přece, hovoří o Kelleyho alchymické činnosti Václav Březan: „...*tak poznamenáno rukou někdy dobré a vzácné paměti pana Viléma z Rožmberka: ‘Toho dne vsazeno do díla a začato od písáře třeboňského, nebo pan Edwardus písáři dal, tincturam aby dělal.’ Než co tingováno, zlato-li či stříbro a jak mnoho, nenacházím, a s jakým užitkem, ale sotva nebyl-li to podvod.*“¹¹⁰

O transmutacích, které v Čechách viděl, také rozprávěl Deeův syn Arthur,¹¹¹ který se později sám stal alchymistou. Zřejmě na něho měly tyto události velký vliv, neboť o tom často vyprávěl, například svému sousedovi Thomasu Brownovi, jenž si jeho slova zaznamenal: „*Slyšel jsem, jak doktor říká, že žil v Čechách se svým otcem, v Praze i jiných českých končinách. Vladař či pán z Rožmberka byl jejich velkým mecenášem a velmi se zajímal o alchymii. Často jsem slyšel, že prohlašoval a přísahal, že spatřil proměnu a transmutaci cínového nádobí a flakonů ve stříbro, které od nich koupili pražští zlatníci. Navíc Rožmberk hrál hru kroužky se stříbrnými kruhy, které byly vyrobeny pomocí transmutace jako předtím, tato přeměna byla provedena trochou prášku, který vlastnili a který byl nalezen na nějakém starodávném místě, a knihy, jež u něho ležela, obsahující pouze samé hieroglyfy, přičemž jeho otec věnoval této knize hodně času, ale neslyšel jsem,*

---

¹⁰⁹ Z angl. originálu: „...*a public demonstration of the philosophers' stone.*“ E. FENTON, The Diaries, str. 204. Odehrálo se to v prosinci roku 1586.

¹¹⁰ J. PÁNEK, Životy, str. 345.

¹¹¹ Arthur Dee (1579 – 1651) byl nejstarším synem Johna Dee, zajímal se o alchymii a jako lékař pracoval pro ruského cara či pro krále Karla I. Je autorem díla Fasciculus Chemicus, které se roku 1997 dočkalo nového vydání, viz Lyndy Abraham (ed.), Arthur Dee, Fasciculus chemicus, New York, London, Garland 1997. Editor tohoto díla je též autorem studie o Arthuru Deeovi, viz Lyndy Abraham, A Biography of the English Alchemist Arthur Dee, Author of Fasciculus Chemicus and son of Dr. John Dee, in: Stanton J. LINDEN (ed.), Mystical Metal of Gold, New York, 2007.

že by jí rozluštil.“¹¹² O rukopise i o prášku jsme se již zmiňovali, Arthurovo vyprávění však má pro nás význam zejména z hlediska prací probíhajících na Třeboni. Jedná se sice o vzpomínky malého chlapce, dá se tedy předpokládat, že mohou být mírně zkreslené a navíc podbarvené pozdější snahou rehabilitovat svého otce, i tak jsou pro nás cenné. Zdá se, že Dee se přeci jen v Čechách činil i v této oblasti. Ačkoli zde nejsou zmíněna konkrétní jména, je zřejmé, že mladík měl na mysli transmutace, které prováděli Kelley a John Dee.

Vidíme, že zde rodák z Worcestru rozhodně nefiguroval jako nějaká pravá ruka Johna Dee, ba právě naopak, postupně se mu podařilo svého známějšího kolegu zastínit. Ani ten však na Třeboni nezahálel, Rožmberk u něho například hledal odpovědi na otázky, které mu ležely v hlavě, ať už se jednalo o polský trůn nebo alchymisty samé. „*Jak se mám zachovat, kdyby císař chtěl mě o polských záležitostech zkoumat nebo kdyby na mě podezření uvalil?*“ či „*Co si mám počít, když císař nebo papež bude usilovat, abych vás pronásledoval nebo uvěznil?*“¹¹³ Na tyto a další podobné otázky měl Dee s pomocí hvězd a andělů odpovídat.

Často se hovoří o tom, že oba Angličané byli ve skutečnosti špióny královny Alžběty, kteří se za alchymisty pouze vydávali, ale jejich hlavním úkolem zde mělo být splnění tajné mise. Jak víme, někteří autoři se také domnívají, že právě toto bylo důvodem jejich vyhoštění z Čech roku 1586. Je pravdou, že zejména během jejich pobytu na Třeboni přivítali tito pánové velké množství zahraničních návštěv. Objevuje se zde Laski, Pucci, zmiňovaný posel ruského cara a velké množství hostů z Anglie – za všechny jmenujme

---

¹¹² Z angl. originálu: „*I have heard the doctor say that he lived in Bohemia with his father both at Prague and other parts of Bohemia. That Prince or Count Rozmberk was their great patron who delighted much in alchemy. I have often heard him affirm and sometimes with oaths that he had seen the projection made and transmutation of pewter dishes and flagons into silver which the goldsmiths at Prague bought of them. And that Count Rozmberk played at quoits with silver quoits made by projection as before: that this transmutation was made by a small powder they had which was found in some old place and book lying by it containing nothing but hieroglyphics which book his father bestowed much time upon, but I could not hear that he could make it out.*“ M. WILDING, *A Biography*, str. 49.

¹¹³ Petr VÁGNER, *Nejen v čase mandragory*, Praha 1992, str. 19. Víme, že se Vilém zajímal o polský trůn, obával se však reakce císaře. Odpovědi Johna Dee se bohužel nezachovaly.

Edwarda Dyera,¹¹⁴ George Leicestra¹¹⁵ či bratra Johanny Kelleyové Edmonda Coopera, přičemž Deeův deník obsahuje bezpočet zmínek o dalších méně či více známých osobách, které s nimi byly v přímém nebo písemném styku, Dee např. udržoval korespondenci se státním tajemníkem Sirem Francisem Walsinghamem.¹¹⁶ Je tedy evidentní, že pánové byly, jak se říká, v kurzu.

Zajímavá byla zejména návštěva ruského posla Edwarda Garlanda. Zmiňuje se o něm jak Dee,¹¹⁷ tak i jakýsi úředník treboňského zámku.¹¹⁸ Ten nám zanechal zprávu, „že toho posla z Moskvy velmi slavně chovají,“ přidělili mu pokoj ve fraucimoru a host dokonce „chtěl taky mít stříbrný mísy a stříbrný umyvadla.“ Legát se snažil alchymisty přemluvit, aby s ním jeli do Moskvy a zde se carovi starali o jakési jeho „poklady“. Za což se chtěl odměnit penězi či statky.¹¹⁹ Zpráva nám dále říká, že „moskevský císař“ jej poslal k panu „doktorovi“ již před třemi léty. Tehdy prý ale legát nepochodil, ač s sebou přivezl různé dary i drahé kožešiny - bylo mu řečeno, že Dee zemřel. Nevíme, z jakého důvodu se nechal zapírat. Z těchto skutečností by se dalo vyvodit, že návštěva z Ruska přijela kvůli Deeovi. Tohoto předpokladu se drží i Edward Fenton, který navíc uvádí, že mu car nabídl 2000 liber ročně, bylo by pro něj vypraveno 500 koní a mohl by se směle považovat za jednoho z vůdčích mužů v Rusku, samozřejmě hned po Ivanu Hrozném. Car zřejmě potřeboval Deeovy rady ohledně výprav na severovýchod.¹²⁰ Je možné, že chtěl využít jeho služeb, aby překazil jeho spolupráci s Albrechtem Laskim. Jiný pohled na věc má

---

¹¹⁴ Edward Dyer (1543 – 1607) byl anglický diplomat a básník, žák Johna Dee. Později zavítal do Čech a spolupracoval s Edwardem Kelleyem.

¹¹⁵ George Leicester (asi 1566 – 1612) – anglický voják a diplomat.

¹¹⁶ Sir Francis Walsingham (asi 1530 – 1590) byl významný anglický státník, diplomat, špion a později také státní tajemník. S Johnem Dee se často radil ohledně navigace při koloniálních expanzích. Viz E. FENTON, *The Diaries*, str. 342.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 204.

¹¹⁸ SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ E. FENTON, *The Diaries*, str. 208.

Aleš Stejskal, který naznačuje, že se Ivanu Hroznému mohlo ve skutečnosti jednat o Kelleyho.¹²¹

Otázkou však zůstává, zda můžeme předpokládat, že by v Čechách fungovali jako zdroj informací pro Alžbětu či jinou osobu? Já osobně se domnívám, že nikoli, nebo alespoň ne v prvním plánu. Je zřejmé, že vzhledem ke skutečnosti, že se oba stýkali s předními muži českého království i Evropy, jistě tu a tam vyslechli zprávy, které si nenechali pro sebe, nicméně se mi zdá nepravděpodobné, že by toto byl účel jejich cestování. Musíme počítat také s tím, že Dee v Anglii působil jako dvorní astrolog královny Alžběty a jakýsi její rádce, není tedy nic divného na tom, že byl v kontaktu s lidmi z jejího dvora.

Záhadná je úloha jezuity anglického původu jménem Christopher Parkins. Tento muž strávil delší část svého života v Římě, pak působil nějakou dobu v Čechách, možná jako agent, ale na svou rodnou zem nezanevřel a vrátil se tam ve službách státního pokladníka barona Burghleyho. Kelley o něm však rozhlašoval, že je jedním z iniciátorů komplotu proti královně Alžbětě, neboť papež a španělský král jí prý chtěli sprovodit ze světa. Měli připraveno sedm variant, jak tento hanebný čin provést. Tyto informace sdělil Kelley v Třeboni Georgi Leicesterovi a Robertu Tattonovi a na dané téma psal též Dee zmiňovanému Burghleymu.¹²² Zdá se však, že v tom byl Parkins nevinně, neboť byl sice následně krátce vězněn, ale poté dále fungoval jako diplomat a stal se dokonce velvyslancem v Dánsku. Otázkou je, jak k tomuto obvinění Kelley došel? Wilding se domnívá, že měl buď mylné informace či se chtěl v Anglii blýsknout, což snad ale neměl zapotřebí, anebo se snažil naopak zabránit Parkinsovi v šíření nějakým kompromitujících informací o jeho osobě.¹²³

---

¹²¹ A. STEJSKAL, Třeboňský zámek (nestr.).

¹²² The British Library, MS Lansdowne 61 (vzhledem k nejednotnosti foliace uvádím pouze čísla manuskriptů) či M. WILDING, A Biography, str. 53 – 55.

¹²³ Tamtéž.

Objevují se i názory, že veškeré andělské seance byly jen zástěrkou jejich špionážní činnosti a že tolik diskutovaný enochiánský jazyk je ve skutečnosti šifrou pro jejich tajné zprávy.¹²⁴ Tato hypotéza se mi zdá však poněkud nereálná, vzhledem k obsahu a rozsahu zápisů z andělských sezení, kdy jen část textu je napsána v nesrozumitelném jazyce nebo všelijakých symbolech. Navíc se domnívám, že by se tak vzdělaný člověk jako Dee jen stěžl k něčemu takovému propůjčil. Rovněž skutečnost, že si oněmi rozhovory s anděly a spoluprací s Edwardem Kelleyem v Anglii značně pošramotil pověst, teorii o špionáži spíše vyvrací. V neposlední řadě bych pokládala téměř za nemožné, že by se takováto skutečnost ani po více než 400 letech neprokázala.

Abychom se trochu oprostili od sáhodlouhého zkoumání obou alchymistů a všelijakých teorií, dovolím si připomenout, že i naši „Englesari“¹²⁵ byli taky jenom lidi. Během jejich pobytu na jihu Čech se totiž odehrála i jedna vcelku humorná historka ze života, která však neunikla pozornosti okolí. Mám na mysli jejich proslulý výlet kočárem na hráz rybníka. Tuto událost vylíčil barvitě rožmberský úředník Bartoloměj z Fliesenbachu: „...*včerejšího dne taky do vobory Vaší Milosti vézt se dali a na sádkách Vaší Milosti se zastavili a ryby na udice chytali. V tom poručili, aby kočí jejich s vozem obrátil. On, jsouce pod truňkem, chtíc obrátiti, převrhl s tím vozem do sádky, předně koní i kočí všecko se to dolu spadalo...*“ Březan, který, jak víme, neměl alchymisty rád, to vše jízlivě okomentoval slovy: „*Kunstlíři, škoda že se neztopili.*“¹²⁶ Z této docela marginální příhody můžeme vyzorovat hned několik zajímavostí. Za prvé je evidentní, že se pánové nechávali vozit kočárem, což nám pěkně dokresluje jejich postavení na zámku, dále si můžeme všimnout, že nebylo nic divného na tom, že je vezl opilý kočí, kterýžto fakt

---

¹²⁴ K této otázce se vyjadřuje např. Ivan Sviták, viz Ivan SVITÁK, Kouzelník z Londýna. John Dee v Čechách, 1584 – 1589, Praha 1994, str. 86 – 91.

¹²⁵ Toto označení pro ně použil onen třeboňský úředník, který podal zprávu o návštěvě ruského posla. Viz SOA Třeboň, Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25.

¹²⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. I B 6 W gama 5.

vypovídá o tehdejšímu přístupu k alkoholu, kdy pivo pili i malé děti, a v neposlední řadě je patrné, že Angličané ve volné chvíli, patrně pro zábavu, také rybařili.

Toto však není jediná příhoda „našich alchymistů“, která v Třeboni vzbudila rozruch. Uskutečnila se tam také jedna svatba ale ne jen tak ledajaká. Hlavními aktéry totiž byli Edward Kelley, Johanna Kelleyová, John Dee a Jane Deeová. Jedná se o událost, kterou můžeme vyčíst z Deeova deníku a která vzbuzuje jisté rozpaky. Opět se mělo jednat o přání andělů, přičemž Edward Fenton se domnívá, že si Kelley to vše vymyslel, aby na sebe znovu upoutal pozornost, protože se bál, že ho jako médium nahradí Deeův syn Artur, nebo chtěl s andělskými rozhovory už skončit a doufal, že tato vize Deea odradí.¹²⁷ Výsledek si můžeme přiblížit ukázkou z deníku: „...v neděli třetího května léta páně 1587(podle nového letopočtu) já John Dee, Edward Kelly a naše dvě ženy jsme se zavázali Bohu a jemu také upsali k uchovávaní nerozlučitelné a nedotknutelné jednoty, lásky a přátelství mezi námi čtyřmi a všechny naše věci, aby byly společné, k čemuž nás všelijakými způsoby přiměl Bůh. Nechť se tak stane ke cti, chvále a slávě Boží, ve víře a poslušnosti. Amen.“¹²⁸ John Dee to celé nazval „doctrine of marital cross-matching“,¹²⁹ tedy jakousi doktrínou manželského propojení. Jednalo se o velmi choulostivou záležitost, a proto měla zůstat cizím uším utajena, a pokud by někdo z této čtveřice tajemství vyradil, hrozila mu smrt. Taková byla boží vůle.

Pokud pomineme méně prozaickou variantu, že se zkrátka Kelleymu líbila paní Jane a chtěl si trochu zpestřit dny na Třeboni, nabízí se ještě jedna možnost, proč prostřednictvím andělů navrhl toto spojení. K oné události se totiž váže jedna zajímavá hypotéza, podle níž paní Deeová v době těchto „experimentů“ otěhotněla, a tudíž její syn

---

¹²⁷ E. FENTON, The Diaries, str. 209.

¹²⁸ Z angl. originálu: „...on Sunday the third of May, ann. 1587 (by the new account) I John Dee, Edward Kelly and our two wives covenanted with God and subscribed to the same, for indissoluble and inviolable unities, charity and friendship keeping between us four, and all things between us to be common, as God by sundry means willed us to do. Let it be done to the honour, praise and glory of God, in faith and obedience. Amen.“ E. FENTON, The Diaries, str. 221.

¹²⁹ Tamtéž, str. 209.

Theodore by mohl být i synem Kelleyho, který toužil po dítěti.¹³⁰ Zde je na místě zmínit se o panujících nejasnostech, co se Engellendrových potomků týče. Není totiž vůbec jisté, zda nějaké měl. S jistotou můžeme říci, že vyženil nevlastní dceru Johanu Alžbětu Westonovou, známou jako Vestonii, ale v případě dalšího dítěte stojíme poněkud na tenkém ledě. Některé zdroje uvádí, že měl syna Adama,¹³¹ dále se můžeme dočíst, že mu Johana porodila Jana Adama¹³² nebo že měl chlapce Jana Františka, kterého ovšem také vyženil.¹³³ Osobně bych se domnívala, že správná varianta je číslo tři, neboť máme zprávy, že Vestoniin bratr Jan studoval v Ingolstadt, zemřel však na následky vážné nemoci již roku 1600.¹³⁴ Domnívám se, že varianta s Janem Adamem vznikla záměnou s jiným příbuzným z rodu Kelleyů, který nesl toto jméno a který se objevuje ještě roku 1629 v Mostě,¹³⁵ čímž je vyloučeno, že by se jednalo o syna Johany, který zemřel již na přelomu století.¹³⁶

Pokud by byla skutečně pravda, že by Kelley neměl žádného vlastního potomka, logicky by se nabízela otázka, proč. Není příliš pravděpodobné, že by se o dítě s manželkou nesnažili, neboť víme, že po něm toužil, spíše se zdá, že se Johana po porodu druhého potomka stala neplodnou.¹³⁷ V tomto případě by bylo logické, že by chtěl Edward zkusit štěstí jinde, výměna manželek nařazená anděly by byla pro něho ideálním východiskem. O tom, zda skutečně tento akt přinesl kýžené ovoce a zda je tedy Theodore synem Kelleyho, se můžeme pouze domnívat. Zbývá uvést, že John Dee problémy

---

¹³⁰ E. FENTON, *The Diaries*, str. 209. Stejný názor vyslovuje též Ivan Sviták, viz I. SVITÁK, *Hledání*, str. 32.

¹³¹ Např. P. TOUFAR, *Deváté setkání*, str. 139

¹³² J. SVÁTEK, *Anglický alchymista*, str. 145. Svátek navíc tvrdí, že i dcera Johana Alžběta byla Kelleyho vlastní.

¹³³ I. SVITÁK, *Hledání*, str. 47.

¹³⁴ Viz Ottův slovník naučný, *Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, díl 25, Praha 1906, str. 619. O synu Johnu Francisi Westonovi též M. WILDING, *A Biography*, str. 78.

¹³⁵ Viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/1.

¹³⁶ Je zvláštní, že v deníku Johna Dee se nevyskytuje ani sebemenší zmínka o nevlastních dětech Kelleyho ani o předchozím manželství Johany.

¹³⁷ E. FENTON, *The Diaries*, str. 209 – 210. Wilding se však na základě deníkových záznamů domnívá, že naopak Kelley mohl být neplodný. V tomto případě by byla hypotéza o jeho otcovství syna Theodora chybná. Viz M. WILDING, *A Biography*, str. 50.

s plozením dětí neměl, neboť byl vskutku zasloužilým otcem. Budeme-li počítat i Theodora, porodila mu Jane celkem osm dětí (Artur, Katharin, Rowland, Michael, Theodore, Madimia, Francys a Margaret).¹³⁸

V průběhu let strávených na Třeboni se Kelley stále více zviditelňoval, až se mu podařilo stát se dvorním alchymistou Rudolfa II.¹³⁹ V dopise z 27. října, bohužel však nevíme, kterého roku, pak žádá císař Viléma z Rožmberka, aby byl „*Eduardus dočasně vyvázán ze služby v Třeboni, neboť má v Praze dohlížet na právě probíhající významné alchymistické práce. Rudolf jej nehodlal zdržovat (...), avšak šlo prý o obtížnou operaci, která vyžadovala pomoc odborníka.*“¹⁴⁰ Již z tohoto textu je patrné, že byl Kelley jako alchymista vysoce ceněn. Léta 1589 – 1590 můžeme směle označit za vrchol jeho kariéry, patrně někdy v této době se také stal císařským radou.¹⁴¹ Víme, že se nezdržoval pouze v Praze a v Třeboni, ale pravidelně navštěvoval i další místa – například České Budějovice, Krumlov či Linec a nezanevřel ani na Polsko.¹⁴² Není známo, zda do těchto lokalit zajížděl převážně pracovně či také za soukromými účely.

Aby si Kelley ještě více zvýšil svou prestiž, vymyslel si, že pochází ze starobylé irské rodiny,¹⁴³ a tak jej Rudolf nechal povýšit do šlechtického stavu. Od té doby si psal za jménem predikát z Imany.¹⁴⁴ Michael Wilding se jej v tomto ohledu částečně zastává a míní, že není nic nestandardního na tom, když se svým jménem přiřadí k rodu, který v Irsku skutečně existoval.¹⁴⁵ Riegrův slovník naučný říká, že byl pasován na rytíře „*pro*

---

¹³⁸ E. FENTON, *The Diaries*, str. 325.

¹³⁹ Ačkoli se s pojmem „dvorní alchymista“ běžně operuje, existence tohoto úřadu je sporná. Například Jaroslava Hausenblasová jej v soupisu dvořanů neuvádí. Viz Jaroslava Hausenblasová, *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatverzeichnisse 1576 – 1612*, Praha 2002. Je možné, že všichni alchymisté, kteří pracovali u Rudolfa, byli placeni z jiných zdrojů. Dokud se však teorie o dvorním alchymistovi jednoznačně nevyvrátí, dovolím si tento zavedený termín používat.

¹⁴⁰ R. J. W. EVANS, *Rudolf II.*, str. 270 - 271.

¹⁴¹ Viz např. Alois MÍKA, *Alchymisté a šarlatáni v rudolfínské Praze*, in: *Kniha o Praze 1965*, Praha 1965, str. 288 či Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

¹⁴² M. WILDING, *A Biography*, str. 48 – 49 či E. FENTON, *The Diaries*, str. 203 – 239.

¹⁴³ Viz tato práce, str. 55 – 56.

¹⁴⁴ Někdy psáno též Imaimi či Imamyi.

¹⁴⁵ M. WILDING, *A Biography*, str. 53.

*jeho veliké a neobyčejné vědomosti a služby platné.*¹⁴⁶ Je tedy možné, že tato pocta byla důsledkem více jevů dohromady. Problém je však s datací této významné události, neboť se údaje značně rozcházejí. Víme bezpečně, že v roce 1589 již šlechtický titul používal, dá se tedy předpokládat, že mu byl udělen patrně někdy roku 1588, přičemž k tomuto názoru se kloní kupříkladu Alois Míka.¹⁴⁷ 20. srpna 1589 pak John Dee napsal Walsinghamovi, že byl novopečenému rytíři navíc udělen erb se lvem stojícím na zadních nohou.¹⁴⁸ Kelley také potřeboval získat inkolát, aby mohl v Čechách držet nějaký ten majetek, i tohoto aktu se však záhy dočkal, obyvatelské právo mu bylo přiznáno v pondělí po sv. Medardu, čili 21. srpna, roku 1589 na zemském sněmu, kde „...*Edvarda Kelley, rozeného Englezara rodu a domu rytířského řečeného Imaimi v hrabství Conaghaku z království Irlandského na milostivou přímluvu J[eho] M[ilosti] C[ísař]ské, jakožto krále Českého, a na snažnou žádost jeho a přímluvy mnohé za obyvatele království tohoto Českého přijíti jsou ráčili* ...“¹⁴⁹

Krátce poté získal od svého patrona Viléma z Rožmberka statky Liběň a Novou Libeň a k tomu devět vesnic - Okrouhlo, Záhořany, Obora, Bohulibý, Olešek, Petrov, Třepšín, Kamenná vrata a Hodkovice. Navíc sám zakoupil dva domy v Praze na Novém Městě a také několik nemovitostí ve městě Jílovém.¹⁵⁰ Vilém věřil, že se Kelleymu podaří povznést jílovské doly na jejich někdejší úroveň, tak se však nestalo. V době, kdy se Angličanovi v Čechách začalo dařit a vydobyl si zde jisté postavení, přišla rána v podobě císařského rozkazu k jeho zatčení. Jak k tomu došlo?

Nejpravděpodobněji se jednalo opět o intriky Jiřího Popela z Lobkovic v kombinaci s jeho dluhy. Vcelku podrobnou zprávu o dění v Praze v době těchto událostí nám

---

¹⁴⁶ Slovník naučný (tzv. Riegerův slovník naučný), díl IV., Praha 1865, str. 635.

¹⁴⁷ A. MÍKA, Alchymisté, str. 288.

¹⁴⁸ M. WILDING, A Biography, str. 53. V době, kdy Dee Walsinghamovi psal, byl již zpět v Anglii.

¹⁴⁹ Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. VII., Praha 1891, str. 412.

¹⁵⁰ Ohledně Kelleyho majetku viz tato práce, kapitola č. 7 Majetek a dluhy Edwarda Kelleyho a jeho ženy Johany, str. 95 - 116.

poskytuje anonymní dopis psaný z Frankfurtu a určený jistému Edwardu Wottonovi.¹⁵¹ Michael Wilding identifikuje autora tohoto psaní jako obchodníka Henryho Wottona, nevlastního bratra příjemce.¹⁵² Dotyčný byl v Praze v době Kelleyho zatčení, měl tedy informace, jak se říká, z první ruky. Hned v úvodu zprávy říká, že je ve městě hodně Angličanů¹⁵³ a že má v úmyslu se s některými setkat – s Kelleyem či Dyerem, kterému chtěl nabídnout své služby. Jeho plány mu ale zhatilo alchymistovo zatčení. Již 30. dubna prý císař poslal svou gardu do jeho domu na Dobytčím trhu s příkazem k jeho zadržení, Kelley tam však nebyl. Strážci každou komoru zapečetili, sluhy před zraký celého města odvedli na Hrad, přičemž Edwardova žena, děti i Edward Dyer, který toho času bydlel s nimi, zůstali v domácím vězení. Nevíme, zda jeho bratr byl taktéž odveden nebo byl přinucen zůstat doma, každopádně se hovořilo též o tom, že byl mučen, což se však později neprokázalo. Wotton neví, kdy Kelley z Prahy uprchl, brzy se však císař doslechl, že má namířeno ke svému ochránci Vilému z Rožmberka, 2. 5. tedy vydal mandát, ve kterém nařizuje obyvatelům, aby byli nápomocni dvorskému kvartýrmistru Gregoru Bönlovi a dalším osobám, které byly vyslány, aby Edwarda Kelleyho dopravili na Pražský hrad: „...*Věrní milí. Věděti vám milostivě dáváme, že z obzvláštního poručení našeho císařského slovutný Gregor Bönl, dvorský kvartýrmistr náš, věrný milý, s též profousem naším dvorským a některými jinými, k němu přidanými osobami do Soběslavě pro Edouardi Kielio, Engelendra, vězně, kterýž sem na Hrad Pražský přivezen, a dopraven býti má, se vypravuje...*“¹⁵⁴

Poté byl Kelley převezen do královského vězení na Křivoklátě, kde byl nucen setrvat až do roku 1593. Příčina jeho zatčení však stále není jistá. Autor onoho „frankfurtského listu“ předkládá několik hypotéz, které ve městě slyšel. Mohlo se tak stát

---

¹⁵¹ The British Library, MS Lansdowne 68.

¹⁵² M. WILDING, A Biography, str. 63.

¹⁵³ Nevíme, jaký počet si máme představit, neboť dosud se o nějakém výrazném zastoupení Angličanů v Čechách nehovořilo.

¹⁵⁴ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

kvůli dluhu 32 000 dolarů, který prý měl vůči jistým kolínským obchodníkům s klenoty, nebo se mohlo jednat o přání bavorského vévody, kterému jakýsi později popravený benátský alchymista tvrdil, že byl ve spolku právě s Keleym. Tyto dvě varianty se mi nezdají příliš pravděpodobné, ačkoli dluhy při jeho zatčení mohly sehrát roli, o těchto položkách se později při sepisování pohledávek nehovoří.

Reálnější již je verze třetí, podle níž se Rudolf doslechl, že se Kelley chystá vrátit do Anglie na přání Alžběty, údajně z jejích dopisů, které přivezl Dyer, a jelikož nechtěl přijít o tak potřebného alchymistu, aniž by přišel na kloub jeho transmutacím, raději jej uvěznil. Víme, že královna skutečně Kelleyho lákala zpět do vlasti, přičemž si Edward s jejími pověřenci vyměnil na dané téma několik dopisů¹⁵⁵ a zmiňovaný Dyer se jej dokonce pokoušel přesvědčit osobně.¹⁵⁶ Kelleymu se však z Čech příliš nechtělo, neboť se mu zde dařilo dobře, a tak odpověděl Burghleymu na jednu z nabídek, že vlastní dědičné statky, které mu vydělávají ročně 1500 liber, stal se zde císařským radou a rytířem, a ačkoli královnu a i svou zemi chová stále ve svém srdci, neví, jak by mohl jednoduše z Čech odjet. Dodává však, že pokud by mu panovnice zaručila, že mu za službu u její výsosti udělí dědičné pozemky adekvátní těm, co má v Čechách, pak by jeho návratu nic nebránilo...¹⁵⁷ Je vidět, že skromnost našemu Edwardovi asi mnoho neříkala. Pokud by se však Rudolf o těchto jeho úmyslech dozvěděl, nezdá se mi příliš pravděpodobné, že by jej dal zatknout, navíc podle početnosti poselstva, které pro něho vypravil, je evidentní, že se jednalo o něco závažného. Další množností je, že Rudolf přišel na to, že jej Kelley podvádí a že transmutace pouze předstírá.¹⁵⁸ Tato skutečnost se v literatuře objevuje často, neboť

---

¹⁵⁵ M. WILDING, *A Biography*, str. 56 – 63.

¹⁵⁶ Když bylo zřejmé, že neuspěje, stal se členem Kelleyho domácnosti s nadějí, že se podaří vyzvědět tajemství jeho úspěšných transmutací.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 58 – 59.

¹⁵⁸ Wilding hovoří o zprávě Seta Cockese, podle které Kelley prováděl své transmutace tak, že roztavil dukáty, jejichž část získal od Viléma a část od Židů, jimž zastavil šperky od portugalského a francouzského klenotníka, ke kterým se dostal díky Rožmberkově vlivu, a výsledný produkt pak prodával zlatníkům. Viz M. WILDING, *A Biography*, str. 72.

všichni nepřátelé alchymie automaticky prohlásili, že je Kelley jen obyčejný šarlatán a že přišel císařskou pokladnu na spoustu peněz.

Jako nejpravděpodobnější bych hodnotila poslední domněnku, že za vším stojí Jiří Popel z Lobkovic, který měl zásluhy již na jeho vyhoštění ze země roku 1586. Tento šlechtický rod, jehož příslušníci zastávali přední úřady v zemi, se neměl zrovna v lásce s Rožmberky, Jiří byl navíc bigotní katolík, kterému se jistě Kelleyho podivné praktiky příliš nezamlouvaly. Tedy alespoň bylo jeho spojení s ďáblem dobrou záminkou, jak dostat tohoto ambiciózního Angličana ze hry. Autor dopisu navíc zmiňuje, že strana kolem Lobkovic přesvědčila Rudolfa, že jej chtěl jeho oblíbený alchymista otrávit. Právě v této době měl totiž císař potíže se srdcem,¹⁵⁹ na které mu Kelley údajně podával nějaký olej, nebyl by tedy problém do něho cosi přimíchat. Pokud by tomu tak skutečně bylo a císař by uvěřil těmto hlasům, nebylo by nic divného na tom, že měla celá záležitost zůstat utajena a vysvětlovalo by to též vážnost celé akce, neboť jen kvůli dluhům by zřejmě do Soběslavi Rudolf 25 osob neposílal.

Dluhy však mohly v této kauze přeci jen nějakou roli sehrát, neboť po zjištění, že je Kelley nevinný, by nebyl důvod, aby dále zůstával za mřížemi. Je však možné, že se již tehdy ozvali jeho věřitelé,¹⁶⁰ a tak musel na Křivoklátě ve věži Hudlerce setrvat až do roku 1593, kdy byl konečně propuštěn na svobodu a byly mu vráceny i jeho dočasně zabavené statky.¹⁶¹ Domnívám se, že pokud by se tehdy prokázalo, že byl podvodník nebo že se pokusil zabít císaře, jistě by takto snadno nevyvázl. Zřejmě se tedy v tomto případě stal obětí intrik Lobkovic, jenž trval na jeho svém názoru.

---

¹⁵⁹ Autor dodává, že se ve skutečnosti možná jednalo o syfilis či jinou závažnou chorobu. British Library, MS Lansdowne 68.

¹⁶⁰ Wilding například uvádí, že Francesco Pucci si stěžoval, že mu Kelley dluží peníze. M. WILDING, A Biography, str. 59.

¹⁶¹ K navrácení statků viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/18.

Existují však ještě další verze, zejména ta, že Kelley vyzval na souboj jistého Jiříka Hunklera,¹⁶² jež se v různých obměnách omílá stále dokola. Podle některých byl Hunkler na Špitálském poli zabit, podle jiných došlo pouze k potyčce, ale jelikož císař krátce předtím souboje zakázal,¹⁶³ problém byl na světě. Vzhledem ke skutečnosti, že ve zprávě anglického posla tato teorie nefiguruje, si však troufám tvrdit, že roku 1591 takový konflikt vůbec neproběhl.¹⁶⁴ Je možné, že byl příčinou Kellyho pozdějšího druhého uvěznění v Mostě o pět let později, nicméně i tato varianta se mi nezdá příliš reálná. Pokud by skutečně k zakázanému souboji došlo, asi by Kelley neskončil pouze v mírném vězení pro dlužníky. Navíc si zde dovoluji vyslovit domněnku, že se může jednat o záměnu s jistým Adamem Kelleym,¹⁶⁵ který skutečně obdobnou potyčku zažil, avšak jeho sok se jmenoval Winkler a letopočet hlásil 38 let navrch, neb se vše odehrálo až roku 1629.¹⁶⁶ Podobnost jmen je zde však více než nápadná. Michael Wilding zmiňuje, že v celé kauze mohla hrát roli též hádka mezi Kelleym a alchymistou Scottou.¹⁶⁷

Náš Angličan každopádně strávil v křivoklátském vězení přibližně dva roky, přičemž zpráva o této události se rychle roznesla. Již 8. května 1591 zpravodaj informuje Fuggery o aktuální situaci: „*Nebyl mu ponechán ani nůž na chleba, vše bylo odvezeno. Jeho sloužící jsou stále zadržováni zde, avšak jeho manželka a další ženy mají domácí vězení. Zdá se, že za tím vším je něco víc, zatím však nevíme, co.*“¹⁶⁸ A o necelý týden

---

¹⁶² Nejčastěji se uvádí, že se jednalo o císařského radu či služebníka

¹⁶³ Zde může přicházet v úvahu mandát Rudolfa II. ze dne 24. listopadu 1590, kterým nařizuje, „*aby zhoubcové zemští, loupežníci, povaleči a jiní zlí lidé jímání a trestání byli.*“ Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, díl VII., Praha 1891. Řád „*k udržení pokoje a veřejné bezpečnosti ve městech Pražských*“ vydal císař až 9. ledna 1598, tedy po smrti Kelleyho. Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, díl IX., Praha 1897.

¹⁶⁴ Pavel Toufar uvádí, že důvodem tohoto souboje mohlo být „*vymáhání pohledávek pražských židovských lichvářů.*“ Dodává však také, že se mohl uskutečnit až roku 1596. P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 129. Obdobně Ivan Sviták píše, že ke zranění (nikoliv zabití) Jiříka Hunklera mělo dojít až 1. listopadu 1596, když se připletl do sporu Kelleyho s alchymistou Sebaldem Schwertzerem. I. SVITÁK, Hledání, str. 44 – 45.

¹⁶⁵ Jedná se o stejného Kelleyho, který byl také ztotožňován s Edwardovým synem.

¹⁶⁶ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/1.

¹⁶⁷ M. WILDING, A Biography, str. 59.

¹⁶⁸ Z angl. originálu: „*He was not even allowed a bread knife, everything was taken away. His servants are still here under restraint. But his wife and other women are kept under arrest at home. It would appear that there is something behind all this, we do not yet know what.*“ M. WILDING, A Biography, str. 70.

později se objevuje další zpráva: „Vypadá to, že anglický alchymista, který byl nedávno uvězněn na Křivoklátě, upadl v těchto dnech do hlubokého zoufalství a odmítal přijímat potravu, až vznikly obavy, že zemře.“¹⁶⁹ Z křivoklátského vězení byl propuštěn v roce 1593, avšak musel se obejít bez pomoci svého mecenáše a přítele Viléma z Rožmberka, který 31. srpna 1592 zemřel. Zdá se, že v následujících letech se Kelley opět vrátil ke dvoru a rovněž spravoval své novolibeňské statky, jež mu byly navráceny.¹⁷⁰ Jeho dluhy se však stále rozrůstaly, a patrně právě ty jej přivedly do žaláře podruhé.¹⁷¹ K jeho druhému zatčení došlo 1. listopadu 1596, přičemž tentokrát skončil ve zmiňovaném vězení v Mostě na hradě Hněvín. V průběhu přibližně 12 měsíců, které tam Kelley strávil, sepsal traktát o

kameni mudrců, který věnoval císaři v naději, že mu otevře dveře na svobodu. Tak se ale nestalo. Císařův zástupce jménem Winkelmann jej několikrát vyslechl, měl zejména za úkol vypracovat přesný soupis alchymistových dluhů. V onom

Hrad Hněvín

výčtu se objevilo i jistých 15 000 kop míšeňských, na které si dělal nárok císař, Kelley však popíral, že by si někdy takovou částku od jeho milosti půjčil.¹⁷² Snad se jednalo o kompenzaci výdajů, které Rudolf investoval do jeho pokusů, možná již tehdy přestal věřit v alchymistovy transmutace.

---

¹⁶⁹ Z angl. originálu: „*The English alchemist who was recently been taken to Pürglitz as a prisoner, appeared to be in depths of despair, these latter days and refused to partake of food, so that it was feared he might die.*“ Tamtéž.

¹⁷⁰ Podle Svitáka ještě v letech 1594 – 1596 prováděl alchymické práce pro císaře a také se prý účastnil vojenského tažení Petra Voka proti Turkům. I. SVITÁK, Hledání, str. 43. Podobně též M. WILDING, A Biography, str. 76.

¹⁷¹ O Kelleyho statcích a dlužích viz následující kapitola.

¹⁷² Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

Ač „Engellender“ stále hovořil o své nevinně, zůstal v mosteckém vězení, aniž by však byl skutečně odsouzen. Nevíme, jak by to s ním dopadlo, kdyby se 1. listopadu 1597 nepokusil za asistence své ženy a bratra o útěk, který se ovšem nezdařil.¹⁷³ Kelley si zlomil nohu, a tak zřejmě požil jed a v přítomnosti své rodiny odešel z tohoto světa.¹⁷⁴

Možná zde zapracoval osud, možná náhoda, jisté však je, že také Kelleyho sok Jiří Popel z Lobkovic upadl v nemilost císaře a skončil rovněž za mřížemi. Jeho mocenské ambice již totiž překročily všechny meze, Popel chtěl zastoupit Viléma z Rožmberka po jeho smrti v úřadu nejvyššího purkrabího, ale dělal si zálsuk i na další posty a podle Josefa Janáčka dokonce i na královskou korunu.¹⁷⁵ Přítrž jeho rozletu učinil Rudolf na jaře 1593, kdy se Jiří pokusil zásadním způsobem ovlivnit zasedání zemského sněmu, přičemž do této vzpoury byl zapojen též jeho bratr Ladislav. Nejvyššímu hofmistrovi byly pochopitelně také zabaveny veškeré statky dle císařského nařízení z 30. března 1594: *„Nepochybujem, že o tom vědomost máte, z jakých těžkých věcí jsme těchto i minulých dnů urozeného Jiřího z Lobkovic před osobu naší císařskou obeslati ráčili: i poněvadž se nám týž Jiří z Lobkovic, uznávaje se vinen býti, na milost i nemilost dává, ukazuje toho z jistých příčin naše potřeba, pro kterouž vám milostivě poroučeti ráčíme, abyste ihned, jakž vás toto psaní naše dojde, tím nikoli vodkládajíc, na Libochovice sjeli, v týž statek se vším příslušenstvím se uvázali, i také lidi poddané pod správu a opatrování své vzali, a to, jakž při pokojích a zámku, tak i ve dvořích a jinde zpečetěním týchž pokojů i jinak dostatečně opatřili, aby odtud ničím až do dalšího našeho nařízení a poručení žádným způsobem hejbáno nebylo. A jestlipak těchto dnů nebo prve odkudžkoli, co kde odvezeno nebo odnešeno, vyptajíc se na*

---

¹⁷³ Podle některých autorů se Kelley pokusil o útěk z křivoklátského vězení a nohu si zlomil již tehdy. Např. Svátek říká, že mu musela být končetina amputována, a tudíž posléze nosil dřevěnou. J. SVÁTEK, *Anglický alchymista*, str. 153. Zde se ale patrně jedná o záměnu, neboť v pramenech Kelley nikde nefiguruje jako chromý, pomineme-li případnou vrozenou indispozici.

¹⁷⁴ Datum Kelleyho smrti není stoprocentní, ale je jisté, že po tomto datu se již nikde v pramenech nevyskytuje. Nevíme, z jakého důvodu si John Dee zapsal do svého deníku 25. listopadu 1595, že slyšel, že jeho přítel zemřel. Je možné, že později zjistil, že šlo o omyl. Nicméně se již o Kelleyem ve svých zápisech znovu nezmiňuje. Naopak lékař Borbonius tvrdil, že alchymista žil ještě roku 1598. Viz např. I. SVITÁK, *Hledání*, str. 31.

¹⁷⁵ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, str. 299 – 300.

to na všecko se vši pilností, dejte nám o tom ihned dnem i nocí skrze psaní vaše poddaně věděti.“¹⁷⁶ Ponejprv byl provinilému aristokratovi udělen dokonce trest smrti, ten byl však později zmírněn na doživotí, a tak byl vězněn postupně na Líčkově, v Kladsku a na Lokti až do smrti roku 1607.¹⁷⁷

Johanna Kelleyová se ani po manželově úmrtí stále nechtěla smířit s tím, že přišli téměř o veškerý majetek, a tak psala žalostné dopisy do české komory i přímo císaři, ale nebylo jí to nic platné. Rudolf si přál, aby se uchýlila do některého z pražských klášterů, to se jí však nezamlouvalo.¹⁷⁸ Po roce 1597 žila patrně nějakou dobu v Mostě a posléze v Praze v domě Jindřicha z Písnice.¹⁷⁹ Vysněné finanční kompenzace se nikdy nedočkala. Zemřela patrně roku 1606, bohužel však nevíme, kde odpočívá její tělo, podobně jako v případě Kelleyho. Michael Wilding hovoří o jejím epitafu, jehož autorem je prý Nicolaus Maius, podle textu je patrné, že je pohřbena někde v Čechách. Stojí v něm:

*„Já, Johana, jež jsem byla ženou filozofa Kelleyho,
zasažená proměnlivými životními osudy, odpočívám zde.
Čím větší kříž jsem nesla, čím více jsem trpěla,
tím větší bude sláva nebeská.
Anglie mi poskytla rodnou zem, česká půda hrob...“¹⁸⁰*

Na závěr bychom mohli zmínit také pár slov o Kelleyho nevlastní dceři Johaně Alžbětě. Jak víme, dotyčná získala své příjmení po zemřelém otci, známější však je pod přízviskem Vestonie. I tato žena vešla do dějin, ale poněkud v lepším světle než její otčím. Stala se totiž uznávanou básnířkou, a to dokonce první v českém království, do té doby

---

¹⁷⁶ Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, díl VIII., Praha 1895, str. 510.

¹⁷⁷ Ladislav z Lobkovic, jenž však již na podzim 1593 uprchl ze země, byl 26. ledna 1594 odsouzen v nepřítomnosti ke ztrátě života cti a majetku. O pádu Jiřího Popela z Lobkovic např. Josef JANÁČEK, Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987, str.305 – 310.

¹⁷⁸ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

¹⁷⁹ I. SVITÁK, Hledání, str. 35.

¹⁸⁰ Z angl. originálu: „I, Joanna, who had been wife to the philosopher Kelly, buffeted by the changing fortunes of the world, rest here. The greater the cross I bore, the greater the patient endurance, the greater the glory in Heaven. England gave me a native land, Bohemian soil a grave...“ M. WILDING, A Biography, str. 79.

totiž bylo toto „řemeslo“ vyhrazeno pouze mužům. Narodila se sice 2. listopadu 1582 v Anglii, ale prakticky celý život strávila v Čechách. První sbírka latinských básní jí vyšla již roku 1602, tedy v jejích dvaceti letech.¹⁸¹ O rok později se provdala za právníka u dvora Rudolfa II. Jana Leona z Eisenachu,¹⁸² který zachránil zbídačenou finanční situaci její rodiny, a porodila mu celkem sedm dětí. Možná právě častá těhotenství byla příčinou jejího brzkého úmrtí roku 1612. Její náhrobek bychom našli v malostranském kostele sv. Tomáše,¹⁸³ který nestvořil nikdo jiný než Nicolaus Maius.¹⁸⁴ Alžběta psala své básně v latině a dozajista na ní mělo vliv prostředí, ve kterém vyrůstala. Časté přesuny, mnoho návštěv z nejrůznějších zemí, andělské rozhovory, alchymistické práce, Kelleyho uvěznění, dluhy... To vše se muselo v její poezii určitým způsobem zobrazit. Podobně jako v případě nevlastního otce, i její život skrývá mnohá tajemství, a ačkoli se na její vazbu k Edwardu Kelleymu často zapomíná, je možné, že právě on ji přivedl k básnickému peru, a aniž by o tom sám věděl, vychoval jednu z nejtalentovanějších žen české renesance.

6.4 Zhrzený mág se vrací do Anglie

Kelleyho příběh je sice ukončen, musíme se však ještě podívat na osudy Johna Dee. Ten se totiž již roku 1589 rozhodl pro návrat do vlasti, a tak se cesty obou mužů rozdělily. Bylo zřejmé, že tím úspěšnějším z dvojice se v Čechách stal Kelley, a to nejen u císaře, ale zřejmě i u Viléma z Rožmberka. Ani andělské konverzace jej patrně nepřivedly ke kýženému cíli. Není tedy divu, že se na rozdíl od Edwarda nechal zlákat nabídkou

---

¹⁸¹ Její druhá sbírka Parthenicon se dočkala i českého vydání, viz Eduard PETRŮ (ed.), Alžběta Johanna Westonia, Proměny osudu, Brno 2003. Některé vybrané básně přeložil již František Ladislav Čelakovský, viz Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA, Rukověť humanistického básnictví v Čechách na Moravě, díl V., Praha 1982, str. 477. Celé její dílo viz Elizabeth Jane WESTON, Collected writings, Donald Cheney - Brenda M. Hosington (ed.), Toronto 2000. Zde najdeme její poezii v latinském originále i anglickém překladu.

¹⁸² A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA, Rukověť, str. 471.

¹⁸³ I. SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 116.

¹⁸⁴ M. WILDING, A Biography, str. 79.

královny Alžběty, která je i s rodinami zvala zpět domů, do „*britského ráje na zemi a nesrovnatelné monarchie*.“¹⁸⁵ 11. listopadu 1588 panovníci napsal, že se bude snažit přijet, a tak také udělal.

Dee trávil poslední dny v Čechách na Třeboni. Předal Kelleymu prášek, knihy, sklo i jakousi kost, aby to za něho odevzdal Vilémovi, na oplátku od něho dostal písemné propuštění ze služeb. Zdá se, že se s ním ani nerozloučil osobně, neboť Rožmberk již o něho nejevil zájem. Kelley dokonce v přítomnosti Jane přísahal, že vladař prohlásil, že by bývalo bylo lepší, kdyby Dee na Třeboň nikdy nepřišel.¹⁸⁶ Bohužel nevíme, zda mezi nimi proběhl nějaký konflikt nebo z jakého důvodu Rožmberk takto reagoval. Sluha Edmond Hilton obstaral v Praze na cestu devět maďarských koní i sedla.¹⁸⁷

Z deníkových zápisů vyplývá, že Dee viděl Edwarda Kelleyho naposledy 16. února roku 1589, kdy dotyčný odjel do Prahy. O necelý měsíc později, tedy 11. března se zklamaný muž definitivně rozloučil s českým královstvím a vydal se na cestu do Brém.¹⁸⁸ Delší dobu zůstal v Německu, doufal, že si to Kelley rozmyslí a vydá se za ním, aby se mohli vrátit do vlasti společně. Marně! Rodná Anglie jej musela 22. listopadu přivítat samotného. Čekal na něj nelehký úkol, bylo zapotřebí obnovit jeho velkolepou knihovnu, kterou v době jeho nepřítomnosti vzali útokem jeho bývalí přátelé, který si přivlastnili velký počet cenných svazků. Také jeho magický kámen byl zničen a prodán hluboce pod cenou, Dee vyčíslil celkovou škodu asi na 400 liber.¹⁸⁹ Navíc jej zřejmě začaly trápit ledvinové kameny, což si zapsal do svého deníku.¹⁹⁰ Věřil, že mu královna dopomůže k nějakému dobrému akademickému místu, aby mohl napravit svou reputaci, přál si též tiskárnu, kde by mohl vydat svá díla, a novou laboratoř. Alžběta však pro něho zřejmě

---

¹⁸⁵ Z angl. originálu: „*British Earthly Paradise, and Monarchie incomparable*.“ The British Library, Harleian MS 6986.

¹⁸⁶ Tyto informace viz E. FENTON, *The Diaries*, str. 238.

¹⁸⁷ Tamtéž, str. 238 – 239.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ E. FENTON, str. 246.

¹⁹⁰ Tamtéž, str. 257.

nakonec neměla tolik pochopení, jak se zprvu mohlo zdát. Dee se sice stal představeným kolegiátní koleje v Manchesteru, ale až roku 1595.

V každém případě jeho pověst, coby uznávaného vědce a odborníka byla díky směru, jakým se ubíraly jeho kroky v posledních letech, značně pošramocena a uvědomoval si to i on sám. Proto se pokusil učinit zásadní krok k vylepšení svého jména a vypracoval svou rehabilitaci,¹⁹¹ kterou chtěl později předat králi Jakuba I., jenž byl nástupcem Alžběty I. Celý dopis věnoval arcibiskupu z Canterbury, mimo jiné zde vyjmenovává díla, která napsal, ta, co vyšla tiskem, i ty ostatní, a prohlašuje, že vždy užíval „*dobré, zákonné, čestné, křesťanské a Bohem určené prostředky, aby dosáhl znalosti těch pravd, které jsou vhodné a nezbytné...*“¹⁹² Přál si, aby o jeho vinně rozhodl soud, ale nový panovník petici odmítl a Dee si tak musel vypít svůj kalich hořkosti až do dna. I tehdy se sice snažil pokračovat ve svých seancích, nikdy však již nedosáhl takových výsledků jako za dob spolupráce s Kelleyem.¹⁹³ Svého kolegu a přítele od odjezdu z Čech již nikdy nespatriil, pouze si s ním vyměnil pár dopisů. Ačkoli jej údajně Rudolf II. zval opět do svých služeb,¹⁹⁴ Dee už se touto nabídkou nedal zlákat. Zemřel v Londýně 26. února 1609 a byl pohřben v Mortlaku, kde strávil velkou část svého života.

Edward Fenton správně podotýká, že to, co bychom dnes nazvali magií, John Dee vnímal jako propojení vědy a víry, jeho filozofie však představovala v západním myšlení definitivní tečku za snahou skloubit tyto dva nesourodé světy.¹⁹⁵ Jeho apokalyptické vize se nikdy nenaplnily, on však až do poslední chvíle věřil ve svou pravdu. Možná by byl překvapen, že i po několika staletích se najdou jedinci, které zajímá jeho myšlení a kteří se vytrvale snaží přijít na to, jaký smysl měly rozhovory s anděly.

---

¹⁹¹ Poprvé byla vytištěna roku 1599 v Londýně.

¹⁹² Z angl. originálu: „*good, lawfull, honest, christian, and divinely prescribed meanes, to attaine to the knowledge of those truthes, which are meet, and necessary...*“ Theatrum Orbis Terrarum (edd.), John Dee, A letter, containing a most briefe Discourse Apologeticall, etc., Amsterdam 1973, nestr.

¹⁹³ J. H. PETERSON, John Dee's Five Books, str. 33.

¹⁹⁴ E. FENTON, The Diaries, str. 275.

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 326.

7. MAJETEK A DLUHY EDWARDA KELLEYHO

A JEHO ŽENY JOHANY

Ačkoli Kelley pocházel z chudších majetkových poměrů a jeho irský šlechtický původ byl patrně jen smyšlený, s příchodem do Čech se situace mění. Nejen, že jej císař obměnil rytířským titulem a mohl se honosit přídomkem de Imany, ale podařilo se mu zde též nashromáždit poměrně slušný majetek, jehož výše bývá nejčastěji odhadována na 100 000 kop.¹ Na druhou stranu dokázal napáchat také celou řadu dluhů, což sice v oné době nebylo nic neobvyklého, jemu se však tato skutečnost stala osudnou.

7.1 „Engellender“ získává v Čechách statky

Když Edward Kelley spolu s Johnem Dee přijel roku 1584 do Prahy, ubytovali se, jak již bylo řečeno v domě Tadeáše Hájka z Hájku na rohu Betlémského náměstí, jenž byl nazýván Zelený pahorek² a stál „vedle koleje krále Václava“.³ Není známo, jak dlouho využívali pohostinství tohoto muže, ani zda za ubytování platili či byli Hájkovými hosty, patrně si poté na nějaký čas pronajali dům v Solné ulici od Kristiána Koldína.⁴ Je možné, že bydleli též v paláci Viléma z Rožmberka. Jak víme, byl to právě tento jihočeský velmož,

---

¹ Viz např. Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo. Opožděná recenze díla Elizabethy Johanný Westonové, 1582 – 1612, Praha 1994, str. 64 či Josef SVÁTEK, Anglický alchymista Kelley v Čechách, in: Obrazy z dějin českých I. Praha 1891 str. 145.

² Peter H. MARSHALL, Magický kruh Rudolfa II. Alchymie, astrologie a magie v renesanční Praze, Praha 2008, str. 145.

³ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. H 199/4. Tadeáš Hájek z Hájku vlastnil též dům na Novém Městě pražském. Viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. H 199/1.

⁴ Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 18. Michael Wilding uvádí, že dům si pronajal Dee, o Kelleyem se nezmiňuje, je tedy možné, že Kelley ještě nějakou dobu setrval u Hájka. Viz Michael WILDING, A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee, in: Stanton J. LINDEN (ed.), Mystical Metal of Gold, New York, 2007, str. 47.

kdo jim umožnil po prožitých peripetiích roku 1586, aby se mohli vrátit zpět do Čech a uchýlit se na jeho třeboňský zámek. Zde bychom oba pány našli v letech 1586 až 1589. Patřili mezi vážené hosty a tomu také odpovídalo jejich postavení, již jsme se zmínili o tom, že v této rezidenci obývali celé jihozápadní křídlo „hořejšího“ zámku, přičemž Kelleymu náleželo prestižnější druhé patro.⁵

Je zřejmé, že jedním z hlavních Rožmberkových zájmů byla výroba zlata, možná právě proto vzdal Kelleymu některé statky, které se nacházely v blízkosti jílovských zlatých dolů.⁶ Tento akt se uskutečnil 9. dubna 1590.⁷ Jednalo se konkrétně o dvůr na Nové Libni, k nimž patřili vsi Okrouhlo, Záhořany, Obora, Bohulibí, Olešek, Petrov, Třepšín, Kamenná vrata a Hodkovice a rovněž dvůr ve vsi jménem Liběň (či Liběřice). Veškeré statky byly pochopitelně se vším příslušenstvím, našli bychom zde louky, pastviny, zahrady, lesy, chmelnice, rybníky, mlýny i kovářské hutě. V jedné z vesnic náležejících k Liběni byl též nově zbudován ovčín, v samotné vsi se pak nacházela farnost. Tyto statky byly později odhadnuty na 34 369 kop a 30 grošů míšeňských. Vilém z Rožmberka zakoupil Liběň i s příslušnými vesnicemi od Markéty Říčanské z Liběchova,⁸ bylo však třeba získat také jejich dědičnou držbu, v čemž mu Rudolf II. vyhověl a v mandátu z 6. února 1585 nařizuje nejvyššímu komorníkovi a nejvyššímu písaři království českého, aby zanesli do desek zemských, že Vilémovi z Rožmberka, jenž je „...na Českém Krumlově správce a vladař domu rožmberského, nejvyšší purkrabě pražský, tejná rada naše (...), za jeho mnohé, starodávné, pilné, stálé, užitečné, platné, pracné a věrné služby (...) jemu, dědicům a budoucím jeho z plnosti moci naší císařské, jakžto král český, jmenované

---

⁵ Viz tato práce, str. 75.

⁶ Na území Viléma z Rožmberka probíhali horní práce v blízkosti Liběně a vesnic Kamenná Vrata, Obora a Bohulibí. Za všechny můžeme jmenovat např. důl sv. Barbory u Kamenných Vrat či Radlický důl u Liběně. Těžba probíhala též přímo v Jílovém. Viz Václav ČIHÁK, Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, Praha 1948, str. 155.

⁷ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2. Není-li uvedeno jinak, pocházejí údaje v této kapitole ze zmíněné signatury.

⁸ Národní archiv v Praze, fond DZV 67, J 9.

vesnice – ves Novou Libeň s dvorem poplužním, s poplužím, ves Okrouhlo, ves Bohulibí, ves Olešek, ves Hodkovice, tolikéž ves Záhořany, ves Kamenná Vrata, ves Oboru, ves Petrov, ves Hořelici a ves Třepšín (...) s lidmi a sirotky osedlými i neosedlými, aneb z těch gruntů zběhlými, s dvory kmetčími, s krčmami, s platy, kuřmi, vejci, robotami, dědinami ornými i neornými, lukami, pastvami, lesy, porostlinami, rybníky, mlejny, potoky, strouhami, vodotočinami, i se vším zvůlím, plným panstvím, plnou vrchností a sumou, se vším a všelijakým týchž vesnic příslušenstvím, tak a v témž plném právě v týchž mezích a hranicích, v nichžto nadepsané dědiny zápisné a komorní záležejí, a tím vším způsobem, jakž jsou toho předešlí držitelové v držení a užívání byli (...) k pravému a zpupnému dědictví dali jsme a touto relací dáváme, a to k jmění držení, prodání, dání, zastavení, odkázání a učinění s tím se vším jako svým vlastním a zpupným dědictvím...“⁹ Zápis do desek zemských byl následně učiněn 13. února 1585. Podle Augusta Sedláčka měl již roku 1582 jeden statek ve vsi Libeň náležet k Libni,¹⁰ ve vsi totiž existovaly dvě tvrze, neboť byla v polovině 15. století rozdělena na „dva samostatné majetkové díly“¹¹. Veronika Kucrová však uvádí, že měl Jiřík Karban z Olšan zastavit celou ves kvůli dluhů až Vilémovi z Rožmberka, mohlo to tedy být nejdříve roku 1584.¹² Je jisté, že tato lokalita musela být pro Kelleyho atraktivní, neboť kupříkladu v Zahořanském potoce nad Libří se rýžovala zlata ruda.¹³

Pro představu, jak celý novolibeňský statek vypadal, nám může sloužit popis brežanského a libeňského panství z roku 1561, který je uložen v Třeboni,¹⁴ či inventář z Nové Libně,¹⁵ jenž pořídil Alexander Celler z Rytty v roce 1596, když tam byl nařízen

---

⁹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. R 58/29.

¹⁰ August SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království českého, díl XV., Praha 1998, str. 216 – 217.

¹¹ Veronika KUCROVÁ, Vývoj intravilánu obce Libře v Dolním Posázaví v 16. až 19. století. Bakalářská práce na FFUK 2008, str. 10. Veronika Kucrová rovněž zmiňuje, že „dělení zemanských statků mezi několik vladyků (...) je typické pro širší krajinu Benešovska a Podblanicka.“ Tamtéž.

¹² Tamtéž, str. 11.

¹³ Tamtéž, str. 9.

¹⁴ SOA v Třeboni, Cizí statky – registratura, i. č. 22.

¹⁵ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/14.

jako královský komisař. Oba doklady jsou tedy z doby, kdy Kelley neměl statek v držení, i tak jsou pro nás bezpochyby cenné.

V prvně zmiňovaném popisu se dočteme, že zápisná tvrz Nová Libeň je „*dobře s pokojemi, světnicemi, komorami, sklepy vystavěna*“, dále k ní patří „*dvůr se stodolami, chlívy, maštalemi*“. Každoročně se v zimě seje pšenice a žito a na jaře ječmen, hrách a oves. Chová se zde hovězí dobytek, vepří i ovce, neschází ani výnosná chmelnice. Dále „*při tvrzi jest pivovar a sladovna dobře vystavěný, ale na ten čas se ho nepožívá, nebo krčmy, kteréž jsou prve k němu náležely, k pivovaru břežanskému jsou obráceny*.“ Součástí je též mlýn v Záhořanech a jeden zvaný Tošnarovský, oba se dvěma moučnými koly. Ve výčtu se dále nachází potok, ve kterém „*mřeňů a raků drahně jest*“, a k němu další dva, devět rybníků, louky a lesy dubové i borové. Na statku se pěstuje rozličné ovoce – hrušky, jablka, švestky, višně i třešně. Nalezli bychom také větší či menší opeřence. Oproti tomu Cellerův inventář nabízí mimo jiné vcelku podrobný výčet nábytku a dalšího zařízení na Nové Libni.¹⁶ Z urbáře z roku 1584¹⁷ můžeme zjistit počty osdlých v jednotlivých vesnicích, dozvíme se též, že například svatojiřský úrok se pohyboval v rozmezí od 7, 5 až po 148 grošů českých. Jistý úředník Václav z Třepšína naopak dle záznamů úroky neplatil, nedával slepice, vejce ani nerobotoval.¹⁸ Dále máme k dispozici také inventář a urbář z roku 1591, tedy z doby jeho uvěznění na Křivoklátě.¹⁹

Chceme-li sledovat další majetek manželů Kelleyových, nemusíme se na mapě příliš posouvat, nedaleko se nalézá městečko Jílové, ve kterém tito vlastnili hned několik nemovitostí.²⁰ Ivan Sviták tvrdí, že „*právo těžby bylo vázáno na vlastnictví domů*

---

¹⁶ Kompletní inventář z roku 1596 viz Přílohy.

¹⁷ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. R 58/29. Edice urbáře viz Přílohy.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Národní archiv v Praze, fond SM – Urbáře, kniha 50.

²⁰ Ivan Sviták uvádí, že Kelley vlastnil v Jílovém 12 domů. I. SVITÁK, Malostranská Sapfo. Opožděná recenze díla Elizabethy Johanny Westonové, 1582 – 1612, Praha 1994, str. 64.

v *Jílovém*²¹, což by vysvětlovalo vysoký počet domů, které zde Kelleymu patřily. Každopádně místní obyvatelstvo údajně nedobře snášelo jeho chování a také fakt, že měl monopol na některé zboží. Jílovští si na něho proto stěžovali u královské komory.²² Prý si ve městě založil kupříkladu chov kohoutů, což údajně vzbudilo zdání, že zde provozuje magii, neboť „...z kohoutích vnitřností se také hádala budoucnost podobně jako z krve podřezaných čerstvých kohoutů.“²³ Obdobnou zprávu podává též jílovský hormistr Eliáš Günther, jenž píše, že „nějaký Angličan skoupil ve městě 12 domů, pivovar, též mlýn a prováděl zde monopol na újmu a kažení měšťanů.“²⁴ Hormistr jej zároveň vinil ze špatného stavu v Jílovém. Je pravděpodobné, že Kelley začal zkupovat domy ve městě, až poté co získal statky od Rožmberka. Václav Čihák v Pamětech královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů uvádí, že si tam Edward Kelley koupil „...za 4300 kop grošů míš. dvůr řečený Fumberk, nyní č. 53, pivovar a mlýn, později ještě Markvartovský dům čili Starou minci s Hrádkem, dům Hořický s pivovarem a dům Karbanovský s mlýnem pod městem i několik jiných domů...“²⁵

Je pravděpodobné, že některé domy v Jílovém patřily pouze Johaně. Ona sama později prohlašuje, že dvůr s pivovarem v hodnotě 5000 tolarů nebyl majetkem jejího manžela, nýbrž její, a že veškeré své příjmy z Jílového, klenoty za 6000 tolarů a další jmění investovala do rekonstrukce statku Nová Libeň.²⁶ Její vlastnictví jílovských nemovitostí nám potvrzuje též spor, který měla s jistým Jeronýmem Ragerem z Ragersperku, k němuž se dostaneme později.²⁷ O tom, že Johana figurovala ve veškeré

---

²¹ I. SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 64.

²² J. SVÁTEK, Anglický alchymista Kelley v Čechách, in: Obrazy z dějin českých I. Praha 1891, str. 145 či V. ČIHÁK, Paměti, str. 155.

²³ P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 123.

²⁴ V. ČIHÁK, Paměti, str. 155.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2. Také Ivan Čihák uvádí, že některé „zboží“ v Jílovém patřilo Johaně. Tamtéž.

²⁷ Domněnka Ivana Svitáka, že veškerý majetek v Jílovém ve skutečnosti patřil Kelleymu a Johaně byl připisován jen na oko, není podložena žádnými konkrétními fakty. Viz Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 65. Snad by tomu mohla nasvědčovat událost, kdy se Kelley dostavil v záležitosti exekuce Johaniných

dokumentaci k uvedenému sporu jako majitelka domů v Jílovém, není pochyb. Možnou skutečnost, že tyto statky nebyly pořízeny z Johaniných výlučných prostředků, tedy z věna, však nemůžete potvrdit ani popřít.

Kelley také vlastnil nemovitosti v Praze, konkrétně si pořídil dva domy na Novém Městě na tehdejší Dobytčím trhu, mezi nimi i známý Faustův dům, který zakoupil patrně roku 1589 od někdejšího osobního lékaře Ferdinanda I. Johanna Koppa von Raumenthal, právě proto byl tehdy zván „Kopovský“. Dotyčný se jej musel vzdát, jak jinak než kvůli dluhům. Kelley zde však pobýval i s rodinou již dříve.²⁸ Není divu, vzhledem ke Koppově povolání se zde nacházela vybavená laboratoř, která mu jistě přišla vhod. Po prvním propuštění z vězení se však zřejmě přestěhovali se do domu na Jánském vršku, ke kterému se rovněž váže řada pověstí. Není známo, že by tento dům byl v Edwardově vlastnictví.

Kelley získával finance jednak hospodařením na vlastních statcích a pobíráním příslušných důchodů, ale zřejmě se také v Jílovém zabýval těžbou zlata. Ačkoli v této době již bylo jílovské dolování za zenitem,²⁹ jistě tak přišel k nemalé částce a možná mohl občas získat nějaké to zlato takříkajíc „bokem“. Problém nastane, chceme-li zkoumat finanční odměny či plat, který Kelley dostával od svých chleboďárců. O tom, že by Vilém z Rožmberka nebo Rudolf II. vypláceli Kelleymu nějakou pravidelnou částku, totiž nemáme bohužel žádné zprávy. To však neznamená, že by alchymista takříkajíc vyšel naprázdno. Podle jisté zprávy pražského agenta rodiny Fuggerů „rožmberská účtárna

---

domů k městskému soudu v Jílovém, aniž by měl od své ženy plnou moc. Jeroným Rager, jenž chtěl pochopitelně jednat přímo s majitelkou, byl právem dotčen: „*V pondělí po neděli Cantate, když jsem se u vás při právě postavil, tu jest urozený pan Edwardus touž věcí, co nyní jich milosti suplikovati na místě též Johany Kelleusové bez ukázání od ní plnomocenství směl jest oznamoval...*“ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. R 173/1. Toto Kelleyho chování bych však spíše přikládala jeho suverenitě a aroganci, než faktu, že jednoduše přišel bránit svůj majetek. Konec konců, ať už byl vlastníkem kdokoli, není nic divného na tom, že Kelley hájil zájmy své rodiny.

²⁸ Viz Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 18.

²⁹ Václav Čihák nám zprostředkoval zprávu Lazara Erckera, nejvyššího hormistra, který jílovské doly považoval za „*nejvzácnější a nejnádhernější zemský klenot. Kdyby se jich někdo řádně uchopil, jistě by bez vší pochyby byly zaplacený všechny náklady a ještě by hory poskytly zemi znamenitý přebytek, jak tomu kdysi bylo. Avšak bez zvláštních velkých nákladů nelze z těchto dolů nic plodného učiniti.*“ V. ČIHÁK, Paměti, str. 152.

*zjistila, že Angličan přišel pana z Rožmberka na více než tři sta tisíc zlatých.*³⁰ Je tedy pravděpodobné, že Kelleyho odměna byla spíše příležitostná, snad podle výsledků jeho práce.

7.2 Alchymista se topí v dluzích

Jak víme, právě v době, kdy byl Kelley takřka na vrcholu svých úspěchů, přišel zvrat a novopečený rytíř skončil za mřížemi. Ponecháme-li stranou příčiny uvěznění, jistě nás zaujme způsob, jakým Rudolf nechal svého donedávna oblíbeného alchymistu zatknout. Jak jinak než ve velkém stylu! Císař dal vypravit zvláštní poselství v čele s Gregorem Bönlem, jenž mělo jediný cíl – zadržet Kelleyho v Soběslavi. Skupina čítala 25 osob, z toho 12 vojáků, a k dispozici měli 4 vozy s 16 koňmi. Z Prahy vyrazili 2. května 1591 směr Benešov, kde také přenocovali, a do Soběslavi dorazili hned druhý den k večeru. V sobotu už mohli i se zajatcem putovat zpět, po několika zastávkách dospěli 6. května ke Křivoklátu, kde zanechali Kelleyho v rukou hejtmana a vrátili se do Prahy. Celá tato výprava včetně stravy, noclehů, krmiva pro koně, nejrůznějších odměn a dalších výdajů přišla na 227 tolarů a 7 ½ groše. Je zjevné, že se jednalo o vcelku nákladnou záležitost. Pozoruhodný je též počet osob, které v této „operaci“ figurovaly.

Angličanův pobyt v Čechách zkrátka provázela řada neobvyklostí. Již bylo řečeno, že Kelley disponoval velmi slušným majetkem, což vzhledem k jeho anglickému původu v dané době jistě nebylo běžné. Zdá se, že se zde mnoho jeho krajanů nenacházelo, jinak

---

³⁰ P. TOUFAR, Deváté setkání, str. 124.

by označení „Engellender“, které se v pramenech často opakuje, bylo jaksi matoucí.³¹ Nutno říci, že si Kelley a jeho rodina svého postavení užívali a že žili na vysoké úrovni. Není divu, že návrat do reality po jeho uvěznění byl poněkud zdrcující. Johana se ne a ne smířit s tím, že musí jíst pouze kravské maso, když byla zvyklá na lepší. Jakmile byl Kelley v roce 1591 poprvé zatčen, ocitla se jeho rodina v domácím vězení a statek Nová Libeň císař dočasně zabavil. Kelley tedy netěžil zlato, nepobíral důchody a navíc se počali ozývat jeho věřitelé, neboť dluhy pochopitelně během pobytu ve vězení narůstaly.³² Johana marně prosila o milost: „*I poněvadž milostiví páni k té takové těžkosti i starosti, ano i nemoci své a dítek mejch jeho milost císařská pán nás všech nejmilostivější manželů mému statek odníti a komisaře tam naříditi ráčil. Já pak jak sama sebe s dítkami svými tak i*

Věž Huderka na Křivoklátě

manžela mého živiti, jemu na vychování každého týhodne tři kopy dávati a ve velké závady se dávati musím a z toho statku k obživení mému mně se nic nedává, než toliko někdy kus masa kravského v skrovnosti uděluje, jemuž sem já neobvykla a jísti ho nemohu...“³³

Kelley byl nucen strávit roky 1591 - 1593 ve věži Huderce na Křivoklátě a vzhledem k tomu, že se za pobyt ve vězení platilo, musela jeho žena dávat týdně 3 kopy na jeho

„vychování“, jak sama uvádí. Dle císařského nařízení jí sice měli úředníci na Nové Libni z důchodů statků vyplácet 40 kop grošů měsíčně, to však pro ni byla slabá záplata. Navíc jí

³¹ Pozoruhodná je zmínka Henryho Wottona, jenž podával zprávu z Prahy do Anglie v době Kelleyho prvního zatčení, který tvrdil, že se v české metropoli nachází mnoho Angličanů, otázkou je, jaký počet si máme za jeho slovy představit. The British Library, MS Lansdowne 68.

³² Ivan Sviták hovoří o věřitelích z židovské obce, tuto hypotézu pochopitelně nelze vyloučit, rovněž však pro ni, dle mého názoru, scházejí podklady. Viz Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 22.

³³ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2. Nedatovaný dopis.

tato „penze“ nebyla vždy odevzdána, tak jak měla, na což si opět stěžovala do české komory. Psala, že jí navíc písař důchodní nedává vždy dobrou minci a chtěl po ní úplatek, jednou jí dokonce „*nehodný a falešný tolar odvedl*“³⁴ a i dalšími způsoby jí zkoušel podvést. Česká komora proto opakovaně upomínala Václava Čimelického, správce novolibeňského statku, aby se postaral o to, aby jí skutečně vždy na přelomu měsíce bylo vypláceno 40 kop grošů míšeňských či tolarů v dobré minci.

Zmiňovaný Václav Fuks Čimelický zřejmě nebyl moc spolehlivý správce, neboť se k císaři donesla zpráva, že se na statku ne příliš dobře hospodařilo, dříví v lese se zbytečně kácelo a Čimelický prý též nějaké to dřevo prodal z přízně jednomu služebníkovvi, aby z něho mohl udělat vory. Rovněž se mělo bez dovolení investovat na opravu nějakého rybníka. Navíc se na Libni nacházejí minimálně tři další úředníci, ačkoli by to všechno mohla zvládnout jedna osoba, přičemž důchody sotva postačují, aby jim mohlo být zapláceno za služby a na „vychování“. Proto byli z císařova rozkazu na statek posláni komisaři, aby se „*na to na všecko, což se nadpisuje, a každú věc obzvláště z pilnosti bedlivě vyptali*...“³⁵ Správce byl již předtím napomínán, aby do buchhalterie komory české zaslal tzv. „počet“, aby měl císař přehled o hospodaření na statku, mimo to jej komora důrazně upozornila, aby učinil přítrž všem nepravostem, které se na Nové Libni dějí, neboť různí služebníci prý hledí „*všelijakých obchodů a svýho vlastního (...) více, nežli užitků jeho milosti*...“³⁶ Varování zřejmě nepomohlo, a tak byli na statek nařízeni komisaři Alexander Celler a Daniel Koch, aby provedli kontrolu.

Po propuštění si Kelley vymohl navrácení svých statků, o čemž nám zanechal zprávu sám Rudolf II.: „*Věděti milostivě dáváme, že jsme Edwardovi Kelleovi, Engellenderu, na jeho poníženú prosbu a z jistých příčin tu milost učiniti a jemu statek*

---

³⁴ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/13.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

novolibeňský, v čemž a jak nyní postaven jest, kromě peněz hotových, což jest se těch posavad z téhož statku sešlo, k zase postoupení a užívání povoliti ráčili...“.³⁷ Císař sděluje, že Angličanovi navrací majetek „z jistých příčin“, můžeme se pouze domnívat, zda se jedná jen o bezvýznamnou formuli či zda měl panovník pro Kelleyho přeci jen trochu slabost a uvědomil si, že by se mu jeho služby mohly ještě hodit. I tak byl ale alchymista nucen nějak řešit svou tíživou finanční situaci, rozhodl se tedy prodat některé nemovitosti. Tento krok však jistě dobře uvážil, neboť majetek zůstal v rodině – kupující totiž nebyl nikdo jiný než Ludmila Kelleyová, manželka jeho bratra Tomáše. Johana píše o prodeji do české komory: „...*pan Edward Keley pan manžel můj prodal paní Ludmile Kelleové pana Tomáše Kelle z Imany bratra svého manželce (...) dva domy v Novém Městě Pražském proti klášteru, jenž Slovanský se jmenuje nad ouvozem, jeden nárožní, jenž slove Kopovský, a druhý vedle něho po pravé straně ležící se zahradami i se vším příslušenstvím týž pan Edward Kelley manžel můj svrchu psané paní Lidmile pana Tomáše Kelle manželce dal a postoupil k jmění držení a dědičnému vládnutí.*“³⁸

Po prodeji se patrně přestěhovali na již zmiňovaný Jánský vršek, odkud měl Kelley alespoň blíže na Hrad. Mohlo by se zdát, že pohroma byla zažehnána, klidné období však nemělo dlouhého trvání. V letech 1594 – 1596 si Edward takřkajíc půjčoval, kde mohl, což by nevadilo, pokud by jej někteří netrpěliví věřitelé nepohnali k soudu. V kombinaci s domnělým konfliktem s Jiřikem Hunklerem zde byl další důvod pro jeho uvěznění. Jak víme, stalo se tak 1. listopadu 1596, ať už tomu bylo z jakékoli příčiny. Ještě před zatčením prodal Kelley další část majetku své švagrové, stalo se to ve středu 3. dubna: „*Já Edwardus Kelleus z Imany, rytíř zlaté ostruhy a na Nové Libni a Libři, římského císaře jeho milosti rada známou činím tímto listem obecně přede všemi, a zvláště kdež jej slyšeti*

---

³⁷ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/13.

³⁸ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2. Tento dopis však bohužel není datován, je tedy možné, že k prodeji došlo až roku 1596.

náleží, že dobrovolně s dobrým mým rozmyslem a jistým vědomím slovutné Lidmile Kelleové, manželce urozeného pána Tomáše Kellea z Imany bratra svého manželce, dědicům a budoucím jejím, i tomu každému, kdožby tento list handfestní sobě s dobrou vůlí od nich odevzdaný měl, dva dvory selské a jednu chalupu ve vsi Hodkovicích, jenž slovou první Radovský s dotčenou chalupou a druhý Prokšovský, k kterýmžto dvorům půl pata dědiny náleží, k prvnímu dva lány a k chalupě půl lánu, k druhému pak též dva lány s dědinami, ornými i neornými lukami, pastvami, s průhony všelijakými, porostlinami, zahradami a což k těm dvorům a týž chalupě od starodávna náleží, nic sobě na týchž dvorcích a chalupě, žádného panství ani moci sobě, dědicům a budoucím svým nepozůstávajíc, s plným panstvím dotčené paní Lidmile Kelleové, dědicům a budoucím jejím jsem prodal, a to za jeden tisíc kop grošů českých, peněz hotových, mně zcela a zouplna zaplacených....“³⁹ Tento list stvrdili svým podpisem též Bartoloměj Panvič z Lomnic a Hynek Hruška z Března.

Zmínila jsem, že hlavní příčinou Kelleyho zatčení byly dluhy, pojďme se tedy podívat, jaké pohledávky mu byly připisovány. Pokud pomineme dluh císaři, o kterém ještě bude řeč, měl „Engellender“ dva hlavní věřitele, kteří se o své peníze také nejčastěji hlásili. Jedná se o Jana Fridricha Hofmana z Grinpichlu a Střechova⁴⁰ a Blažeje Stava, měšťana Nového Města pražského. Prvně jmenovaný převzal dluh 3380 tolarů a 70 krejcarů po Janu Zikmundu Wagenovi, který úpis taktéž zdědil po svém otci Balthasaru Wagenovi z Wagensperku. Edward Kelley se u Balthasara Wagensperka zadlužil 2. ledna 1595, přičemž v květnu téhož roku stvrdil vlastnoručním podpisem na Nové Libni jeho synu, že částku uhradí do 19. listopadu 1595 i s úroky. Tak se ale nestalo, jak dosvědčuje list, ve

---

³⁹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

⁴⁰ Hofmistr knížectví štýrského a dědičný maršálek knížectví rakouského a štýrského, císařský rada a purkrabí v Štýru, komorník arciknížete a krále polského Maximiliána, roku 1597 obdržel inkolát, o čtyři roky později si koupil Želiv v Čechách od Prokopa Dvořeckého z Olbramovic, v Praze na Malém Městě držel 2 domy. Viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147 a Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XI., Praha 1998, str. 462.

kterém Jan Fridrich Hofman pohání v úterý po památce Šimona a Judy 1596 Edwarda Kelleyho ze 3380 kop a k tomu ze tří úroků pololetních, přičemž až do sv. Havla roku 1597 se dluh vyšplhal na 3950 kop 34 grošů míšeňských.⁴¹ To je také částka, kterou bere v potaz česká komora.

Druhý zmiňovaný Blažej Stav požadoval zpět 1100 kop, jeho nároky také dokládá dlužní úpis, který pro něho a jeho ženu Martu vyhotovil Kelley latinsky 15. prosince 1594.⁴² Dále byl alchymista podle soupisu české komory dlužen 300 kop Tomášovi von Gera, 350 kop panu z Bíbrštejna a 30 kop krejčímu z Nového Města pražského.

Do problémů se dostala též Kelleyho choť, neboť již zmiňovaný Jeroným Rager z Ragersperku žádal zvod⁴³ jejích domů v Jílovém, jelikož mu dlužila jistou částku.⁴⁴ Zřejmě se však nejednalo o nějakou její půjčku, nýbrž o starou pohledávku, jež byla spjata přímo s nemovitostí. Dluh vznikl kdysi mezi Jeronýmem Ragerem a Mikulášem Lvem za přítomnosti Jindřicha z Písnice. Paní Kelleyová pak zakoupila, jak sama uvádí, „některé domy s jich příslušenstvím za jistou sumu peněz“⁴⁵ od pana Martina Klugera, jenž se stal majitelem statků, které měl předtím v držení Mikuláš Lev. Bohužel nám Johana blíže nespecifikovala, o které domy se jednalo, ani jak vysoká byla částka, kterou zaplatila. Jisté však je, že již v době koupě se stala dlužnicí, jak říká: „...a co závad starejch od mnoha let na týchž domech bylo, knihami městskými zjištěných, ty jsem zaplatiti měla a mám, mezi kterýmižto závadami náleží také dva dluhy panu Jeronýmu Ragerovi, o kterýž velmi tuze na

---

⁴¹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

⁴² Podle záznamů komory dlužil Kelley Blažejovi Stavovi 1200 kop, ale vzhledem k tomu, že sám Blažej i Johana Kelleyová uvádějí shodně částku 1100 kop, jedná se v případě soupisu české komory patrně o omyl, který způsobil sám Kelley, jenž se, jak sám říká, spletl a v jedné zprávě uvedl o 100 tolarů více. Kelleyho vysvětlení nám podává Johan Winklman, jenž s ním o jeho dluhích hovořil v Mostě: „... dem Blasi Melzer auf der Neustadt sei er schuldig 1100 Thaler laut seines hieraufgemachten Schuldbriefs, sagt danebener habe sich in seinem nechstgegebenen Bericht, darim er sich, zu 1200 Thaler bekennt, um 100 Thaler geirret.“ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

⁴³ Zvod znamená ve starém českém právu 2. stupeň exekuce nemovitosti.

⁴⁴ Spisy k tomuto sporu viz Národní archiv v Praze, fond Stará Manipulace, sign. E 11/13 a sign. R 173/1.

⁴⁵ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. E 11/13.

*mne nastupuje...*⁴⁶ Johana se hájí tím, že Martin Kluger jí přiměl k podpisu smlouvu podlým způsobem: „...*uvedši mne pohlaví útlé ženské svou úlisnou řečí v smlouvu, a davši ji do knih městských města Jílového, jíž jsem já, nerozuměje mnoho řeči české, nerozuměla, zapsati...*“⁴⁷ Navíc předchozí majitel měl prý již 50 kop míšeňských před svou smrtí sám složit, což však Rager nebere v potaz, ačkoli na to Klugerovi vystavil vlastnoruční kvitanci. Pokud by mu však kvitance byla předložena, byl by ochoten onu částku z dluhu odečíst, dotyčné potvrzení se ale nacházelo v domě nebožtíka Klugera na Novém Městě pražském a vdova a páni poručníci jej odmítli vydat. Johana je též rozhořčena, že po ní Rager chce i úroky, ačkoli se dříve nikdy neplatily. Každopádně měla podle smlouvy trhové hradit každý rok určitou sumu peněz, což neučinila a jejímu věřiteli nezbyvalo, než žádat konfiskaci oněch domů. Usnesení městského soudu v Jílovém z 10. května 1596 bylo takovéto: „...*poněvadž přítomna není a psaní jest jí v známost uvedeno, protož ušetřující sobě dobrého sousedství nyní té věci se ještě odkládá do dvou neděl...*“⁴⁸

Ačkoli byl soud odročen, je zřejmé, že se Johana dostala do nelehké situace, a nezbyvalo, než se obrátit takříkajíc na vyšší místa. V průběhu jara roku 1596 několikrát žádala českou komoru, aby jí dali více času na zaplacení a rovněž aby jí osobně byl vydán originál Ragerovy kvitance na již uhrazenou částku nebo „*hodnověrný výpis*“, neboť je přesvědčena, že nikdo jiný na něj nemá nárok. Jedenkráté píše latinskou suplikaci, aby bylo s placením počkáno, též Kelley. Jeho žádost byla u císaře vyslyšena, a tak Rudolf ve svém mandátu Jílovským nařizuje, aby „*pro neúrody roku loňského a jiné některé své nepřiležitosti*“ posečkali až do sv. Havla. Purkmistru a radě města Jílového dává na vědomí: „...*poroučeti ráčíme, abyste všecky její věřitele a zvláště toho, kterýž zápis na*

---

⁴⁶ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. E 11/13.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. R 173/1.

*gruntě jejím má, neprodlévajíc před sebe povolali, jim milostivou přímluvu naší v známost uvedli...“.*⁴⁹

Na základě doporučení české komory měl proběhnout v Jílovém soud, kam se dostavili oba hlavní aktéři zřejmě v průběhu roku 1597, neznáme přesný verdikt, paní Johana s ním však každopádně nebyla spokojena, neboť hned 4. května 1598 byla do komory doručena její ponížena suplikace, ve které uvádí, že ještě neuplynul od rozsudku rok a den a že má stále možnost statek vyplatit, než jí bude „zveden“. Johana také podala odvolání, Ragerovi se samozřejmě apelace nezamlouvá a nechápe, proč by se měly znovu řešit záležitosti statku, o který již jeho protihráčka přišla: *„I poněvadž jest pod týmž soudem táž paní Johana všecken statek, kterýž jest u vás v Jílovým měla, již odbyla a ku právu vašemu ani kterému jinému zde v království tomto usedlá není. Nadto vejšěji zde v městech pražských vůbec se mluví, že jest táž paní Johana po spuštění ze zámku jeho milosti císařské na hradě most[ec]kém manžela jejího ihned z království tohoto ujela.“*⁵⁰ Rager je sice připraven apelaci akceptovat, ačkoli nevidí důvod: *„...nemajíce já již sobě původu, s kým bych se souditi měl...“*⁵¹

Jak vidíme, byl celý spor s Jeronýmem Ragerem vcelku komplikovaný a táhl se po několik let. Schází sice definitivní vyústění případu, zdá se však, že Johana o statky v Jílovém skutečně přišla, což je zřejmé i z toho, že po manželově smrti žila v Praze a o Jílovém se již nezmiňuje.

Když byl Kelley podruhé zatčen, nechal císař na jeho statky znovu uvést komisaře. Johana dostala jako kompenzaci 900 tolarů, nechtěla se ale smířit s tím, že se má jednat o kompletní vyrovnání a že už se dalších peněz nedočká. Argumentovala tak, že 400 tolarů dala na vychování manžela v mosteckém vězení a zbylých 500 investovala do domu na

---

⁴⁹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. E 11/13.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

Novém Městě.⁵² Zřejmě si ještě přidala zhruba 65 grošů k dobru, neboť podle soupisu, který pořídil Balthasar Stecher von Sebnitz, byla na Kelleyho pobyt v Mostě vynaložena částka 334 kop 59 grošů.⁵³ Ve výčtu je mimo jiné zahrnuta mzda pro strážce a dveřníka, za uhlí a svíčky. Můžeme jen stěží rozlišit, zda Johaniny časté úpěnlivé žádosti o smilování byly spíše srdceryvným hereckým výkonem či zda byla její situace skutečně tak zoufalá. Na podzim roku 1596 kupříkladu píše prezidentu královské komory a karlštejnskému purkrabímu Jáchymu Novohradskému, že v době uvěznění jejího muže je ve velkém zármutku, neboť je „statečku jeho zbavena“⁵⁴ a o Vánocích byla v takové nouzi, že musela prodat jednoho manželova koně, na kterém prý on sám jezdíval. Dále Novohradskému píše: „...sama sobě čtyř herek, abych po potřebách svých odjeti mohla, jsem vypůjčila.“⁵⁵ Za to vše se omlouvá, neboť prý se na ní císařem nařízený komisař Alexander Celler velmi zlobí, rovněž uvádí, že ony čtyři kobyly vrátí, jelikož statku „umenšiti“ nechce.

Kelleyho zabavené statky byly prodány roku 1597 v pátek po neděli Exaudi⁵⁶ výrazně pod cenou za 22 000 kop míšeňských Štěpánu Jiřímu ze Šternberka, jak dokládá smlouva mezi ním a Rudolfem II.: „*Jeho císařská milost ráčí prodati témuž panu Štefanovi Jiřímu z Šternberka, dědiců a budoucím jeho a touto smlouvou šmahem dědičně prodávati ráčí statek řečený Nová Libeň a statek Libeř, kteřížto oba statkové jsou na onen čas na jeho milost císařskou pro některé přečinění Edwarda Keleusa v pokutu přišly i jinak se jeho milosti dostaly...*“ Statky byly pochopitelně se vším příslušenstvím i všemi vesnicemi. Dále se ve smlouvě nacházejí „*dva domy v městě Jílovým, z nichž jeden slove Hořický a druhý Markvartovský neb Mince i s třetím gruntem k domu hořickému připojeným, s dědinami ornými i neornými, lukami, střepnicemi, zahradami, pastvami, průhony, lesy a*

---

⁵² Zde si nejsem jistá, jakou investici má Johana na mysli, vzhledem k tomu, že tehdy již oba domy na Dobytčím trhu patřily Ludmile Kelleyové, možná hovořila o částce, kterou již dříve za dům zaplatila.

⁵³ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K147/2.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Dle Rukověti křesťanské chronologie připadají v úvahu dvě data – 13. května či 1. července. Viz. Gustav FRIEDRICH, Rukověť křesťanské chronologie, Praha 1934.

porostlinami, s mlejnem a rybníkem při témž mlejně, s vodotočinami a potokem, sladovnou, pivovarem, pánví a všelijakým jiným nádobím pivovarským i se vším a všelijakým jiným k týmž dvoum domům příslušenstvím...“ Do výčtu byly zahrnuty též veškeré svršky i nábytek ze jmenovaných nemovitostí. Částka měla být uhrazena „na ten způsob, že dotčený pan Štefan Jiří z Šternberka dvaceti tisíc kop míšeňských na svatého Havla nejprv příštího anebo ve dvou nedělích potom konečně a ostatní dva tisíce kop míšeňských na svatého Havla léta devadesátého osmého, totižto od příštího svatého Havla v roce pořád zběhlým, hotovými penězi zaplatiti má.“ Dále smlouva nařizuje Šternberkovi, aby dával z některých vesnic ročně 12 000 kop grošů českých klášteru sv. Jan pod Skalou, a to „časně a bez zdržování.“⁵⁷

Zde je třeba se zamyslet nad tím, jakým právem vlastně spadl Kelleyho majetek do rukou císaře. Je zřejmé, že k prodeji došlo na jaře roku 1597, tedy v době kdy Angličan setrval v mosteckém vězení. Pokud si znovu přečteme, že statky „pro některé přečinění Edwarda Keleusa v pokutu přišly i jinak se jeho milosti dostaly,“ zdá se, že byl Kelleymu majetek zkrátka zabaven, logicky se však nabízí otázka, o jaké přečinění šlo. Jednalo se pouze o dluhy nebo zde sehrál roli též konflikt s Jiřím Hunklerem? Vyloučit nelze ani verzi, že Rudolf na Kelleyho alchymistických pokusech zkrátka prodělával, a tak nebylo jiného řešení, než si vzít prostředky zpět zabavením jeho statků. Můžeme však nazvat tento akt přímo exekucí? Často je zde používán termín „zvod“, který podle dobové terminologie znamenal 2. stupeň exekuce. Dle Václava Vaněčka bylo jeho smyslem „úředně zajistit nemovitý majetek odsouzeného k účelům případného náhradního plnění (zabavit, obstatit jej). Tento krok znamenal již skutečnou exekuci.“⁵⁸ Zde narážíme na problém, že s Kelleyem nebyl veden žádný soud, nebyl tudíž ani odsouzen. Alespoň o takovémto procesu nemáme dochované žádné zprávy. Přesto se podle všeho zdá, že se v podstatě o exekuci jednalo,

⁵⁷ Celá smlouva mezi Rudolfem II. a Štěpánem Jiřím ze Šternberka viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

⁵⁸ Václav VANĚČEK, Dějiny státu a práva v Československu, Praha 1975, str. 210.

neboť Kelley jako majitel nemovitostí nemohl do následného prodeje vůbec zasahovat a císař s majetkem dále zacházel jako se svým vlastním. Přesto bych byla při používání konkrétních termínů obezřetná.

Víme, že se mezi prodanými nemovitostmi nacházely některé domy v Jílovém i se vším příslušenstvím. Dle tvrzení Johany Kelleyové se mělo jednat o její výlučný majetek a jeho prodej byl podle ní protiprávní. Bohužel s jistotou nevíme, zda mimo domy, o které se soudila s Jeronýmem Ragerem, vlastnila Johana v Jílovém ještě další nemovitosti. Je spíše pravděpodobné, že se skutečně jednalo o majetek jejího manžela a dotyčná se pouze všemožně snažila získat jej zpět, stejně jako se stále nehodlala smířit se skutečností, že nemůže uplatnit dědické nároky na Novou Libeň.

Již při prodeji statků Šternberkovi bylo zřejmé, že se celá věc měla vyřídit co nejrychleji, neboť, jak víme, přímo ve smlouvě stojí, že císař uvedené nemovitosti „*šmahem dědičně prodávati ráčí*.“ Štěpán Jiří ze Šternberka však statky nadržel dlouho, neboť se ještě téhož roku dostaly za stejnou sumu do rukou místokancléře Krištofa Želinského ze Sebužína.⁵⁹ Zdá se tedy, že Šternberk nakonec kupní sumu neuhradil a veškerý majetek přenechal Sebužínovi,⁶⁰ přičemž oněch 22 000 kop míšeňských mělo sloužit k uspokojení Kelleyho věřitelů.

Následně však vyvstal zásadní problém, a to jak naložit s onou částkou. Položka, která byla evidentně nesporná, byl údajný dluh císaři – tedy 15 000 kop. Ačkoli Kelley i jeho žena soustavně prohlašovali, že o takové částce nemají ani ponětí, nebylo jim to nic platné. Rudolf chtěl patrně získat nějakou záplatu za milosrdenství, které Kelleymu po dlouhou dobu projevoval. Zbýlých 7000 bylo určeno pro věřitele a místokancléř jim měl

---

⁵⁹ Národní archiv v Praze, fond DZV 172, G 13.

⁶⁰ Zbývá dodat, že domy byly údajně velmi zpustlé, a proto Rudolf II. povolil Sebužínovi, aby „*zboží to od šosu Jílovského osvobozeno, z knih městských vyjmuto a s tvrzí a dvorem pustým Hrádkem, jako zboží svobodné do desk zemských vloženo bylo. To se stalo ve středu po sv. Markétě r. 1599 daným majestátem s doložením, aby platy, kteréž jsou z domů a gruntů těch od starodávna k záduší a k horám Jílovským vycházely, i potom se zase platily a dovozovaly. Krištof Želenský ze Sebužína obnovil velkým nákladem domy, pivovar a Hrádek a platil příplatky na jílovské hory...*“ V. ČIHÁK, Paměti, str. 156.

peníze spravedlivě rozdělit. Každý z nich byl samozřejmě přesvědčen, že právě on jediný má na svůj dluh nárok. Kupříkladu Blažej stav píše císaři: „*Protož se ted' opět z své nevyhnutelné potřeby, jsouc tak od věřitelů svých velice stěžován, k vaší císařské milosti utíkám a abych já chudý měšťténín s manželkou svou a dítkami svejmi v největší zkázu a chudobu nepřišel, že vaše císařská milost ku mně se milostí císařskou nakloniti a o takovém mém vaší císařské milosti vědomém spravedlivém dluhu vaší císařské milosti pánu místokancléři milostivé nařízení učiniti ráčí, abych k svému dluhu spravedlivě povinnému mimo dluh vaší císařské milosti 15 000 kop míš. před jinými věřiteli Prioritatem míti a k záplatě své přijíti mohl...*“⁶¹

Johana Kelleyová naopak ustavičně tvrdí, že ne všichni věřitelé jsou oprávnění, a žádá navrácení svého dvoru v Jílovém nebo adekvátní sumu – tedy 5000 tolarů. Hájí se tím, že nebyl důvod k odejmutí statku a že s nimi nebyl veden ani žádný proces a že vlastně nebyli vůbec vyslyšeni. Johana také popírá některé manželovy dluhy, které uvádí česká komora. Podle jejího mínění jsou nesporné pouze nároky Jana Fridricha Hofmana a Jan Zikmunda Wagona, co se týče 30 kop, které měl její muž dlužit novoměstskému krejčímu, tvrdí, že už Edward dotyčnému vrátil 60 kop, ačkoliv si půjčil jen 30, a naopak žádá, aby jí bylo 30 kop vyplaceno zpět. Dále měla Johana údajně dlužit 96 tolarů městu Jílovému a 28 tolarů farářům,⁶² o tom ale nic neví. Říká, že další položky, které se vztahují k jejímu dvoru v Jílovém, uhradí, jakmile to bude možné.

Neměli bychom opomenout ani stanovisko hlavního aktéra – tedy Kelleyho. Ve zprávě Johana Winklmana, který jej vyslyšal v Mostě, stojí, že vězeň nedluží více než 4000 tolarů. Dne 27. června 1597 se mu Kelley doznal k pohledávce u Hofmana, Stava, pana z Bíbrštejna i Tomáše von Gera. Až na krejčího z Nového Města pražského uvedl tedy všechny položky, které evidovala česká komora. Odmítá však akceptovat, že by měl

---

⁶¹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

⁶² Zřejmě z farnosti, která se nacházela v Libři.

zaplatit 15 000 kop císaři, neboť prý nikdy nebyla prokázána výše tohoto dluhu, ani mu není známo, odkud pochází. Také prohlašuje, že dvůr v Jílovém koupila jeho žena osobně za 5000 tolarů.⁶³

Krištof Želinský ze Sebusína jaksi otálel se zaplacením spravedlivých dluhů, neboť rozhořčení věřitelé si stěžují nejen císaři, ale také Johaně, která, ač zůstala téměř bez prostředků, musí čelit četným žádostem rozhořčených pánů. Ačkoli již 11. října roku 1597 vydal Rudolf II. mandát, ve kterém nařizuje, aby Janu Fridrichu Hofmanovi byla vyplacena částka 3950 tolarů a 34 grošů z peněz, které zbudou po odejmutí oněch 15 000 kop,⁶⁴ měl být tedy druhý na řadě po císaře, není známo, zda nakonec došlo k uhrazení uvedené sumy. Nevíme ani, jak dopadli ostatní věřitelé, jisté je, že úpěnlivá prosba Blažeje Stava, aby získal přednost před ostatními, zůstala nevyslyšena.

Po Kelleyho smrti v listopadu 1597 bydlela Johana i s dcerou nějakou dobu v Mostě, poté našla útočiště v Praze u Jindřicha z Písnice.⁶⁵ Každopádně se stále nechtěla smířit s tím, že ztratila všechny nároky na bývalý majetek. Dne 20. srpna 1599 obdržela vdova z české komory vyjádření k celému případu, dobrozdání i výpis z desek zemských. Vzhledem k tomu, že z daných dokumentů vyplývá, že 900 tolarů, které již dostala, je částka konečná a císař jí není nic dlužen, neboť Kelley již žádnými penězi nedisponoval, obrátila se 7. září 1599 na panovníka znovu a v pondělí po sv. Jiří roku 1600 píše také do české komory.⁶⁶ Jelikož se veškeré snahy mívaly účinkem, napsala 8. června 1602 též císařovu bratru, arcivévodovi Maxmiliánovi a prosila o „*vrozenou rakouskou knížecí milost*“,“⁶⁷ aby se za ní u Rudolfa přimluvil. Maxmilián tak také učinil a 24. června 1602 žádal bratra, aby chudá vdova se sirotky dostala něco z prodaných statků nebo alespoň

---

⁶³ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 35.

⁶⁶ Ještě tehdy si stěžuje, že dluhy jejím věřitelům nebyly stále uhrazeny.

⁶⁷ „...*angeborener osterreichischer furstlicher Gnad und Barmherzigkeit*.“ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/3.

nějakou almužna na vyžití. Jediný výsledek, který snad tato prosba měla, byla malá finanční odměna pro Kelleyho nevlastní dceru Vestonii, i když není jisté, zda je tato skutečnost přímo ovlivněna Maxmiliánovou přímluvou. Podle písemnosti z 12. března 1602 náleží Alžbětě 100 tolarů, resp. měla nárok na 1000 tolarů, ale po blíže nespecifikovaných srážkách má dostat pouze částku desetkrát nižší.⁶⁸ Nevíme, zda tato finanční „injekce“ souvisí nějak s její údajnou snahou získat zpět otcův majetek, o čemž hovoří Ivan Sviták.⁶⁹ Bohužel nevíme, na základě čeho dospěl k tomuto názoru, neboť z dokumentace, která se nám zachovala ve Staré manipulaci, nevyplývá, že by se Westonie v tomto nějak angažovala, vše bohatě „vynahrazovala“ její matka.

Také Ludmila Kelleyová zplakala nad výdělkem, neboť dvory ve vsi Hodkovicích, jež od svého švagra koupila a na které měla i jeho vlastnoruční potvrzení, byly prodány Jiřímu ze Šternberka a následně Kryštofu ze Sebuzína spolu s dalším Kelleyho majetkem. Tato záležitost se řeší ponejprv v srpnu roku 1600, kdy panovník nařizuje několika svým radům, *„poněvadž oni předešle v té věci za komisaře nařízení jsou, aby oni v tyto spisy z pilnosti nahlédli (...) i od ní Lidmili další oustní zprávu vzali a v té věci neprodlévajíc své dobré zdání na to do kanceláře české v spisu učinili.“*⁷⁰ Královští komisaři, kteří měli za úkol ověřit pravost dokumentů o prodeji, se k věci vyjádřili takto: *„Podle takového Vaší císařské milosti milostivého dekretu tak jsme se poslušně a poddaně zachovali a v tý při se vši bedlivostí jsme nahlídli a nacházíme, že takový handfest jí Lidmile Kelleové dán dostatečnej, podle něhož jí také ten dvůr prodán jest, ale proč jí a z jaké příčiny vzat jest, o tom se neví...“*⁷¹

Dále pánové císaři poradili, aby se obrátil na ty komisaře, kteří Kelleyho statek prodávali. Ti pak vydali takovouto zprávu: *„Nic o tom oznámeno nebylo, aby hodkovský*

---

⁶⁸ Ivan Sviták však tvrdí, že skutečně obdržela 1000 tolarů jako dar za svou knihu Parthenicon . Viz Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo, str. 29.

⁶⁹ Tamtéž, str. 17 – 29.

⁷⁰ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/9.

⁷¹ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

*dvůr Edwardovému bratru neb manželce jeho náležeti měl...*⁷² Jan Jindřich Prollhofer navíc popisuje zajímavou skutečnost, a sice že si Kelley půjčil od bratra nějaký obnos peněz: *„Já jsem (...) ani při uvazování v statek Edwarda Kellea, ani při prodeji téhož statku nebyl a strany hodkovského dvoru, jakéj právem jej Lidmila Kelleyová držela, vědomosti nemám, než toho jsem nejednou tehdáž, když Edwardus Kelleus na hrádku Křivoklátu vězněný byl, od téhož Edwarda slyšel, že jest na to naříkal, pokud v tom vězení zahyne, že bratra svého, kterýž jemu sumu peněz půjčil, a tu sumu peněz, že ji po svý manželce vzal, že žebráka z něho učiní a udělá, ale jsa potom z hrádku Křivoklátu z poníženy Vaší císařské milosti propuštěn, věděti nemohu, oplatil-li jest týž Edward bratru svému tu sumu či-li mu ten dvůr hodkovský dotčený v tom dluhu dal.“*⁷³ Zda byla Kelleyho starost o bratra upřímná a zda náhodou nebyl prodej dvorů jen fiktivní, aby nedošlo k úplné ztrátě majetku, už asi zjistíme jen stěží.

Každopádně Ludmila se nevzdávala a v září 1602 napsala do komory *„žádající strany dvou dvorů a jedny chalupy ve vsi Hodkovicích, které jsem byla za mé vlastní a hotové peníze, totiž za 2000 kop míšeňských⁷⁴ od někdy Edwarda Kellea švagra mého koupila, a ty při zvedení se na statek téhož Edwarda beze vší příčiny jsou mi již více nežli před čtyřmi léty odňaty, aby mi buďto týž dvory s chalupou anebo peníze zase navráceny byly...“*⁷⁵ Zde je patrné, že Ludmila Kelleyová se nebojí jednoznačně prohlásit, že byl alchymistův majetek „zveden“, obdobně se vždy vyjadřovala Johana Kelleyová. Je také evidentní, že obě ženy se snažily co nejvíce zdůraznit bezvýchodnost vlastní situace a nouzi, ve které se nacházely. K celému případu byl nucen se vyjádřit též Krištof Želínský

---

⁷² Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ 2000 kop grošů míšeňských = 1000 kop grošů českých

⁷⁵ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

ze Subuzína, jenž měl v držení inkriminované statky. Ten prohlásil, že císař sám nejlépe ví, jak byl statek prodán a zaplacen a že jistě sám rozhodne, jak se má v té věci zachovati.⁷⁶

Je zřejmé, že Edwardova švagrová se svými četnými žádostmi neuspěla, neboť po nějakém čase, roku 1609, přichází další suplikace.⁷⁷ Autorkou však není paní Ludmila, nýbrž jistá Anna Zuzana Kelleyová, jež byla patrně druhou ženou Tomáše Kelleyho. Píše, že je chudá vdova se třemi dětmi a žádá nápravu vzniklé situace. Všimněme si, že se jedná o obdobný model jako v případě paní Johany. Ani v tomto případě však ponížená suplikace nenašla větší odezvu. Buchhalterie komory české se k celé záležitosti vyjadřuje takto: „...proč by nyní jeho milost císařská týž vdově jakou náhradu učiniti míti ráčil, o tom buchhalterie dokonce žádné povědomosti nemá a nic se toho ani žádná paměť při buchhalterii nenachází...“⁷⁸ Teprve 15. března roku 1612 se na Annu Zuzanu usmálo štěstí, neboť úředníci české komory doporučili císaři, aby byla vdově vyplacena částka 2000 kop míšeňských. O tom, zda tak doopravdy učinil, však nemáme žádné zprávy.⁷⁹

Co říci na závěr této sondy do majetku jedné anglické rodiny? Myslím, že z předcházejících řádků je patrné, že Edward Kelley zanechal v českém království nesmazatelnou stopu, nejen co se alchymie týče. Troufám si říci, že bychom v dané době nenalezli mnoho mužů z „ostrovů“, kteří v Čechách zakupovali majetek v takové míře jako on. Zajímavá je též úloha Johany Kelleyové, která bezpochyby patřila k ženám, jimž finanční oblast nebyla cizí. Ve svých dopisech adresovaných na různé strany se sice stylizuje do role ubohé opuštěné vdovy, je však zřejmé, že o majetkových poměrech ve své rodině měla více než dobrý přehled, stejně jako další ženy nesoucí jméno Kelley.

---

⁷⁶ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

8. KELLEY JAKO AUTOR: ALCHEMISTA ČI BÁSNÍK?

Tuto kapitolu bych ráda věnovala doposud ne příliš studované problematice, kterou je Kelleyho vlastní dílo. Přitom je toto téma pro základní klasifikaci jeho osoby v podstatě klíčové. Pokud budeme uvažovat o tom, zda lze nebo nelze tohoto muže nazvat alchymistou, logicky padne otázka, jestli vůbec něco napsal. Jen stěží si dovedeme představit skutečného „hermetika“, jenž by o svých poznatcích nezaznamenal ani řádku, pochopitelně pomineme-li obyčejné šarlatány. Do jaké kategorie ale Kelleyho zařadit? Snad nám odpověď na tuto záludnou otázku přinese právě jeho tvorba.

Obecně se traduje, že Kelley je autorem pouze jednoho alchymistického traktátu, který napsal ve vězení. S druhým tvrzením můžeme souhlasit, toto pojednání však nebylo jediné. Náš Angličan má na svém kontě též dvě básně a někdy je mu připisováno rovněž autorství záhadného Voynichova rukopisu. Snad nám alespoň v některém z těchto děl poodhalil kousek svého já.

8.1 De lapide philosophorum

Traktát o kameni mudrců je bezpochyby hlavní a stěžejní prací Edwarda Kelleyho, sepsal jej v latinském jazyce a dal mu příznačný název *De lapide philosophorum*. Tato kniha se později dočkala několika vydání, v originále se prvně objevila v Hamburku, patrně zásluhou muže jménem Johann Lange.¹ Již o šest let dřív však ve stejném městě

---

¹ Johann LANGE (ed.), Edward Kelley, E. Kellaei Tractatus duo...de Lapide Philosophorum, una cum Theatro Astronomiae Terrestris, cum figuris;...nunc primum in lucem editi, curante J. L. M. C., Hamburg 1676.

vyšel německý překlad tohoto díla.² Pro nás je zajímavá anglická edice, kterou jsem použila pro svou diplomovou práci. Tato publikace, jež poprvé spatřila světlo světa roku 1893 v Londýně díky A. E. Waitovi, obsahuje (stejně jako v případě předchozích vydání) hned tři Kelleyho traktáty – „The Stone of the Philosophers“, „The Humid Way or Discourse on the Vegetable Menstruum of Saturn“ a „The Theatre of Terrestrial Astronomy.“³ Na to, že Kelleyho kniha obsahuje traktátů více, a ne pouze jeden, se často zapomíná. Všechny se soustředí, jak jinak než na kámen mudrců a na základní alchymistické principy.

Kelley sepsal tuto knihu během svého pobytu v mosteckém žaláři, jak sám zmiňuje v úvodu, a pod názvem *De lapide philosophorum* jej věnoval Rudolfovi II.⁴ Nutno říci, že právě ona předmluva je na celém díle možná pro nás nejzajímavější. Autor se zde totiž staví do role oběti a panovníka označuje za původce svého příkoří. Hned v prvních větách píše, že se mu nikde jinde ve světě nedostalo takové potupy, aby byl dvakrát uvřazen do vězení, a neviní z toho nikoho jiného než právě Rudolfa: „...*předešlé tři roky jsem vynaložil velkou námahu, péči i prostředky, abych pro Vaší milost objevil to, co by Vaší milosti přineslo prospěch a potěšení, nyní během mého uvěznění – pohromy, která mne postihla z příkazu Vaší milosti – opravdu nemohu zůstat nečinný.*“⁵

Rozhodl se tedy neztrácet čas a vyplnit dlouhé dny na hradě Hněvín vlastní tvorbou. Jak víme, vznikly traktáty, jež dedikoval císaři, doufajíc, že si je ráčí ve volné chvíli přečíst. Ten však tímto darem nebyl příliš potěšen, ba naopak jej Kelleyho drzost

---

² Edward KELLEY, Ein schöner Tractat Edouardi Kellaei an den Römischen Käyser Rudolphum, in: Joannes Ticinensis, Drey vortreffliche ... chymische Bücher, Hamburg 1670. K tématu Ivan SVITÁK, Hledání kamene mudrců. Rehabilitace pana Edwarda Kelleye, Praha 1991, str. 214.

³ Arthur E. WAITE (ed.), Edward KELLEY, The Englishman's Two Excellent Treatises on the Philosopher's Stone, London 1893.

⁴ Nevíme s jistotou, zda Kelley sepsal všechna tři pojednání ve vězení, je možné, že zde vytvořil pouze první z nich, zatímco druhá dvě mohla vzniknout dříve.

⁵ Z angl. originálu: „...*during the preceding three years I have used great labour, expense, and care in order to discover for your Majesty that which might afford you much profit and pleasure, so during my imprisonment – a calamity which has befallen me through the action of your Majesty – I am utterly incapable of remaining idle.*“ A. E. WAITE, The Englishman's Two Excellent Treatises, str. 5 – 6.

spíše rozhněvala. Vždyť on si troufl prohlásit, že Rudolf stále není na té správné duševní cestě a že jen zcela zbytečně plýtvá penězi, časem i nadějí.⁶ Nezalekl se ani srovnání s Ježíšem Kristem, neboť kdo jiný trpěl více než on, je tedy patrné, že jeho suverenita neznala mezí. Můžeme se pouze domnívat, nakolik byl skutečně přesvědčen o své nevinně, spíše zoufale doufal, že by mu role obětního beránka mohla být ku prospěchu. Ačkoli mu toto dílko dveře na svobodu neotevřelo, i tak jistě stojí za to, abychom se blíže podívali na jeho obsah.

První pojednání nazvané Kámen mudrců začíná výčtem jakýchsi 48 pravd, kterými se má alchymista řídit. Pojďme si je ve stručnosti přiblížit⁷:

1. *Všichni učenci a filozofové sledují věci až k jejich prvotnímu principu.*
2. *Každá jednotlivá věc patří do určité třídy a podléhá obecným zákonům této třídy.*
3. *Každý živočich je produktem sexuální jednoty, každá rostlina výplodem vlastního semene a každý minerál je tvořen směsí země a vody.*
4. *Příroda tedy řídí veškerý vývoj v rámci konkrétního rodu.*
5. *Živočichové se v zásadě liší od rostlin a minerálů.*
6. *Jakousi primární materií těchto tří principů byl chaos.*
7. *Chaos obsahuje 4 základní živly – oheň, země, voda a vzduch.*
8. *Tyto elementy mají 4 kvality – horko, chlad, sucho a vlhko. První představuje oheň, druhý vodu, třetí vzduch a čtvrtý zemi.*
9. *Prostřednictvím uvedených kvalit dochází ke kontaktu elementů a jejich pohybu.*
10. *Živly jsou buď pasivní, nebo aktivní.*
11. *Aktivními elementy jsou voda a oheň, neboť mají vliv na ty pasivní.*
12. *Pasivní elementy jsou země a vzduch.*

---

⁶ A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 6.

⁷ Uvádím zde pouze základní body oněch tvrzení, aby byla zachycena jejich myšlenka. Viz tamtéž, str. 7 – 16.

13. *Zmiňované čtyři živly se liší také podle priority pohybu.*
14. *Priorita se posuzuje s přihlédnutím k umístění celé sféry nebo cíli pohybu.*
15. *Těžké předměty směřují v prostoru dolu, lehké nahoru a ty středně těžké zůstávají uprostřed.*
16. *Země je pasivnější než vzduch, neboť je méně v pohybu.*
17. *Zralost je ušlechtilější než nezralost. Zralost je způsobena žárem ohně, proto oheň zaujímá nejvyšší místo mezi aktivními živly.*
18. *Mezi pasivními živly zaujímá první místo ten, který je nejvíce pasivní. Země je tedy následována vzduchem.*
19. *Ušlechtilost je přechod od nezralosti k zralosti.*
20. *Zralost má na svědomí horko, chlad je příčinou nezralosti.*
21. *Je zřejmé, že prvotní principy živočichů, rostlin a minerálů jsou ovlivněny aktivními pohyby v ohni a vodě a těmi pasivními na zemi a ve vzduchu.*
22. *Aktivní elementy lze nazývat mužské, zatímco pasivní představují ženský princip.*
23. *Sloučeninu náležející do jedné ze tří zmiňovaných říší můžeme nazývat ženskou, pokud se jedná o zemi a vzduch, a naopak mužskou, jestliže jde o oheň a vodu.*
24. *Oheň a vzduch nemůžeme vidět, neboť jsou od přírody pronikavé.*
25. *Naproti tomu voda a země jsou viditelné.*
26. *V případě těchto dvou živlů existuje jasné vymezení oddělující mužské od ženských elementů.*
27. *Pralátka rostlin je voda a země je ukryta v jejich semeni, je zde tedy více vody.*
28. *Pralátka živočichů je směs mužského a ženského spermatu, který je spíše vlhký než suchý.*
29. *Pralátkou minerálů je jakási viskózní voda smíšená s čistou a nečistou zemí.*

30. *Nečistá země je hořlavá síra, která zadržuje všechny směsi.*
31. *Čistá země je taková, která spojuje nejmenší částičky vody, aby nemohly být odděleny nejžhavějším ohněm.*
32. *Z takové viskózní vody a země je složena rtuť, základ všech kovů.*
33. *Kovy nejsou nic jiného než rtuť vytažená různými teplotními stupni.*
34. *Teplotní modifikace jsou příčinou zralosti nebo nezralosti sloučeniny kovů.*
35. *Zralý kov již získal všechny vlastnosti ohně. Příkladem je zlato.*
36. *V nezralém kovu dominuje element vody, přičemž na něj nikdy nepůsobil oheň.
Takové je olovo, cín, měď, železo a stříbro.*
37. *Pouze jediný kov je absolutně ušlechtilý a zralý – zlato. Proto se nazývá dokonalé mužské tělo.*
38. *Ostatní kovy jsou nezralé, a proto neušlechtilé.*
39. *Tam, kde končí nezralost, je počátek zralosti.*
40. *Stříbro je méně omezené nezralostí vody než ostatní kovy a směřuje k ušlechtilosti.*
41. *Proto se stříbro nazývá dokonalé ženské tělo.*
42. *Všechny ostatní kovy se liší pouze stupněm své neušlechtilosti.*
43. *Kov tuhne následkem zemského chladu.*
44. *Méně ušlechtilé kovy je možné tavit v ohni.*
45. *Na základě různých způsobů spojení viskózní vody a čisté země, tak aby se tavením vyprodukovala rtuť za přispění přírodního tepla, vzniknou různé kovy.*
46. *Kdokoli by chtěl napodobit přírodu, musí si být jistý, že používá stejnou materii a že s ní zachází podle přírody.*

47. *Tinktura a kov musí pocházet ze stejného rodu. Základem kamene mudrců musí být rtuť, jedná se tedy o kovovou materii, která mění formu neušlechtilých kovů ve zlato.*

48. *Rtuť je pralátka kovů.*

Jak vidíme, jedná se o vcelku základní alchymistické principy - Kelley hovoří o čtyřech živlech a kvalitách, o chaosu, jenž byl na počátku všeho, i o tzv. sulfomerkurové teorii. Asi nejzajímavější jsou pro nás poslední body, kde je řeč o kameni mudrců a o zásadách, které je třeba dodržet, aby bylo dosaženo kýženého výsledku. Dále přichází s jakýmsi souhrnem poznatků z alchymistické literatury, vrací se k nejrůznějším autorům – např. méně známému Bernardu z Trevisa, ale též k Avicennovi či Aristotelovi, a předkládá jejich nejdůležitější myšlenky. Ústředním tématem je zde rtuť, které hermetikové přisuzovali velký význam. Například Avicenna zastával tento názor: *„Tak jako je led utvořen z vody, přitom se teplem ve vodě rozpustí, stejně mohou být všechny kovy roztaveny ve rtuti, z čehož vyplývá, že jsou z ní stvořeny.“*⁸ Aristoteles hlásá, že *„tělesa nelze přeměnit, můžeme je pouze zredukovat na jejich primární materii.“*⁹ Hermes radí, že je třeba sloučit mužský a ženský princip, neboť to je základem veškerého zrození.¹⁰ Toto je samozřejmě myšlenka, jež se hojně vyskytuje i u ostatních autorů, nejinak je tomu u Avicenny, jenž dodává: *„Očistěte zvlášť mužský a ženský prvek, aby se mohly blíže spojit, pokud je totiž neočistíte, nemůže mezi nimi vzniknout pouto. Spojením dvou přirozeností získáte čistou a jasnou podstatu, která může být velmi užitečná, když se povýší.“*¹¹ Kelley v tomto pojednání shrnuje také tvrzení oněch významných učenců a filozofů ohledně

---

⁸Z angl. originálu: *„As ice, which by heat is dissolved into water, is clearly generated out water, so all metals may be resolved into Mercury, whence it is clear, that they are generated out of it.“* A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 19.

⁹Z angl. originálu: *„Bodies cannot be changed except by reduction into their first matter.“* Tamtéž, str. 34.

¹⁰ Tamtéž, str. 35.

¹¹ Z angl. originálu: *„Purify husband and wife separately, in order that they may unite more intimately; for if you do not purify them, they cannot love each other, By conjunction of the two natures you get a clear and lucid nature, which when it ascends, becomes bright and serviceable.“* Tamtéž, str. 35 – 36.

kamene mudrců. Hermés Trismegistos i Aristoteles prý shodně hlásají, že kámen vyžaduje pouze stříbro a zlato, neboť „*stříbro je pole, na kterém je zaseto sémě zlata.*“¹² Vzpomeňme, že první kov představuje ženský princip, zatímco druhý ten mužský – máme zde tedy ono potřebné spojení. Avicenna upřesňuje některé zákonitosti: „*Zlato nebo stříbro se sami o sobě nedají lehce tavit, ale sloučenina obou kovů už bez problémů, což je velmi dobře známo zlatníkům. Proto neobsahuje-li kámen mudrců zlato i stříbro, nebude tekutý a nevyplodí medicínu ani tinkturu za žádnou cenu, protože i když vznikne tinktura, nebude mít žádnou moc.*“¹³

Na závěr Kelley vzkazuje budoucím zájemcům o zasvěcení do tajemství alchymie, že pokud pečlivě uváží všechny pravdy, co jim zprostředkoval, budou obeznámeni s tímto uměním. Znovu podotýká, jak moc trpěl kvůli svému alchymickému učení.¹⁴

Název druhého pojednání by se dal přeložit jako Vlhká cesta aneb diskurz o rostlinném rozpouštědle olova. Kelley se zde v úvodu opět vrací k moudrosti filozofů všech generací. Srovnává živočichy, rostliny a minerály a uvádí, že všechny tyto rody obsahují sůl, síru i rtuť, hovoří tedy již o třech hlavních principech. Každý z nich se liší vnější formou, neboť mají různé poměry složení, sestávají však ze stejných prvků, jež jsou pralátkou všeho.¹⁵ „*Tělesa přijímají svou podobu, rysy a povahu z vody, drží pohromadě díky zemskému suchu a jsou více či méně zralé podle rychlosti nebo pomalosti vnitřního ohně.*“¹⁶ Dále zmiňuje vliv planet na utváření prvků – například Merkur produkuje rtuť, Slunce zlato a Saturn olovo. Vše totiž závisí na vlivu nebeských těles. Navíc všechny nižší

---

¹² Z angl. originálu: „*Silver is the field, in which the seed of gold is sown.*“ A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 40.

¹³ Z angl. originálu: „*Gold or silver by themselves are not easily fusible, but a mixture of the two melts readily, as is well known to goldsmiths. Hence if our Stone did not contain both gold and silver, it would not be liquid, and would yield no medicine through any magistry, nor tincture, for if it yielded tincture it would still have no tinging power.*“ Tamtéž, str. 19.

¹⁴ Tamtéž, str. 50.

¹⁵ Tamtéž, str. 71.

¹⁶ Z angl. originálu: „*Bodies receive their figure, lineaments, and temper from water, their fixation from the dryness of the earth, and are more or less matured according to the velocity or slowness of the inward fire.*“ Tamtéž, str. 73

kovy jsou vlastně potencionálním zlatem a liší se pouze stupněm zralosti. Kelley si stěžuje, že názory filozofů na přivedení kovů k dokonalosti se značně liší, a co jeden považuje za dobré, druhý kategoricky popírá.¹⁷ Příznivce Hermova učení rozděluje do několika kategorií. Za prvé hovoří o praktikujících alchymistech, kteří znají svou metodu výroby zlata, kterou se naučili, přičemž si osvojili jen zlomek celé alchymistické filozofie, aniž by si to uvědomovali, dále rozlišuje dogmatiky, jež redukuje univerzální vědění na zásady, které přitom platí jen v konkrétních případech, a do třetice podle něho existují metodici – ti zahalují nejdůležitější tajemství kamene mudrců do běžného jazyka, čímž se liší od racionalistů.¹⁸ Do které skupiny by zařadil sám sebe, bohužel neuvádí. Jedna z mnoha metod, jak lze získat kámen mudrců je takováto: „*Olovo se vodou nebo rostlinným rozpouštědlem roztaví na čtyři prvky, které jsou následně očištěny, znovu spojeny a pomocí kalcinace a fermentace z nich vznikne kámen mudrců.*“¹⁹

Toto pojednání dále obsahuje samostatné části, kde Kelley líčí, jak připravit kámen mudrců pomocí vody a země či jak jednoduše připravit tinkturu a v neposlední řadě nám také prozrazuje, jak vyrobit tzv. tekuté zlato. To se dělí na dva druhy – jeden se nazývá elixír, a jedná se o kámen roztavený v oleji, a druhý je v podstatě výtažek z roztaveného zbytku zlata smíšeného s červeným olejem z olova.²⁰

Kniha je zakončena pojednáním Divadlo pozemské astronomie, jež je rozděleno do třinácti kapitol. Hned v samém úvodu autor podotýká, že jeho cílem je maximální srozumitelnost, aby neodradil studenty prahnoucí po poznání. První kapitola je věnována vzniku alchymie, vzpomíná zde na bájněho zakladatele Herma Trismegista, jehož ztotožňuje s Noemem, jelikož prý „*nalezl sedm kamenných desek, na kterých bylo již před*

---

¹⁷ A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 78.

¹⁸ Tamtéž, str. 79- 80.

¹⁹ Z angl. originálu: „*Saturn is dissolved by water, or the vegetable menstruum, into the four elements, which are then purified, re-united, and by calcination and fermentation, become the Stone.*“ Tamtéž, str. 81.

²⁰ Tamtéž, str. 100.

potopou popsáno sedm svobodných umění“.²¹ Své místo zde má též magie. Ve druhé části pojednání se znovu vrací ke čtyřem prvkům a čtyřem kvalitám i k sulfomerkurové teorii. Rtuť je pralátkou a principem všech kovů, zatímco síra je jejich forma. Důležitou úlohu hraje číslo 7, neboť rozlišujeme sedm planet, sedm dní, sedm kovů a sedm různých operací.²² „Kovy jsou nazvány podle planet na základě jejich vlivu a vzájemných vztahů.“²³

Ve čtvrté kapitole se můžeme dočíst, že ze všech kovů lze vyrobit dokonalou medicínu či tinkturu, která by dokázala provést úspěšnou transmutaci ve zlato a stříbro.²⁴ Další sekce pojednávají o výrobě živé vody,²⁵ jež vznikne za přispění soli. Zázračnou

tekutinu je možné získat pouze ze zlata, jelikož v něm je červená a bílá tinktura obsažená. Existuje několik možných spojení, ale správné je pouze to, kdy se jedná o jednotu odlišných kvalit, jako v případě rtuti a síry či Slunce a Měsíce, nebo spojení těla, duše a ducha. Jak již bylo několikrát

Vyobrazení z traktátu *The Theatre of Terrestrial Astronomy*.

řečeno, složení kovů je v zásadě stejné, pouze v různém poměru. Proto „ten, kdo ví, jak

přeměnit zlato na stříbro, také ví, jak transmutovat stříbro ve zlato.“²⁶ Zbývá jen dodat, že traktát je doplněn několika vyobrazeními s alchymistickou tematikou, přičemž autor vždy komentuje, jaké symboly se na emblémech nacházejí.

²¹ Z angl. originálu: „...found seven stone tables, on which a summary of the seven liberal Arts had been inscribed before the Flood.“ A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 116 – 117.

²² Tamtéž, str. 78.

²³ Z angl. originálu: „The metals are called after the planets, because of their influence and their mutual relations.“ Tamtéž, str. 123.

²⁴ Tamtéž, str. 126.

²⁵ V angl. originálu se živá voda nazývá „Mercurial water, the Virgin's milk, Lunaria, May dew, the Green Lion, the Dragon, the Fire of the Sages.“ Tamtéž, str. 127.

²⁶ Z angl. originálu: „he who knows how to convert gold into silver, also knows how to convert silver into gold.“ Tamtéž, str. 144.

V neposlední řadě obsahuje edice také fragmenty z Kelleyho dopisů. Jedná se o pár odstavců z korespondence z let 1587 – 1589 s obdobnou tematikou, jakou najdeme v jeho traktátech. Po přečtení tohoto alchymistického spisu se logicky vynoří otázky ohledně pravosti rukopisu, autorství apod. Vždyť stále existuje obecná představa, že Kelley byl především médiem slavnějšího kolegy Johna Dee a že své alchymistické dovednosti pouze předstíral, tudíž je na místě se ptát, zda byl skutečně autorem onoho textu, který se alchymistickou symbolikou doslova hemží. Není pochyb o tom, že se Kelley hrdě k této knize hlásil a krom několika zatvrzelých odpůrců tuto skutečnost také nikdo nepopírá. Ostatně již z úvodu je jasně patrné, kdo je tvůrcem, neboť nám Kelley přibližuje i okolnosti jejího vzniku, a také víme, že nebyla určena nikomu jinému než císaři. Problém může nastat až při posuzování samotného textu. Byl tento alchymista opravdu autorem napsaných řádků, jež vydával za své? Kupříkladu autor předmluvy k anglické edici, Arthur Edward Waite, potvrzuje, že se někteří kritici Edwarda Kelleyho domnívají, že by kniha o kameni mudrců mohla být ve skutečnosti rukopisem, který vlastnil tento Angličan a jehož tvůrcem byl sv. Dunstan, samozřejmě přepsaná do jazyka 16. století.²⁷ Pravdou je, že nevíme, kde onen vzácný manuskript, který se dostal Kelleymu do ruky, skončil. Waite dodává, že rovněž mohl být základem pro alchymistovy básně, o kterých se zmíníme za chvíli.²⁸

Ověřit s jistotou autorství asi můžeme jen stěží, domnívám se však, že minimálně první z traktátů je skutečně dílem Edwarda Kelleyho, neboť zde hojně odkazuje na svou osobu a celý text je vlastně jakousi kompilací pravd známých filozofů, které autor zprostředkovává budoucím adeptům alchymistického učení. Pokud tedy některé segmenty této knihy pocházejí z jiných zdrojů, než z Kelleyho vlastního pera, jednalo by se patrně

---

²⁷A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, Biographical Preface, str. xlii. Edward Fenton se naopak domnívá, že Kelley tehdy žádný vzácný rukopis sv. Dunstana neobjevil a že takto prezentoval svou vlastní knihu. Edward FENTON, *The Diaries of John Dee*, Charlbury 2000, str. 61.

²⁸ Je také možné, že tajemný manuskript nakonec použil Deeův syn Arthur a vydával jej za svůj. Viz tato práce, str. 55.

spíše o druhá dvě pojednání. Pravdou ale je, že sloh všech tří traktátů je vcelku totožný, zdá se tedy, že je psala jedna osoba.²⁹

Každopádně se domnívám, že „Engellender“ z Dunstanova traktátu načerpal některé vědomosti, které v kombinaci s lékárnickou praxí mohly poskytnout dobrý základ jeho budoucím alchymistickým aktivitám. Traduje se, že spolu s rukopisem získal též jakýsi červený a bílý prášek, pomocí něhož pak prováděl úspěšné transmutace. Je možné, že se ve skutečnosti jednalo o poznatky z přečtených řádků, díky nimž mohl slavit „úspěchy“. Kelley se mohl právě zde seznámit se sulfomerkurovou teorií, která byla jedním ze zásadních pilířů alchymického učení. Připomeňme si krátký úryvek z Divadla pozemské astronomie: „*Zlato je dokonalý kov, složený z čisté, ryzí, červené rtuti a čisté, pevné, červené a nehořlavé síry. Stříbro je čistý kov, který téměř dosahuje dokonalosti, a skládá se z čisté, ryzí, pevné bílé rtuti a síry stejného druhu.*“³⁰ Všimněme si, že se u obou cenných kovů opakují pouze dvě barvy – červená a bílá. Nemohly tyto vědomosti představovat ono zázračné činidlo? V Deeově deníku se sice hovoří o červeném prášku v souvislosti s nálezem z Nortwick Hillu, avšak Kelley se o vlastnictví této tinktury zmiňuje až později,³¹ je tedy možné, že si jej obstaral až následně, aby mohl pomocí něho předvádět své okázalé transmutace, ve skutečnosti však tento preparát žádnou moc neměl.

Můžeme sice namítnout, že John Dee byl vzdělaný muž a jistě by poznal, kdyby se jednalo o zcela bezcenný prášek, pravdou ale je, že ačkoli občas prováděl nějaké alchymistické pokusy,³² daleko více se soustředil na jiné obory, a pokud Kelley šikovně zahovořil ve jménu jednoho s andělů, neměl Dee sebemenší důvod mu nedůvěřovat.

---

²⁹ Zajímavé je, že si snad Dee dělal nějaké nároky na Kelleyho alchymistický spis. Alespoň to vyplývá z jednoho deníkového záznamu. E. FENTON, *The Diaries*, str. 249 či Michael WILDING, *A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee*, in: Stanton J. LINDEN (ed.), *Mystical Metal of Gold*, New York, 2007, str. 58. Zdá se, jakoby si chtěl přivlastnit nalezený rukopis, který byl zřejmě základem Kelleyho alchymistického umění.

³⁰ Z angl. originálu: „*Gold is a perfect body, of pure, clear, red Mercury, and pure, fixed, red, incombustible Sulphur. Silver is a pure body, nearly approaching perfection, of pure, clear, fixed white Mercury, and Sulphur of the same kind.*“ E. KELLEY, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, str. 124.

³¹ E. FENTON, *The Diaries*, str. 70.

³² Zejména v Mortlaku, kde měl alchymistické laboratoře. Viz M. WILDING, *A Biography*, str. 41.

Podotýkám, že zde se jedná pouze o mou domněnku, ale je zřejmé, že pomocí nějakého prášku by stěží mohl Kelley po několik let předvádět své „kousky“, pravděpodobnější tedy je, že věc klíčová pro jeho transmutace byla obsažena v textu rukopisu.

Jedno je však jisté, ať už je jeho podíl na vzniku traktátů o kameni mudrců jakýkoli, můžeme předpokládat, že měl minimálně přehled o spisech jeho slavnějších předchůdců a vyznal se v alchymistické teorii. Ač o jeho serióznosti můžeme úspěšně pochybovat, úplného šarlatána a podvodníka z něho dělat nemůžeme.

8.2 Alchymie ve verších

Jak jsem zmínila již v úvodu této kapitoly, Kelleymu je připisováno též autorství dvou básní, můžeme-li je takto nazvat. Jedná se vlastně o dva veršované traktáty, jak jinak než s alchymistickou tematikou. Bohužel, nevíme, kdy toto zajímavé dílko vzniklo, ani zda jej Kelley sepsal ve svém mateřském jazyce či latinsky. Jisté je, že obě básně se v angličtině objevily v edici *Theatrum Chemicum Britannicum*³³ a rovněž je A. E. Waite zahrnul do předmluvy k edici *The Englishman's Two Excellent Treatises on the Philosopher's Stone*.

Obě básně jsou plné metafor a nejrůznějších přirovnání a autor zde ozřejmuje, jaká je ta správná cesta, jež vede k očekávanému výsledku – kameni mudrců. První z nich postrádá název a je zde použit tento formát sloky – ABA BB CC, který rozhodně není obvyklý. Kelley hlásá, že jde ve stopách Lullyho a nabádá všechny filozofy, aby spálili své moudré knihy a řídili se jeho zásadami. Znají přeci pralátku všech věcí, jež je stejná u elixíru života, vzácného kamene i u jablka. Jednotu kamene mudrců též přirovnává

---

³³ Elias ASHMOLE, *Theatrum Chemicum Britannicum*, London 1652.

k Adamovi a Evě a v podstatě celá báseň je návodem na jeho přípravu. Pokud se práce nedaří, je třeba velká dávka duševní pohody, jelikož zbraně a vztek nesvedou nic. Vše samozřejmě nejlépe vystihl autor svými verši, dovolím si tedy uvést dvě sloky v angličtině:³⁴

Elixir vitae and the precious Stone

You know as well as how to make an apple;

If'te come to the workinge then let you alone

You know the coullers black, brown, bay and dapple;

Controwle you once then you begin to fraple,

Swearing and saying, what a fellow is this?

Yet still you worke, but ever worke amisse.

No, no, my friends, it is not vauntinge words,

Nor mighty oaths that gaines that sacred skill;

It is obtained by grace and not by swords,

Nor by greate reading, nor by long sitting still,

Nor fond conceit, nor working all by will,

But, as I said, by grace it is obtained;

Seek grace therefore, let folly be refrained.

---

³⁴ Angl. originál, A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, Biographical Preface, str. xliv. Pro srozumitelnost uvedu též český překlad, podotýkám, že je pouze ilustrační, nejedná se o přebásnění: „*Elixír života a kámen mudrců znáte stejně dobře jako vznik jablka; při práci zůstaňte o samotě, rozlišujete černou, hnědou, béžovou a strakatou barvu; zprvu se kontrolujete, pak však znejistíte a budete se rozčilovat nad svým údělem. Stále pracujete, avšak každý pokus selže. Ne, ne, přátelé, oné posvátné dovednosti nedosáhnete přísahami ani klením, získáte ji vlastní duševní pohodou, nikoli za pomoci mečů, ne nekonečným čtením a dlouhým vyledáváním, nepomůže ani fantazie či vlastní vůle, ale jak říkám, jen duševní pohodou, proto hledejte milost a zdržte se pošetilosti.*“

Jak vidíme, básnický talent Kelleymu nechyběl, vždy dovedl prezentovat svou práci ve velkém stylu a komunikovat s nejnámějšími představiteli Čech i Anglie, nebyl tedy pro něho problém popustit na papíře uzdu své fantazii.

U druhé básně, která je podstatně kratší než prvně jmenovaná, je uvedeno, že se týká kamene mudrců a je věnována Kelleyho nejmilejšímu příteli G. S. Gentovi. Formát sloky je v tomto případě AB AB CC. I zde je ústřední téma jasně dané a myslím, že není třeba jej blíže rozvádět. Zajímavé jsou však myšlenky, které se objevují ke konci tohoto opusu. Autor radí, aby čtenáři prozkoumali jednotlivá království a život místních pánů, tak i způsoby jejich chování. Pokud tak učiní a budou vědět, jak toho využít, již nikdy jimi moudří sofisté nepohrdnou. Také nedoporučuje sbírat planá jablka, objeví-li se lepší ovoce, je třeba zvolit správnou cestu ve správný čas...³⁵

Zdá se, že Kelley nenápadně naráží na svůj vlastní život a v podstatě nám říká, že je třeba za každých okolností vytěžit maximum ve svůj prospěch, a pokud vidíme, že nám někde pšenka nepokvete, jako v jeho případě například u Albrechta Laskiho, je lepší jít o dům dál. Dalo by se namítnout, že je to pouhopouhá hypotéza a že je možné obdobný text interpretovat více způsoby, domnívám se však, že v daném případě a daném kontextu je tato myšlenka vcelku reálná. Potvrzuje nám ji i sám autor, neboť básně zakončuje slovy: „*Můžeš být i nadále zaslepený a zvat mne hlupákem, přesto však budou tyto zásady navěky velebit svého stvořitele.*“³⁶

---

³⁵ Viz A. E. WAITE, *The Englishman's Two Excellent Treatises*, Biographical Preface, str. liv – lv.

³⁶ Z angl. originálu: „*Thou mayst likewise be blind and call me foole, Yet shall these rullles for ever praise their schoole.*“ Tamtéž, str. lv.

8.3 Záhadný Voynichův rukopis

V této kapitole bych se ráda ještě krátce zastavila u tajemného rukopisu zvaného Voynichův, ačkoli Kellyho případný podíl na něm je spíše hypotetický.³⁷ Mimořádnost tohoto manuskriptu pojmenovaného podle amerického sběratele Wilfrida Voynicha, který jej roku 1912 objevil, spočívá v tom, že nám zůstává utajen jeho obsah, jelikož byl sepsán dosud nerozluštěným jazykem. Bohužel, ani autor není znám, právě proto se vyrojila řada domněnek ohledně jeho osoby, navíc se odborníci se již více než 90 let přou, ve které době rukopis vznikl.

Celá kniha je rozdělena do několika částí, najdeme oddíl věnovaný astrologii, rostlinám, živočichům, vesmíru či lékařství. Vše je doprovázeno četnými ilustracemi. Nejprve vznikla domněnka, že tvůrcem byl Roger Bacon, když se totiž manuskript v italském městě Frascati poprvé dostal do ruky Voynichovi, byl u něho též dopis z roku 1666 od doktora jménem Johannes Marcus Marci, který poprvé vyslovil hypotézu o Baconově autorství.³⁸ Tomu by nasvědčovala i skutečnost, že materiálem rukopisu byl pergamen a rovněž kaligrafie by odpovídala době vzniku ve 13. st. Další stopu představuje podpis na první stránce, který patřil osobnímu lékaři Rudolfa II. Jakubu Hořčickému z Tepence, známějšímu pod jménem Jacobus Sinapius. I on byl tedy jedním z adeptů na autorství onoho záhadného textu, zřejmě však byl pouze jeho majitelem. Z Marciho dopisu je patrné, že se rukopis dostal k Rudolfovi II., který jej koupil za šest set dukátů, právě proto se vyrojily domněnky, kdo byl ten, jenž císaři tento skvost prodal. Voynich byl přesvědčen, že jej do Čech nemohl přivést nikdo jiný než John Dee,³⁹ později se také

---

³⁷ Jelikož je originál Voynichova rukopisu uložen v New Yorku, je tato podkapitola vypracována zejména na základě informací z internetových stránek, které jsou věnovány tomuto manuskriptu. Viz www.voynich.nu.

³⁸ O tomto lékaři více Petr SVOBODNÝ (ed.), Joannes Marcus Marci, A seventeenth-century bohemian polymath, Praha 1998.

³⁹ Tomu by odpovídala též skutečnost, že si Dee při návratu do Anglie odvezl z Čech obdobnou sumu peněz. Rovněž Deeův syn Artur se prý svěřil Thomasu Brownovi, že jeho otec v Čechách vlastnil knihu, nalezenou

začalo hovořit o tom, že se jedná o výtvar obou Angličanů – tedy Deea a Kelleyho, jelikož věděli, že obdobné kuriozity císař rád sbírá. V tom případě by se z kodexu mohl vyklubat jen podvrh, který mágové vyrobili pro potěchu Rudolfa, či se za nerozluštěným jazykem může skrývat tzv. enochiánština – jazyk andělů, o který se zajímal John Dee. V úvahu přichází i varianta, že se jedná o onen tajemný rukopis plný hieroglyfů, který přivezl Kelley z Nortwick Hill.⁴⁰

Nerada bych zde nějak zevrubně probírala historii Voynichova rukopisu, jelikož jeho spojitost s Edwardem Kelley stojí opravdu jen na velmi tenkém ledě. Jak jsem naznačila, tímto kodexem se již zabývalo mnoho vědců nejrůznějších oborů ve snaze rozluštit jeho text a přijít tak alespoň částečně na kloub onomu tajemství, avšak marně. Vznikla dokonce i teze, že je autorem sám Voynich, který vytvořil tento manuskript, zřejmě aby se zviditelnil, nebo že se jednalo o jakýsi pokus převést čínské znaky do

Ilustrace z Voynichova rukopisu

alfabetické abecedy, neznámo z které doby. V listopadu 1976 se dokonce ve Washingtonu uskutečnilo symposium s názvem Nový výzkum Voynichova rukopisu, jež zorganizovala Mary D'Imperio. Hlubší zkoumání této problematiky by vyžadovalo studium ve Spojených státech, neboť originál manuskriptu, stejně jako další potřebné materiály, se nachází v knihovně rukopisů a vzácných tisků v Yale University ve státu Connecticut.

---

s nějakým práškem, ve které byly jen samé hieroglyfy. Brown dodává, že neslyšel, že by Dee záhadný text rozluštil, ačkoli se o to velmi snažil. („...containing nothing but hieroglyphics, which book his father bestowed much time upon: but I could not hear that he could make it out.“) Viz M. WILDING, A Biography, str. 40.

⁴⁰ E. FENTON, The Diaries, str. 53, 63 - 74.

Tajemství tohoto díla nám tedy zůstává i nadále ukryto, myslím však, že ačkoli je jeho spojitost s Edwardem Kelleyem a Johnem Dee jen hypotetická, rozhodně stojí za to se jím zabývat, neboť je dalším svědectvím doby, ve které tito muži žili, a to i v případě, že by se jednalo o rukopis z jiného století. Již to, že se v souvislosti s tímto kodexem hovoří o obou Angličanech, nám vlastně ukazuje, do jaké míry se jim podařilo zapsat do historie.

Mým záměrem bylo přiblížit v této kapitole Kelleyho také jako autora spisů s alchymistickou tematikou a naznačit, že je třeba přetrvávající náhled na něho přinejmenším trochu pozměnit. Myslím, že předcházející řádky ukázaly, že tento muž rozhodě nebyl pouze médiem Johna Dee a proslulým českým vězněm, ale že po sobě zanechal také texty, které, ať chceme nebo ne, musíme brát při hodnocení jeho osoby v potaz.

9. MÝTUS JMÉNEM KELLEY

Již jsme probrali vše podstatné, co se váže k životu rozporuplného „Engellendera“, ale zbývá nám ještě jedno zajímavé téma pojící se neodmyslitelně k tomuto muži. Mám na mysli jeho tzv. druhý život, který je vskutku velkou kapitolou. Řada historických postav žije dál ve vzpomínkách svých následovníků, málokoho však provází tolik mýtů a legend jako Edwarda Kelleyho. Dalo by se říci, že o něm koluje takové množství pověstí, že je těžké je odlišit od reality.

V jakémisi mlžném oparu je vlastně zahalen již jeho zjev. Nejsm si vědoma, že by existoval nějaký skutečný popis jeho vizáže, máme pochopitelně řadu Edwardových podobizen, ale těžko říci, zda se tak trochu nedrží zavedené tradice. Černokněžníci přeci zákonitě musí mít dlouhé vlasy, pod kterými se navíc dají dobře schovat uřezané uši. Jako dlouhovlasý je také obvykle zobrazován. Mnoho lidí si však vybaví Kelleyho jako Jiřího Plachého, který jej ztvárnil ve slavných Fričových snímcích *Císařův pekař a Pekařův císař*. Právě těmto filmům také Kelley částečně vděčí za svou „popularitu“, neboť anglický černokněžník v nich představuje jednu z klíčových rolí. Zde bych se pozastavila nad skutečností, že měl Kelley ve filmové podobě krátký sestřih, ačkoli ve všech publikacích se uvádí, že se snažil zakrýt svůj cejch vinny pod dlouhými vlasy. Pravdou však je že nevíme s jistotou, zda alchymista skutečně přišel o uši, a Jiří Plachý dodal Magistru Kelleymu to pravé čarodějné vzezření svým uhrančivým pohledem.

Dále je třeba podotknout, že řada známých osobností rudolfínského dvora ve snímku zvěčněna nebyla. Kupříkladu dvorní malíři či astronom Johannes Kepler zde jmenovitě nefigurují, je sice možné, že Kepler se měl skrývat za postavou dvorního astrologa, ztvárněného výtečně Františkem Filipovským, který hlásí císaři, že „*rohličky jsou dnes obzvláště vypečené*“, zde jsme však pouze v říši domněnek. Nabízí se otázka,

proč zrovna Magistr Kelley dostal prostor na stříbrném plátně a jiné velké postavy rudolfínského dvora nikoliv. Je zjevné, že záměrem tvůrců bylo ukázat císaře Rudolfa II. jako melancholického a neschopného panovníka, kterého nebaví vládnout a je jaksi v zajetí podvodníků všeho druhu. A samozřejmě jako nejzjevnější podvodníci a šarlatáni na první pohled vycházejí alchymisté, takže se není čemu divit, že mají v Císařově pekaři tolik místa, kromě Edwarda Kelleyho, měl to štěstí ještě Alessandro Scotta. Každý je ale ukázán trošku v jiném světle, Scotta, kterého hrál František Černý, zde figuruje jako takový typický podvodníček, který dělá vše pro to, aby se udržel u dvora, i když místo vytouženého elixíru života vyrábí leštadlo na parkety nebo zaručené čisticí, nicméně ve finále je jeho úloha vcelku kladná. Zato Kelley v podání Jiřího Plachého vystupuje jako čaroděj, stvořitel umělé dívky Sirael, ale především vyslanec Rudolfova bratra Matyáše a intrikán, který se chce zbavit císaře - tedy klasická záporná postava. Na první pohled je zřejmé, že do Prahy přijel jako vážený host. Aby se dobře zhostil úlohy mága, musí také předvést nějaká kouzla, tu vyčaruje bílou myšku, tu zase hada a pak pro jistotu zmizí, a to doslova. Již jeho příchod nebo spíše příjezd do děje je famózní, se vši parádou, jak se na správného čaroděje sluší.

Není snad třeba podotýkat, že se skutečným Edwardem Kelleyem má náš filmový hrdina vsutku málo společného, snad jen vychytralost a jistou tajemnost, která okolo jeho osoby panuje. Co je poněkud zarážející, že v ději nemá místo John Dee, bez něhož by Kelley do Prahy nejspíš vůbec nezavítal. Možná, že i zde je patrné, kdo z této dvojice měl větší úspěch.

O tom, že si dodnes většina lidí představuje pražský rudolfínský dvůr právě tak, jak nám jej nabízí Císařův pekař a Pekařův císař, není pochyb. Jan Werich bude zkrátka už na věky Rudolf II. Koneckonců myslím, že pokud si odmyslíme ideologické zabarvení a budeme vnímat děj drobtíčko s rezervou, nabízí nám tento film docela pěkný obrázek dané

doby. Jen je škoda, když se skutečnosti zvěčněné na filmovém plátně, objevují i v seriózních historických publikacích. Náš „hrdina“ figuroval také v dalších filmech, můžeme jmenovat snímek Jaromila Jireše Kouzelná Praha Rudolfa II. či Lékař umírajícího času od režiséra Miloslava Luthera, zde však vystupoval jen krátce.

Jednoduše řečeno, Edward Kelley žije dál, a to v naší fantazii. Jak jsem již zmínila v úvodu diplomové práce, téměř každý ví, že někdo jako magistr Kelley existoval, málokdo však zná nějaká konkrétní fakta pojící se k jeho osobě. Zkrátka film má velkou sílu, koneckonců dnes v době nekonečných televizních seriálů by jistě řada herců potvrdila, jak často je diváci zaměňují s postavou, kterou na obrazovkách ztvárňují. Škoda, že pan Jiří Plachý nám již nemůže povědět, nakolik byl s osobou Kelleyho ztotožňován. Na tzv. filmové nebe byl povolán již pár měsíců poté, co dotočil Císařova pekaře.

Pokud by někdo stále nebyl přesvědčen o přetrvávající „popularitě“ anglického mága, stačí zadat heslo Kelley do internetového vyhledávače. Když jsem to zkusila poprvé, nestačila jsem se divit, kolik nejrůznějších odkazů se zobrazilo. Věřte nebo ne, o tomto záhadném muži stále probíhá diskuze. Notně mě pobavily informace typu, že se Edward Kelley účastnil též třicetileté války, když údajně vyzbrojoval chemickými látkami oddíl Albrechta z Valdštejna.¹ Mezi lidmi panují i názory, že stále ještě žije. Podle jednoho pisatele se Kelley usadil na staré základně severního pólu na planetě Mars, ovládá časoprostorové smyčky, a tudíž může cestovat v čase. Autor se dále domnívá, že „*Kelley velice rád navštěvuje historické akce a dýchá tak atmosféru své doby. Ovšem jakákoliv komunikace je s ním velice obtížná, protože o svých činech říká jen notorické známé pravdy. V absolutně výjimečných případech vypráví o svých činech a ukazuje některé z mnoha dovedností, které za celý svůj život nashromáždil*“.² Takovéto teorie jsou sice spíše úsměvné, dokládají však, že Edward Kelley odjakživa vzbuzoval zájem druhých, ať už

---

¹ Viz <http://civilizace.mysteria.cz/view.php?cisloclanku=2006122802>.

² Viz <http://civilizace.mysteria.cz/view.php?cisloclanku=2006122801>.

v pozitivním či negativním slova smyslu. Pravdou také je, že nevíme, kde je pohřbený, nemůžeme se tedy divit, že vznikají podobné myšlenky. Musím říci, že jsem byla skutečně překvapena, v jakém množství se jméno Kelley na internetu vyskytuje. Vzhledem k tomu, že právě tento informační zdroj patří dnes k těm nejvyhledávanějším, jistě to vypovídá o popularitě anglického alchymisty.

S Kelleyem se ale rozhodně nesetkáváme pouze v televizi či na internetu, připomíná nám ho též mnoho míst a památek v Čechách. Začněme tou asi nejznámější a legendami nejopřednější – Faustovým domem. Nenápadná budova stojící na bývalém Koňském trhu

Faustův dům

patřila jednu dobu Kelleymu, což asi není obecně známé, ale zajímavé je především její spojení s postavou Fausta. Tento palác zvaný též Mladotovský má poměrně dlouhou historii. Nejprve zde sídlili opavští vévodové, dále byl majitelem novoměstský písař Prokop a posléze lékař Ferdinanda I. Jan Kopp z Raumentahlu, právě od něho zakoupil dům Edward Kelley. Díky profesi předchozího majitele se zde nalézali funkční laboratoře, a to samozřejmě alchymistovi přišlo vhod. Je více než pravděpodobné, že

právě Kelleyho pobyt v tomto domě měl podíl na vzniku tzv. faustovské legendy. Víme, že Faust skutečně existoval, jednalo se o německého alchymistu žijícího na přelomu 15. a 16. století, o kterém se říkalo, že je ve spolku s ďáblem. Oba muži tedy mají na první pohled mnoho společného, proto na sebe pověsti o Faustovi v souvislosti s Kelleyem nenechaly dlouho čekat. Nynější název nese palác podle rodu Mladotů ze Solopysk, kteří jej obývali

v 18. století. I tito aristokraté měli zálibu v alchymii. Faustův dům má dnes v užívání 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy.

Pokud se chceme vydat po stopách Edwarda Kelleyho, určitě naše kroky neskončí na Karlově náměstí. Logicky nás napadne prozkoumat samé centrum českého království – tedy Pražský hrad. Zde se Kelley jednoznačně vyskytoval a prováděl své pokusy. V kapitole nazvané Alchymie v Čechách³ jsme již probrali, jak tomu bylo nebo spíše nebylo s onou velkou alchymistickou dílnou. Ačkoliv takovouto centrální laboratoř na Hradě dnes nenajdeme, neboť tam ani

nikdy nebyla, nemusíme zoufat, nedávno zde byla nově otevřena restaurace Vikárka a jedna její část je upravena právě ve stylu alchymistické dílny. Nejdeme zde příjemné prostředí plné rozličných baněk, zkumavek a dalšího náčiní, na zdi je vymalován také fiktivní erb Edward Kelley, Rudolfa II. a Tycha Brahe. Restaurace nabízí příjemné posezení, kde na hosty dýchá atmosféra doby ze všech stran.

Interiér restaurace Vikárka.

Ještě donedávna se také věž Mihulka v blízkosti Vikárky, kde v minulosti

pravděpodobně byla jedna z císařských laboratoří, pyšnila pěknou expozicí věnovanou alchymii, nyní ji však nahradila výstava věnovaná hradní stráži.

---

³ Viz tato práce, str. 36 – 37.

Chceme-li navštívit další místo spjaté s naším hrdinou, nemusíme se od Pražského hradu příliš vzdálit. Jak víme, Kelley žil i s rodinou nějakou dobu na Jánském vršku poblíž Nerudovy ulice a právě zde se dnes nalézá restaurace, která nese patřičný název – U osla v kolébce & Magistra Kelly. Tento dům prý dostal jméno podle jedné pověsti, která se pojí k Edwardově pobytu na tomto místě. Alchymista si prý nepřál, aby někdo věděl, že přišel o uši, jednou však neunikl pohledu své sousedky: „*Když ho tak poznamenaného v nestřežené chvíli, kdy si zapomněl nasadit klobouk, spatřila nájemnice malostranského domu, přičaroval prý rozčilený kouzelník ve vzteku jejímu děcku oslí hlavu.*“⁴ Domovní znamení nám tuto příhodu dodnes připomíná, málokterý návštěvník zmiňované restaurace a přilehlých prostor asi ví, jak název vznikl.

Kavárna na Jánském vršku a věž Edwarda Kelleyho.

---

⁴ Ludmila PETRÁŇOVÁ, Domovní znamení Staré Prahy, Praha 1991, str. 56.

Na Kelleyho se vzpomíná i mimo Prahu, stačí zajet na státní hrad Křivoklát a pohlédnout na věž Huderku, ve které byl alchymista v letech 1591 – 1593 vězněn. Při prohlídce hradu Vám průvodci jistě přiblíží jeho pohnuté osudy a přidají nějakou tu poutavou historku navíc. Jedná se bezpochyby o zajímavé zpestření výkladu, jak by také ne, vždyť žaláře návštěvníky vždy lákaly a pokud v nich spočinula nějaká známá postava, je rázem ono místo ještě zajímavější. Pokud Vám při vyprávění o hladomornách začne kručet v břiše, můžete navštívit další pohostinské zařízení, které se pyšní vzpomínkou na slavného vězně a nachází se přímo na hradním nádvoří. Název nás nepřekvapí, jak jinak než U Magistra Kelleyho.

Snad nejvíce je Edward opěvován v Mostě, kde, jak známo, strávil poslední roky svého života, i když jaksi nedobrovolně. Přestože pak ze vzteku město proklel, Mostečtí na něho rádi vzpomínají. Dává to jasně najevo jeho socha, která se hrdě tyčí před hradem. To však zdaleka není vše, obyvatelé města Most si svého hrdiny natolik váží, že na jeho počest pořádají od roku 2005 v červnu slavnosti – například předloni se na Hněvíně konal Den Magistra Kelleyho u příležitosti 410. výročí jeho úmrtí.⁵ Při těchto oslavách tradičně předvádějí na hradě své „kousky“ nejrůznější mágové. Pravdou je, že v Mostě neobjevili žádného slavnějšího rodáka, proto dostal tu čest Kelley, každopádně by byl alchymista jistě překvapen, kdyby věděl, že se budou i po smrti pořádát na jeho počest slavnosti.

Nemůžeme opomenout, že alchymista i jeho žena se nesmazatelně zapsali též do historie královského města Jílového. Podle nejrůznějších zpráv sice víme, že je Jílovští neměli příliš v oblibě, přesto i zde nalezneme vzpomínku na roky, kdy zde měl Kelley za úkol obnovit důlní těžbu, dnes se tu totiž nachází tzv. Regionální muzeum, kde je otevřena stálá expozice k historii těžby s názvem Zlato v České republice. Pokud by nám to nestačilo, můžeme se vypravit do Kutné Hory, kde je nové Muzeum alchymie. Můžeme si

---

⁵ Viz <http://www.e-region.cz/volno.asp?index=2004>.

v něm prohlédnout laboratoř, alchymistickou kapli i se dozvědět něco z historie této tajemné nauky.

Ač je to překvapující, jméno Kelley se objeví tu a tam i na místech, se kterými, alespoň pokud známo, neměl za svého života nic společného. Např. v Úštěku proběhl 19.

**Kaple alchymistů z expozice muzea
v Kutné Hoře.**

července loňského roku ohňostroj magistra Kelleyho u příležitosti jistých pirátských bitev.⁶ A jistě bychom našli další události, při kterých se vzpomíná na muže, jenž se zkrátka nesmazatelně zapsal do českých dějin.

Někomu se sice může zdát, že Kelley v podstatě „těží“ z popularity, jež mu vysloužil Fričův snímek, což je sice do jisté míry pravda, je však rovněž třeba zmínit, že tento tajemný pán byl také hrdinou několika románů. Jako první takto Kelleyho zvěčnil Josef Svátek ve své knize z roku 1871, jež nese na první pohled

neurčitý název *Vězeň na Křivoklátě*.⁷ O více než století později se k tématu vrátil Václav Kaplický svým dílem *Život alchymistův*.⁸ Tato kniha, jež se roku 2004 dočkala též druhého vydání, je napsána vcelku poutavě a je bezpochyby založena na historických faktech, ačkoli místy poněkud zkreslených. Nebyl by to však správný román, aby si autor své postavy drobet „nepřikrášlil“. Edward Kelley je zde prezentován jako podvodník a vychytralé, marnotratné budižkničemu, jež se vždy snaží naprosto prvoplánově využít situace ve svůj prospěch, přičemž se často utápí v alkoholu a žádná sukně jej nenechá v klidu. Představa, že byl Kelley velký milovník žen, zřejmě autora velmi upoutala, neboť

⁶ <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zajimavosti/zprava/475992>.

⁷ Josef SVÁTEK, *Vězeň na Křivoklátě*, Praha 1871.

⁸ Václav KAPLICKÝ, *Život alchymistův*, Praha 1980.

nějakou poznámku tohoto typu bychom našli snad v každé kapitole. Takto kupříkladu líčí jeho pobyt v Amsterdamu: „*Kelley (...) se procházel neznámým bohatým městem, popíjel v hospodách s námořníky, navštívil jednu ochotnou dívku v jejím pokojíčku a na paní Johanku si ani nevzpomněl. Dokonce se do své hospody vrátil o den později, než měl s Mistrem ujednáno. Byl netrpělivě očekáván a přísně pokárán, když se přiznal, že v přístavu byl lupiči oloupen o všechny peníze. Zapřel, že ten loupežník byl jen jeden a že nosil sukňe.*“⁹ Pravdou je, že bychom v Kaplického knize jistě našli i některé skutečné Kelleyho povahové rysy, například místy agresivní chování, celkový dojem je však poněkud zavádějící. Rovněž je zde příliš vyhocen napjatý vztah mezi Kelleyem a Deem, který v románu téměř nemohl přijít svému kolegovi na jméno.

O rok později než Václav Kaplický se ke stejnému tématu vrátil František Marek, když léta páně 1982 napsal dílko Alchymista, které taktéž barvitě líčí Edwardovy osudy. V této knize je navíc uveden historický doslov Josefa Janáčka a nechybí ani zdařilé ilustrace Františka Běhounka.¹⁰ Jako zatím poslední se pustil do této tematiky Otomar Dvořák, když roku 2005 vstoupila na světlo světa jeho kniha Císař alchymistů.¹¹ I v tomto románu představuje Kelley jednu z hlavních postav, zde už jsme však od historické reality hodně daleko. Bezpochyby se však jedná o další připomínku existence tohoto Angličana.

Existuje řada dalších titulů, které se více či méně vztahují ke Kelleymu. Můžeme jmenovat román Anděl západního okna od Gustava Meyrinka,¹² kde zvolil autor za ústřední motiv knihy deníky Johna Dee a jeho magické seance, ale i on notně popustil uzdu své fantazii, či knihu John Dee – mág zlaté uličky,¹³ jejíž autor vypracoval fiktivní deníkové záznamy podobné těm skutečným, na jejichž základě vypráví příběh Johan Dee.

---

⁹ V. KAPLICKÝ, Život, str. 25.

¹⁰ František MAREK, Alchymista. Román o životě Edwarda Kelleyho, Praha 1981.

¹¹ Otomar DVOŘÁK, Císař alchymistů, Praha 2005.

¹² Gustav MEYRINK, Anděl západního okna, Praha 1937. Nejnovější vydání je z roku 2005.

¹³ Claude POSTEL, John Dee. Mág ze zlaté uličky, Praha 1996.

Je vidět, že Kelley představoval a stále představuje pro autory nejrůznějších žánrů vděčné téma, stejně jako Praha za časů Rudolfa II., která svou magičností a velkou koncentrací osobností všeho druhu má vždy dychtivým čtenářům, co nabídnout. Myslím, že nám tato kapitola dokázala, že ač od smrti Edwarda Kelleyho uplynulo již více než 400 let, v jistém smyslu žije dál. Vzpomínka na jeho osobu se často objeví i tam, kde bychom jí nečekali, stačí se podívat na internet nebo se projít po Praze. Nezbyvá, než se nechat překvapit, kde na něho narazíme příště.

10. ZÁVĚR

Nyní přichází na řadu poslední úkol, byť jeden z nejtěžších, shrnout napsané řádky a poznatky a vyvodit z nich jakýsi závěr či myšlenku. Věřím, že ona na první pohled nedobytná pevnost, jež ztělesňovala Edwarda Kelleyho v úvodu, má snad již lehce pootevřená vrátka. Nemohu hodnotit, do jaké míry se mi podařilo proniknout do osobnosti tohoto mimořádně zajímavého člověka, to je spíše v kompetenci druhých, doufám však, že tato práce přispěla k objasnění alespoň určitých otázek týkajících se zmiňovaného muže a uvedla na pravou míru některé stále dokola omílané legendy a nepravdy.

Domnívám se, že můžeme směle nazývat Kelleyho alchymistou, neboť si jistě toto označení zaslouží. Je autorem tří traktátů a dvou básní, a ačkoli můžeme polemizovat o tom, zda jsou myšlenky v nich obsažené, z jeho hlavy, je jisté, že měl dobrý přehled o alchymistické teorii. Pokud bychom chtěli být důslední, mohli bychom za podvodníky označit všechny stoupence „Hermova umění“, neboť jak víme, zlato se zcela jistě nepodařilo vyrobit žádnému z nich, byť máme četné zprávy o úspěšných transmutacích. Tím bychom však prokázali nepochopení podstaty alchymie, neboť se jednalo o předvědeckou disciplínu, na níž nelze používat dnešní kritéria. Je třeba si uvědomit, že alchymisté se teprve učili poznávat svět a jeho principy, jejich omyly tedy nemůžeme pokládat za podvod. Musíme brát v potaz obyčejný lidský vývoj a právě na alchymii, jež se pozvolna měnila v moderní vědu - chemii, jsou patrné postupné změny ve vnímání okolního světa v průběhu staletí.

Tato nauka nebyla jednotná, nýbrž obsahovala mnoho směrů, přičemž za ten hlavní lze považovat tzv. pravou alchymii, jež měla ušlechtilé a spíše duchovní cíle, neboť usilovala zejména o zdokonalení přírody, zatímco přeměny kovů byly jen prostředkem, jak ukázat některé principy. Kelleyho zřejmě nějaké hlubší poznání nezajímalo, nelze mu však

upřít znalosti v tomto oboru, bez kterých by jen stěží obstál. Můžeme se pouze domnívat, zda Kelley věřil, že se mu někdy podaří zlato vyrobit, pravděpodobně ne, nicméně věděl jako postupy je třeba na základě alchymistické filozofie použít, aby bylo možno kýženého výsledku dosáhnout, a ty také prezentoval ve své knize. Jiná věc je, že si velmi dobře uvědomoval, že pouhými pokusy si nijak nepolepší, a tak dozajista znal triky, jak docílit u ohromených diváků jeho transmutací přesvědčení, že vyrábí zlato. Ať už použil metodu diploze, neboli ředění cenného kovu, či prostě jen v nestřežené chvíli podstrčil kousek zlata, který měl připravený, v každém případě dosáhl, čeho potřeboval. Jeho sláva rostla. Rozhodně nebyl sám, kdo používal podobné praktiky, to vše však ani v nejmenším nepopírá jeho znalosti, které mohl načerpat buď v době lékárnické praxe, za krátkých studií v Oxfordu či z nalezeného rukopisu připisovaného sv. Dunstanovi.

A jaký vlastně byl muž, jenž požíval přízně nej přednějších mužů v Českém království? Víme, že se jednalo o vcelku dominantní osobu, která neměla mnoho zábrán. Kelley byl bezpochyby obdařen velkým charismatem, uměl zapůsobit na lidi a získat je na svou stranu. John Dee je toho zdárným příkladem, neboť tento vzdělaný člověk uvěřil Kelleyho slovům a po několik let s ním spolupracoval na tzv. andělských seancích, které byly s největší pravděpodobností výmyslem vychytralého média, dodnes však zaměstnávají řadu odborníků, kteří se snaží odhalit jejich skutečný smysl.

Dee trpělivě snášel Kelleyho agresivitu a drzost a zdá si, že si svého kolegy vážil, což je patrné z jeho deníkových záznamů. Navíc si nemohl dovolit si svého společníka zneprátnit, neboť sám nebyl schopen s anděly komunikovat. Našli se samozřejmě i jedinci, kterým nebylo Kelleyho chování po chuti, například obyvatelé města Jílového nesli jeho přítomnost nelibě. Většina kritiky je však produktem pozdějších legend.

V každém případě byl Edward Kelley doposud českými historiky vytrvale opomíjen, ačkoli se, jak vidíme, jedná o zajímavou osobnost. Tomuto alchymistovi se

podarilo uchytit v Českém království, zejména díky Vilému z Rožmberka, jenž mu vzdal své statky v blízkosti jílovských zlatých dolů. Také císař Rudolf II. měl patrně pro Kelleyho slabost a postaral se o to, aby byl alchymistovi udělen inkolát i šlechtický titul. Až do doby jeho uvěznění, které bylo snad způsobeno intrikami Jiřího z Lobkovic a následnými Angličanovými dluhy, si nemohl na své postavení v Čechách stěžovat, což je patrné i na tom, že odmítl nabídku královny Alžběty, která jej zvala zpět do vlasti. Na rozdíl od známějšího Deea, který příliš nezaujal žádného z českých mecenášů, slavil alchymista v srdci Evropy úspěchy.

Dle mého názoru nám i Kellyho druhý život, který sice nemá s tím jeho skutečným mnoho společného, ukazuje, že tento muž zkrátka patří do české historie, ačkoli měl doposud místo spíše v románech. Troufám si říci, že jsou jeho osudy zajímavé i z hlediska česko-anglických vztahů, které pro dobu Rudolfa II. nejsou příliš studovány, což je snad závazkem do budoucna. Je zřejmé, že mezi oběma zeměmi probíhala čirá korespondence, ať už oficiální či tajná. Z pramenů uložených v British Library vyplývá, že se Kelley těšil velkému zájmu anglických diplomatů a neunikl ani pozornosti známých Fuggerů. Pokud by se jednalo o bezvýznamného podvodníka, jak většina zdrojů uvádí, jen stěží by figuroval v těchto zprávách. Osobně se domnívám, že se v Praze ani jinde v českém království nenacházelo mnoho Angličanů, kteří by zde získali obyvatelské právo, tím je samozřejmě jeho případ ještě zajímavější.

Edward Kelley toužil vynikat nad ostatními a vždy se snažil přimět okolí, aby ho brali vážně. V úvodu jsem hovořila o jakési jeho úvaze či přání, které vyslovil v předmluvě ke svému traktátu o kameni mudrců, pojďme si jej připomenout: *„Navzdory všemu se odvažuji doufat, že příští generace budou natolik obeznámeny s mým životem a mou osobností, abych se mohl řadit k těm, jež mnoho vytrpěli pro pravdu.“*

Myslím, že předcházející řádky potvrdily, že se s Edwardem Kelleyem můžeme potkat téměř na každém kroku, se svou „popularitou“ by byl tedy alchymista jistě spokojen, za jakou pravdu však trpěl, to ví jen on sám. Patrně si představoval, že se na něho bude vzpomínat jako na neprávem vězněného muže, který znal tajemství kamene mudrců a který zažil velké příkoří kvůli nepochopení svého okolí. Role světce mu sice přisouzena nebyla, nicméně si troufám říci, že okřídlené přísloví - „*Věčná sláva, polní tráva!*“ – v jeho případě neplatí.

11. PRAMENY A LITERATURA

I. Prameny

a) Nevydané prameny

- The British Library, MS Harleian 6986
MS Lansdowne 61
MS Lansdowne 68.
- Knihovna Národního muzea, sign. IV C 20.
- Národní archiv v Praze, fond DZV 67
fond DZV 172
fond SM, sign. B 23/3 - 21
fond SM, sign. E 11/13
fond SM, sign. H 199/1 - 5
fond SM, sign. K 147/1 – 3
fond SM, sign. R 58/29
fond SM, sign. R 173/1
fond SM – Urbáře, kniha 50.
- SOA Třeboň, Cizí statky – registratura, sign. II. 28-1
Cizí rody – z Rožmberka, sign. 25
Velkostatek Třeboň, sign. I B 6 I 8.

b) Edice

- Elias ASHMOLE, *Theatrum Chemicum Britannicum*, London 1652.
- Edward FENTON, *The Diaries of John Dee*, Charlbury 2000.
- James Orchard HALLIWELL, *The Private Diary of Dr. John Dee*, London 1842.
- Jiří MIKULEC (ed.), *Mikuláš Dačický z HESLOVA, Paměti*, Praha 1996.
- Jaroslav PÁNEK (ed.), Václav BŘEZAN, *Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985.
- *Theatrum Orbis Terrarum* (edd.), John DEE, *A letter, containing a most briefe Discourse Apologeticall, etc.*, Amsterdam 1973.

- Arthur E. WAITE (ed.), Edward KELLEY, The Englishman's Two Excellent Treatises on the Philosopher's Stone, London 1893.

II. Literatura

- Lyndy Abraham, A Biography of the English Alchemist Arthur Dee, Author of Fasciculus Chemicus and son of Dr. John Dee, in: Stanton J. LINDEN (ed.), Mystical Metal of Gold, New York, 2007.
- Titus BURCKHARDT, Alchymie. Tradiční věda o kosmu a duši, Malvern 2003.
- Václav ČIHÁK, Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, Praha 1948.
- Otomar DVOŘÁK, Císař alchymistů, Praha 2005.
- Robert J. W. EVANS, Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576 – 1612, Praha 1997.
- Peter J. FRENCH, John Dee. The World of an Elizabethan Magus, London 1972.
- Bernard D. HAAGE, Středověká alchymie, Praha 2001.
- Jaroslava Hausenblasová, Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatverzeichnisse 1576 – 1612, Praha 2002.
- Jaroslav HONC, Život Edwarda Kelleye z Imay, in: Heraldika a genealogie 1982/2.
- Jiljí V. JAHN, Alchymie v Čechách, Praha 1993.
- Josef JANÁČEK, Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987.
- Václav KAPLICKÝ, Život alchymistův, Praha 1980.
- Vladimír KARPENKO, Alchymie. Nauka mezi snem a skutečností, Praha 2007.
- Vladimír KARPENKO, Alchymie. Svět pohádek a legend, Praha 2008.
- Vladimír KARPENKO, Alchymie, dcera omylu, Praha 1988.
- Lauren KASSELL, Medicine and Magic in Elizabethan London. Simon Forman: Astrologer, Alchemist, and Physician, Oxford 2007.
- Veronika KUCROVÁ, Vývoj intravilánu obce Libře v Dolním Posázaví v 16. až 19. století, Bakalářská práce na FFUK 2008.

- František KUTNAR – Jaroslav MAREK, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví, Praha 1997.
- Pierre de LASENIC, Alchymie, její teorie a praxe, Praha 1997.
- Le Grande Larousse Encyclopédique, Paris 2007.
- František MAREK, Alchymista. Román o životě Edwarda Kelleyho, Praha 1981.
- Peter H. MARSHALL, Magický kruh Rudolfa II. Alchymie, astrologie a magie v renesanční Praze, Praha 2008.
- Gustav MEYRINK, Anděl západního okna, Praha 1937.
- Alois MÍKA, Alchymisté a šarlatáni v rudolfínské Praze, in: Kniha o Praze 1965, Praha 1965, str. 288.
- Jaroslav PÁNEK et al., Rudolfínská Praha, 1576 – 1612, Praha 2006.
- Jaroslav PÁNEK, Vilém z Rožmberka, Praha 1998.
- Karel PEJML, Dějiny české alchymie, Praha 1933.
- Joseph H. PETERSON, John Dee's Five Books of Mystery. Original Sourcebook of Enochian Magic, Boston 2003.
- Ludmila PETRÁŇOVÁ, Domovní znamení Staré Prahy, Praha 1991.
- Claude POSTEL, John Dee. Mág ze Zlaté uličky, Praha 1996.
- Angelo Maria RIPELLINO, Magická Praha, Praha 1992.
- Julian ROBERTS – Andrew G. WATSON, John Dee's library catalogue, London 1990.
- August SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze království českého, díl XV., Praha 1998.
- Karl CH. SCHMIEDER, Geschichte der Alchemie, München-Planegg 1927.
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, díl I. – IX., Praha 1877 – 1897.
- Aleš STEJSKAL, Třeboňský zámek na sklonku vladařství Viléma z Rožmberka jako „intelektuální“ manýristické centrum na jihu Čech, rukopis (nestr.).
- Josef SVÁTEK, Anglický alchymista Kelley v Čechách, in: Obrazy z kulturních dějin českých I., Praha 1891.
- Josef SVÁTEK, Věžeň na Křivoklátě, Praha 1871.
- Ivan SVITÁK, Hledání kamene mudrců. Rehabilitace pana Edwarda Kelleye, Praha 1991.

- Ivan SVITÁK, Kouzelník z Londýna. John Dee v Čechách, 1584 – 1589, Praha 1994.
- Ivan SVITÁK, Malostranská Sapfo. Opožděná recenze díla Elizabethy Johanny Westonové, 1582 – 1612, Praha 1994.
- Ivan SVITÁK, Sir Edward Kelley. Český rytíř, 1555 – 1598, Praha 1994; Ivan SVITÁK, Kouzelník z Londýna. John Dee v Čechách, 1584 – 1589, Praha 1994.
- György E. SZÖNYI, John Dee's Occultism. Magical Exaltation through Powerful Signs, New York, 2004.
- György E. SZÖNYI, Vědecký a magický humanismus na dvoře Rudolfa II. Manýrismus a pozdně renesanční kultura, in: Eliška Fučíková et al., Rudolf II. a Praha. Císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy, Praha 1997.
- Pavel TOUFAR, Deváté setkání s tajemstvím. Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor, Třebíč 2006.
- Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA, Rukověť humanistického básnictví v Čechách na Moravě, díl V., Praha 1982.
- Petr VÁGNER, Dny všední a sváteční rožmberských alchymistů, in: Opera historica 3, 1993.
- Petr VÁGNER, Theatrum Chemicum. Kapitoly z dějin alchymie, Praha 1995.
- Václav VANĚČEK, Dějiny státu a práva v Československu, Praha 1975.
- Michael WILDING, A Biography of Edward Kelly, the English Alchemist and Associate of Dr. John Dee, in: Stanton J. LINDEN (ed.), Mystical Metal of Gold, New York 2007.

III. Internet

- <http://civilizace.mysteria.cz/view.php?>
- <http://www.e-region.cz/volno.asp?index=2004>
- <http://www.jitrnizeme.cz/view.php?cisloclanku=2006032101>
- <http://kelley.akada.eu/>
- http://www.levity.com/alchemy/emb_green_lion.html
- <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zajimavosti/zprava/475992>
- <http://www.voynich.nu>.

12. OBRAZOVÁ DOKUMENTACE V TEXTU

- str. 20 Dnešní podoba Pražského hradu (fotoarchiv autorky)
- str. 22 Podobizna Rudolfa II. na zámku Ambras (fotoarchiv autorky)
- str. 36 Expozice Muzea alchymie v Kutné Hoře (fotoarchiv autorky)
- str. 53 Edward Kelley a Paul Waring vyvolávají ducha
(internet - <http://kelley.akada.eu/>)
- str. 74 Třeboňský zámek (fotoarchiv autorky)
- str. 89 Hrad Hněvín (fotoarchiv autorky)
- str. 102 Věž Huderka na Křivoklátě (fotoarchiv autorky)
- str. 125 Vyobrazení z traktátu The Terrestrial Astronomy
(internet - http://www.levity.com/alchemy/emb_green_lion.html)
- str. 132 Ilustrace z Voynichova rukopisu
(internet - <http://www.jitrnizeme.cz/view.php?cisloclanku=2006032101>)
- str. 137 Faustův dům (fotoarchiv autorky)
- str. 138 Interiér restaurace Vikárka (fotoarchiv autorky)
- str. 139 Kavárna na Jánském vršku a věž Edwarda Kelleyho (fotoarchiv autorky)
- str. 141 Kaple alchymistů z expozice muzea v Kutné Hoře (fotoarchiv autorky)

13. PŘÍLOHY

1. Inventář a popis Nové Libně z roku 1596.
(Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/14)
2. Urburní registra libeňského statku a k němu příslušejících vesnic.
(Národní archiv v Praze, fond SM, sign. R 58/29)
3. Rozličné předměty, které měly patřit Johnu Dee, včetně známého
obsidiánového zrcadla.
(The British Museum, London, fotoarchiv autorky)
4. Edward Kelley ve společnosti dalších učenců.
(Peter J. FRENCH, John Dee. The World of an Elizabethan Magus, London 1972)
5. Dlužní úpis Edwarda Kelleyho, který sepsal dne 15. prosince 1594 pro Blažeje
Stava a jeho ženu Martu.
(Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2, fotoarchiv autorky)
6. Titulní strana apologie Johna Dee, kterou vypracoval
ve snaze očistit své jméno.
(Theatrum Orbis Terrarum (edd.), John DEE, A letter, containing a most briefe
Discourse Apologeticall, etc., Amsterdam 1973.)
7. Fiktivní erby Edwarda Kelleyho, Rudolfa II. a Tycha Brahe.
(Restaurace Vikárka na Pražském hradě, fotoarchiv autorky)
8. Socha Edwarda Kelleyho na hradě Hněvín.
(Most, fotoarchiv autorky).

Příloha č. 1

Inventář a popis Nové Libně z roku 1596

Inventárium a pořádný popis, což jsme tak ve všem na Nový Libni našli, popsáno skrz nás Alexandra Cellera z Rytty a Vondřeje z Lídlova, jeho milosti císařské služebníků, a to v pátek, den svatý Lucie léta 1596.¹

Od ložních šatů

Co se ložních šatů dotýče, ty jest paní zinventovati dáti nechtěla, oznamujíc, že její vlastní jsou, tolikéž co od plátěných věcí má.

Cínový nádobí

Tolikéž což od cínového nádobí před rukama, tolikéž to vše její paní jest.

Neb i ouředník, kterýž tu na Libni osedlý jest, zpravu toho dává, že jest prve také nic toho před rukama nebylo.

Ve veliký světnici

Našlo se stolů malých a velikých, totižto	3
Item stolic od sukna a z koží dělaný, totižto	10
Axamitová jedna stolice	1
Koberce turecký jest	1

Jdouce z velký světnice do malý světnice

Tu se nachází též jeden malý stolček, lože dvě - jedno velký a druhý malý.

V paní světnice [!]

Se našly dva stoly

Stolice kožený, dvě veliký a dvě malý	4
Od malých stolic dřevěných	6

Na mázhauze

Stůl na mázhauze vokrouhlý veliký na dvanáct osob	1
---	---

V dolejší světnici, kde služebníci a čeládka byla, v kterýž písarň důchodní svou kancelář má

Nacházejí se	2 stoly
Item židle	1
Item stolček v kanceláři písarň důchodního	1

---

¹ Jedná se o edici inventáře, viz Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/14. Je zde patrné, že autor neuměl moc dobře česky, což dokládá kupříkladu záznam: „*Item džbery piva nosit.*“ K neobvyklým výrazům či slovním spojení, a rovněž v případě, kdy počet kusů nekoresponduje s uvedeným textem, jsem přiřadila vykřičník.

Item almara dlouhá	1
Item mandla, kde se šaty mandlují	1
Almara přibitá	1

Světnici truhlářový

Rámy dubový velký se nachází k novému stavení.....	82
Malých rámu dubových k novému stavení se nachází	55

Vomastku se nic nenašlo, její milosti paní prodala.

V komoře šafářový

Item truhlice, jak do nich vaření vundávají [!], jsou	2
Kožených korbelů, jak se k ohni potřebují, jsou jich	8
Item měděných hrnců k mlíku	13
Item velký s železy železný k vozům [!]	4
Item soudek k tlučení smetany	1
Item máselnice másla tlouci	1
Item od dřevěného nádobí se našlo	
Škopky	4
Item konve vodní	4
Item pila velká	1
Item džbery na vodu nosit [!]	4
Item vosní nůž [!]	1
Item sekery kladní	2
Item zelí plný dva sudy, z třetího se mají, jsou [!]	2

Špejchárna

Lana, totiž provaz velký nový	1
Item kolů železných k chmelnici	5
Item strich vokovaný [!]	2
Item větel vokovaný	1
Item na kovadlo železný	1

Světnice ratejné

Item stoly velký	3
Item mísy dřevěný	3
Item dýže k chleba pečení	2
Item v kamnech hrnec měděný	1
Item starý hrnec měděný	1
Item hr[n]ce měděný k vaření	3

V kravíně

Item krav dojných	35
Item jalovice dvouletý	4

Item volčata dvouletý	3
Item bejk starý	1
Item dvouletý bejk [!]	2
Item na krmnících vepřů	2
Item sviní býčích, vepřů malých, velkých, totiž	55
Item kádě dřevěný	2
Item necky velký k praní	1
Item slepic ouročních a kohoutů	2 kopy
Indiánský slepice	1
Item k plemenům husy.....	10
Item kaček k plemenům	10

Ovčín prázdný

Neb se toho zpráva dává, že jesti pán sám osobně všeckny ovce prodal, kterýchž je bylo okolo sedmi set.

V maštali kočovský

Kočovských koní jesti	4
K tomu starý nádobí kočovský	1
Item nový nádobí kočovský	1
Item k jízdě valach jesti	1
Item sedlo starý k němu	1
Item uzda stará	1

Koňského pohlaví

Item dvouletých hřebic.....	2
Item a letošních hříbat	2
Item koníčat letošních	2
Item klisna stará chromá	1

V maštalích

Item na předním stání klisen	4
Item hřebice dílná tříletá	1
Item chomouty se vším nádobím	3
Item řemený šle jesti	4
Item lampa	1
Item sedlo nový	1
Item hřebelce jesti	2
Item hřeben jesti	1
Vohlavy	5

Na druhým stání

Item klisen jesti	5
Item nádoby s chomouty	2

Item řemenných šlí jesti	5
Lampa	1
Hřebelce jesti	1
Hřeben jesti	1
Vohlavy jesti	5
 <u>Na třetím stání</u>	
Klisen jesti	5
Item nádoby se dvěma chomouty	2
Item šle jesti řemenný	5
Vohlavy jesti	5
Hřeben jesti	1
Hřebelce jesti	1
Sedlo starý jesti	1
 <u>Na čtvrtém stání</u>	
Klisen jesti	5
A z těch klisen jsou vobstavený tři, v bistřici truhlář Šebestián vostává	2
Item chomouty s nádobím	2
Item šli jesti řemenný	5
Lampa jesti	1
Hřebelce jesti	1
Hřeben	1
Sedlo starý	1
Džbery pro koně vody nosit [!]	2
 <u>Pod kolnou</u>	
Item vozů malejch	6
Item brány z hřeby jesti	4
Item pluhů s radlicemi a krojidly	5
Item železný táhla	4
Item váh k vozům i k pluhům	14
Item řebřiny jesti	2
Item koše hnojny	4
Item starý hever	1
Item koleček jesti	4
Item i zvonce měděný	2
 <u>Podkroví</u>	
Item tenat zaječích jesti	22
Item luze zelený jesti	2

Item kotel měděný vody vohřívát [!]	1
Item čeřice struněná	1
<u>Vobilí nevymlácenýho</u>	
Žita	
Item žita jesti nevymlácenýho	126 mandelů
Pšenice	
Item i pšenice jesti nemlácený	565 mandelů
Ječmene	
Item i ječmene nevymlácenýho	130 mandelů
Rejže	
Item rejže nemlácený jesti	9 mandelů
Pohaniny	
Item pohaniny nemlácený jesti	13 mandelů
Item hrachu nemlácenýho	vostává z domácí potřeby
Ovsa	
Item ovsa nemlácenýho	vostává jmenovitě 514 mandelů
<u>Mlácenýho vobilí se nenašlo ani jednoho strejšku</u>	
Stohů senných jesti	9
Votavní stohy	4
<u>Mlejn Záhořanský, kterýž náleží k Nový Libni</u>	
Item předně se nachází kola se všemi potřebami vozní	2
Item násypka	1
Item věrtel	1
Item řebříky	2
Item čeřice nová	1
Item kleště železný	1
Item truhlice moučný	2
Item štrokvas [!]	2
Item voškrdy	2
<u>Mlejn Libeřský</u>	
Item mlejn se všemi věcmi, což náleží každému jen pustiti a mlíti, dva i s pytlíky [!]	2
Item železný sochůrek	1
Item voškrdy	2
Item řebřík	1

Item čeřice	2
Item násypka	2
Item čtverce	1
Item strych železný okovaný	1
Item štrokvas [!]	2
Item sud pivní na podlaze	1
Item truhla na mouku vysypat [!]	1
Item stolečky sprostný	2
Item rybnícký kolečka [!]	1
Item stolice vosní [!]	2
Item brus točící	1
Item hrnec v kamnech měděný	1
Item ven hák železný	1
Item pilky malý	2
Item hoblíku nic dobrýho [!]	6
Item dláta malý	2
Item dláto okrouhlý velký	1
Item k sypání vobilí dáno sud [!]	1
Item štoček nový udělaný z šesti prken	
 <u>V pivovaře jílovským</u>	
Světnici sládkova stoly [!]	2
Item v kamnech hrnec měděný	1
Item stará almara	1
Item umyvadlo s almarou	1
Item stolice dlouhá	1
Item rošt železný	1
Item starej měděnej hrnec	1
Item v malý světnici stůl	1
 <u>V pivovaře</u>	
Item kotel pivovarský	1
Item kád' stěrací se dvěma vobruč[ema] železná [!]	1
Item slévací kádě	1
Item kádí chladících	7
item kádí kulících	4
Item štychel	1
Item sekera kládní	1
Item klín železný	1
Item ředidla	2
Item košíky do kádě [!]	1
Item džbery piva nosit	3
Item sudů pivních	60
Item nálevky velký	2

Item hubatky	2
Item konve vodní	1
Item rejč panský	1
Item lopata železná	1
Item pytlů jesti	16
Item lopaty dřevěný	4
Item strich okovaný	1
Item věrtel okovaný	1
Item provaz k pivu z panství	1
Item lýčený provaz k studnici [!]	2
Item u studnice velký vokovy	2
Item šoufy jesti	2
Item lísky spotřebu jesti všech [!]	
 <u>V hvozdě</u>	
Pšenice v dílo jesti [!]	21 strichů
Chmele jesti všeho i páninýho	324 strichů
 <u>Ve spilce</u>	
Item vostává piva bílý [!]	21 sudů
 <u>V bečvárně</u>	
Item sudovicí jesti	36 kop
Item vobruče jesti	14 kop
Item ver[k]štat jesti	1
Item vodní putna nová	1
Item kbelík na máslo	1
Item starý brus točící	1
Item na podlaze starý kádě	1
Item zámek západitý u dveří	1
Item borovice velká na dna štípaná	1
Item prken na dna k sudům	1 kopa
Item znamení panský železný	1
 <u>Ve dvoře dolejších</u>	
V ratejně stůl velký	1
Item mísník	1
Item hrnec měděný v kamnech	1
Item stolice dřevěná	1
Item pomeje koryto velký	1
Item kolovraty jsou	2
Hrnců jesti spotřeba	
Lžíce spotřeba [!]	
Měchačky jesti spotřeba	

Mití nádoby [!]	1
Item škopky	2
Item hrnce starý měděný	2
Item kotel měděný k praní	1
Item stvořidla	2
Item vokřiny [!]	2
Item štoudev na vodu	1
Item hrabáč železný	1
Item rošt železný	1
Item džbery	2
Item vodních konví	8
Item sítka nový	2
Item hnízd slepičích spotřeba	
Item slepic jest všech	40
Item husy k plemenám	4
Item kačky [k] plemenám	3
 <u>V kravíně</u>	
Krav dojných panských	15
Krav panicích jesti [!]	16
Item jalového dobytka hovězího všelijakého	20
 <u>V komoře děvečí</u>	
Item postel dřevěná	1
Na tý posteli peřina svrchní	1
Item poduška	1
Item plachta panská	1
Item díže chleba peč [!]	1
Item máselnice	1
Item soudek k tlučení másla	1
Item dížek domácích	6
Item dížek z věže	4
Item konve vodní	9
Item tůňka jesti	1
Item másla jesti	10 žejdlíků
Item votrubu desítka	1
Item sud zelí velký	1
Item konopí jesti	14 vteplí
 <u>Koní na předním stání</u>	
Koní jesti	5
Item chomouty s nádobím se vším	3

Item šle jsou se všemi přípravami	3
Item sedlo starý	1
 <u>Na druhém stání</u>	
Item koní jesti	4
Item chomouty s nádobím	2
Item šlitroje [!] se vším příslušenstvím	3
Item sedlo starý	1
Item náhubek jesti	1
Nůše nositi	1
Zámky k stodolám	2
 <u>V komoře šafářově</u>	
Motyka	1
Kratší	2
Vidlí hnojny [!].....	4
Kopáč	1
Sekery kladný	2
Podávky	4
Závěrcí řetězy	3
Utahovací	2
Item radlice zbytečný	1
 <u>Na obročnici</u>	
Pytlů starých	8
Truhla moučná	1
Lopat	6
Čiřice struněná	1
Strich okovaný	1
Věrtel okovaný	1
Rozsivky	2
 <u>V kolně</u>	
Vozů svalních [!]	4
Vůz, na kterémž se pivo rozvozuje	1
Řebřiny s kroužky	4
Váhy okované	7
Rozporky [!]	2
Koše hnojny	2
Pluhy s radlicemi a krojidly	3
Brány s hřeby	3
Radlice stará zbytečná	1

Váh k pluhům [!]	3
Řebříky k stavění	3

V stodolách obilí nevymláčeného

Žita

Item žita nevymláčeného se nachází	150 mandelů
------------------------------------	-------------

Pšenice

Item pšenice nevymláčený vostává	28 mandelů
----------------------------------	------------

Ječmene

Item ječmene nevymláčeného vostává	43 mandelů
------------------------------------	------------

Hrachu

Item hrachu nemláčeného vostává s domácí potřebou

Pohaniny

Item pohaniny nemláčený vostává	13 mandelů
---------------------------------	------------

Ovsa

Item ovsa nemláčeného vostává jmenovitě	177 mandelů
---	-------------

Sena při Jílovým

Item stohů jesti všech	14
------------------------	----

Item štukovýho kamení k dveřům a voknám jesti	357 kusů
---	----------

Příloha č. 2

Urburní registra všech platů stálých statku libeňského a vesnic k němu příslušejících na kopy a groše počítajíc

Ves Libeň

Jan Vaníčků platí ouroku svatojiřského	50 grošů
svatohavelského též	50 grošů
Roboty ženný	8 dní
Slepíc	8
Vajec ¹	190
Jan Velkej ouroku svatojiřského	52, 5 grošů
svatohavelského též	2, 5 grošů
Roboty ženný	6 dní
Slepíc	6
Vajec	150
Havel z Lichučevsi ouroku svatojiřského	1 kopa 22, 5 grošů
svatohavelského tolikéž	1 kopa 22, 5 grošů
Roboty ženný	8 dní
Slepíc	8
Vajec	180
Matěj Kučera ouroku svatojiřského	1 kopa 40 grošů
svatohavelského též	1 kopa 40 grošů
Roboty ženný	8 dní
Slepíc	4
Vajec	100
Jan Maksa ouroku svatojiřského	52, 5 grošů
svatohavelského též	52, 5 grošů
Roboty ženný	6 dní
Slepíc	6
Vajec	150
Pan Všeslav z Liběchova ouroku svatojiřského	25 grošů
svatohavelského též	25 grošů
Roboty ženný	4 dny
Slepíc	4
Vajec	100

---

¹ Zde jsem pro přehlednost použila přepočítání z kop na jednotlivé kusy vajec.

Pan Albrecht ouroku svatojiřského	1 kopa 50 grořů
svatohavelského též	1 kopa 50 grořů
Roboty ženný	8 dní
Slepíc	8
Vajec	200
Summa ouroku svatojiřského	7 kop 52, 5 grořů
Summa svatohavelského též	7 kop 52, 5 grořů
Summa robot ženných	48 dní
Summa slepic	44
Summa vajec	1070

Ves Okrouhlo

Havel - rychtář ² ouroku svatojiřského platí	28 grořů
Svatohavelského	56 grořů
Roboty ženný	5, 5 dne
Tomáš Řezáč ouroku svatojiřského	30 grořů
Svatohavelského	1 kopa grořů
Roboty ženný	5, 5 dne
Míra Nečas ouroku svatojiřského	20 grořů
Svatohavelského	40 grořů
Roboty ženný	3, 5 dne
Jan Warholt ouroku svatojiřského	50 grořů
Svatohavelského	1 kopa 40 grořů
Roboty ženný	8, 5 dne
Václav Sasera ouroku svatojiřského	20 grořů
Svatohavelského	40 grořů
Roboty ženný	3, 5 dne
Peter Foriřan ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského	1 kopa 20 grořů
Roboty ženný	7 dní
Jan Šesták ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského	1 kopa 20 grořů
Roboty ženný	7 dní

² Zde přichází v úvahu též varianta, že se nejednalo o úřad rychtáře, nýbrž příjmení dotyčného. Vzhledem k frekvenci tohoto slova v daném urbáři bych se však spíše přikláníla k první možnosti.

Kateřina Vondráčková ouroku svatojiřského	20 grořů
Svatohavelského	40 grořů
Roboty řenný	3, 5 dne
Jan Závěta ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského	1 kopa 20 grořů
Roboty řenný	7 dní
Jan Novák ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského	1 kopa 20 grořů
Roboty řenný	7 dní
Summa ouroku svatojiřského	5 kop 28 grořů
Summa svatohavelského	10 kop 56 grořů
Summa robot řenných	58 dní

Ves Bohulibí

Václav Vařeka ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského těž	40 grořů
Roboty řenný	4 dni
Slepice	4
Vajec	40
Pavel Palařka ouroku svatojiřského	28 grořů
Svatohavelského těž	28 grořů
Roboty řenný	3 dni
Slepice	3
Vajec	30
řťastnej ouroku svatojiřského	7, 5 grořů
Svatohavelského těž	7, 5 grořů
Roboty řenný	2 dny
Slepice	2
Vajec	20
Matěj Huhňavej ouroku svatojiřského	7, 5 grořů
Svatohavelského těž	7, 5 grořů
Roboty řenný	2 dny
Slepice	2
Vajec	20
Summa ouroku svatojiřského	1 kopa 23 grořů
Summa svatohavelského	1 kopa 23 grořů
Summa robot řenných	11 dní

Summa slepic	11
Summa vajec	110

Ves Olešek

Vavřinec - rychtář ouroku svatojiřského	52 grošů
Svatohavelského	52 grošů
Slepice	2
Jan Janat ouroku svatojiřského	2 kopy 28 grošů
Svatohavelského též	2 kopy 28 grošů
Slepice	4
Summa ouroku svatojiřského	3 kopy 20 grošů
Summa havelského též	3 kopy 20 grošů
Slepice	6

Ves Hodkovice

Dvořák ouroku svatojiřského	1 kopa grošů
Svatohavelského	2 kopy grošů
Šimek ouroku svatojiřského	7, 5 groše
Svatohavelského	15 grošů
Říha - rychtář ouroku svatojiřského	1 kopa grošů
Svatohavelského	2 kopy grošů
Řebřina ouroku svatojiřského	1 kopa grošů
Svatohavelského	2 kopy grošů
Václav Holoubek ouroku svatojiřského	1 kopa grošů
Svatohavelského	2 kopy grošů
Jan Sládek ouroku svatojiřského	1 kopa grošů
Svatohavelského	2 kopy grošů
Summa ouroku svatojiřského	5 kop 7,5 groše
Summa svatohavelského ouroku	10 kop 15 grošů

Ves Záhořany

Mikuláš Kalášek ouroku svatojiřského	50 grořů
Svatohavelského téř	50 grořů
Roboty řenný	16 dní
Slepice	12
Vajec	120
Vavřinec Hlavatýho ouroku svatojiřského	45 grořů
Svatohavelského téř	45 grořů
Roboty řenný	13 dní
Slepice	10
Vajec	90
Summa ouroku svatojiřského	1 kopa 35 grořů
Summa svatohavelského téř	1 kopa 35 grořů
Summa robot	29 dní
Summa slepice	22
Summa vajec	210

Ves Kamenná Vrata

Jakub Tesař ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského téř	40 grořů
Roboty řenný	3 dny
Slepice	3
Vajec	30
Jan Kamenskej ouroku svatojiřského	38 grořů
Svatohavelského téř	38 grořů
Roboty řenný	4 dny
Slepice	4
Vajec	40
Summa ouroku svatojiřského	1 kopa 18 grořů
Summa ouroku svatohavelského	1 kopa 18 grořů
Summa robot řenných	7 dní
Summa slepice	7
Summa vajec	70

Ves Obora

Jakub Kuba ouroku svatojiřského	40 grořů
Svatohavelského téř	40 grořů
Roboty řenný	6 dní
Slepice	6
Vajec	54

Z sedlského dvoru tu ve vsi Oboře se dávalo

Při svatém Jiří	50 grořů
Při svatém Havle téř	50 grořů
Roboty řenný	6 dní
Slepice	6
Vajec	60

Summa ouroku svatojiřského	1, 5 kopy grořů
Summa svatohavelského téř	1, 5 kopy grořů
Summa robot	12 dní
Summa slepice	12
Summa vajec	114

Ves Petrov

Václav - rychtář platí ouroku svatojiřského	1 kopy 15 grořů
Svatohavelského téř	1 kopy 15 grořů
Roboty řenný	6 dní
Slepice	6
Vajec	60

Adam Vařků ouroku svatojiřského	22 grořů
Svatohavelského téř	22 grořů
Roboty řenný	4 dni
Slepice	3
Vajec	15

Jan řilhavej ouroku svatojiřského	26, 5 grořů
Svatohavelského téř	26, 5 grořů
Roboty řenný	3 dny
Slepice	3
Vajec	15

Bartoň Bareř ouroku svatojiřského	22 grořů
Svatohavelského téř	22 grořů
Roboty řenný	4 dny

Slepice	3
Vajec	15
Pavel Krejčí ouroku svatojiřského	15
Svatohavelského též	15
Roboty ženný	2 dny
Slepice	2
Vajec	10
Jan Pšenička a Jan Šrámek ouroku svatojiřského	25 grošů
Svatohavelského též	25 grošů
Roboty ženný	3 dny
Slepice	3
Vajec	10
Václav Kužel při svatém Jiří	36, 5 grošů
Svatohavelského též	36, 5 grošů
Roboty ženný	3 dny
Slepice	3
Vajec	15
Summa ouroku svatojiřského	3 kopy 42 grošů
Summa ouroku svatojiřského ze vsi Petrov též	3 kopy 42 grošů
Summa robot ženných	25 dní
Summa slepic	23
Summa vajec	140

Ego Edwardus Kellens de Jmanij Eques Auratus Dominus in Nova
 Leebex et Lybers. reg. Omnibus hijsce literis notum facio de-
 bere me Ornatissimo et praeclaro Viro Domino Blasio Staw
 nona Pragensis uirbis civi, et Domina Martha coniugi ipsius
 illorum heredi bus et Assignatis mille et centum Dallosos bonae
 et Legalis monetae solvendos dicto Domino Blasio Staw vel ei-
 dem Dnae Martha uxori eius vel illorum heredi bus aut Assigna-
 tatis ad proximum festum Vni Galli futurum anno. 95. Ad
 quam quidem solutione bene fideliter et seposita omni excu-
 satione faciendam, obligo me heredes executores et administra-
 tores meos firmiter per praesentes: Quod si dictam summam
 certo et statuto hoc tempore non solvero liberum erit praedicto
 Blasio vel Martha heredi bus vel assignatis suis et cui libet
 illorum virtute harum literarum, non modo dictam summam
 pecunia more Regni exigere sed omne et quodcumq; illis ex
 defectu dicta solutionis contigerit, damnum aut detremen-
 tum de iure postulare et recuperare: In cuius rei testimoni-
 um Sygillum meum apposui. Nomenq; adieci: Paris. 15to
 Decembris Anno. 94. In Nova Leebex.

Edwardus Kellens de Jmanij
 et in Nova Leebex. reg.

A LETTER,
Containing a most briefe Discourse Apo-
logeticall, with a plaine Demonstration, and feruent
Protestation, for the lawfull, sincere, very faithfull and
Christian course, of the Philosophicall studies and exerci-
ses, of a certaine studious Gentleman: An ancient
Seruaunt to her most excellent
Maiefty Royall.

Ego autem Orabam. Psalm. 108.

Pro eo, vt me diligant, detrahant mihi:

Příloha č. 8

